

VESTNIK

NOTICIERO

XXXIII – April-Maj-Junij 1982 – Št. 2

VESTNIK slovenskih domobrancev in drugih protikomunistov je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. — Izdaja ga konzorcij. Ramón Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. — Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Edición y redacción: Ramón Falcón 4158. Editor resp.: Rudi Bras. Sucursal 7, 1407 — Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.

Ovitek: arh. Jure Vombergar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 Buenos Aires, Argentina

Registro de la Propiedad Intelectual No. 121.138 (21-9-81)

V S E B I N A

Autodeterminación en las Malvinas?	73
Sad zvestobe	74
Slovenija in njen čas (A. F.)	75
Traición de los aliados	81
Nova iniciativa za demokratično akcijo	82
Dolga, dolga noč... ()	87
Mi-ha-el ali: Kdo kakor Bog! (dr. Maks Loh)	90
Ivo Peršuh (Rudolf Smersu)	95
Moj spomin na Ivota Peršuha (I. B. Hudnik)	96
Da, orožje tudi iz okupatorjevih rok!	99
40-letnica prve Vaške straže (Rudolf Smersu)	100
Partizanski glas o gorenjskih domobrancih	106
Znamenja časa (Lector)	110
Jetniki vesti	113
Trst si pripravlja lepšo bodočnost	115
Resnica o Svetem Urhu (Hirschegger Rudolf)	116
Razgledi z naših postojank	136
Društvene vesti	146
Nove knjige	147
Naši jubilarji	152
V spomin	155
Darovi	

VESTNIK NOTICIERO SLOVENSKIH DOMOBANCEV IN DRUGIH PROTIKOMUNISTOV

XXXIII.

— APRIL-MAJ-JUNIJ 1982 —

Štev. 2.

Autodeterminación en las Malvinas?

Después de 17 años de intensas, áridas e infructuosas negociaciones entre los gobiernos de Argentina y Gran Bretaña por la recuperación pacífica de las Islas Malvinas por parte de la Argentina, la Nación Argentina decidió tomar por fuerza posesión del territorio, que también por fuerza le fue usurpado por la corona británica en el año 1833.

Este acto de ejercicio de soberanía argentina en las islas adyacentes a su litoral austral, desembocó, pues, en conflicto armado, cuyo fin en el tiempo en estos momentos parece muy incierto, pero el resultado final —de no mediar una tercera guerra mundial, cuya conformación de fuerzas beligerantes sería aventurado prever— a la larga debe ser favorable al país sudamericano.

Dejando de lado otras consideraciones con respecto a las injustas pretensiones del gobierno británico, deseamos referirnos a dos de las declaraciones vertidas recientemente por el primer ministro inglés:

La primera se refiere a la exigencia de que el pueblo malvinense, de aproximadamente 1800 habitantes, decida en un plebiscito su propio destino, y la segunda expresa la convicción del gobierno inglés que Buenos Aires na iba a devolver por las buenas de lo que se apoderó por las malas.

Si aceptáramos que el modo más justo de resolver las disputas territoriales es el de recurrir a un plebiscito —opinión de la cual no participamos, si antes no se reparan debida y suficientemente las injusticias históricas— por lo menos habría que exigir que este se lleve a cabo en condiciones más o menos parejas para las dos partes. En el caso concreto de las Malvinas sería el de ceder después de 149 años de dominación inglesa, la administración plena de las Islas a nuestro país por otros tantos años y, transcurrido este lapso, echar mano a un plebiscito.

Tal proposición aparentemente insolente, guarda, sin embargo, exacta relación con el desparramo de la propuesta británica.

En cuanto a la validez de la segunda declaración de la primer ministro, solamente cabe comentar que el gobierno británico en el curso de 149 años tampoco devolvió por las buenas lo que antes del año 1833 les pertenecía a los argentinos.

SAD ZVESTOBE

Spomin na mrtvega sorodnika obnavlja bolečino, na dobrotnika kliče k hvaležnosti, na mučenca vabi v zaupnost, na junaka budi občudovanje. Če je bil umrlí naš bojni tovariš, spomin nanj nagiba k obnavljanju zvestobe.

V junijskih dneh se ne spominjamo enega, obnavlja se spomin na mnoge tisoče, ki so nam bili pred časom vzeti. Bolečina, hvaležnost, zaupnost in občudovanje presegajo osebna doživetja in dobivajo množično razsežnost. Zato je junij za vse nas ovit v spomin na véliko narodno tragedijo, ob katerem obmolknemo in gremo vase.

Ti, ki se jih spominjamo, so nam bili tudi bojni tovariši, ki jim dolgujemo zvestobo. Ko se nam ob misli nanje stisne srce, ko nas obide čustvo hvaležnosti za njihovo žrtev, ko se obrnemo nanje po pomoč ali nas zajame ponos, da smo jih imeli, so to zasebna časovno omejena doživetja ali ravnanja. Zvestoba je pa trajna naravnava, ki usmerja razum in nagiba voljo k začetnim ciljem. Njeni učinki niso vezani zgolj na notranje področje, izražajo se v zunanjem zadržanju. Hrani se iz skupinskega razpoloženja in se usmerja po spremenljajočih se danostih.

Junjski spomin je tedaj trenutek, da se vprašamo o svoji dejanski zvestobi.

Preiskati nam je, če nam je še do tistih osnovnih vrednot, ki so nam skupaj predstavljale ideal v letih preizkušnje in usodnih odločitev. Morda smo se zaprli v majhne skupine, v katerih sicer ohranjamo slovensko življenje, a smo odmaknjeni od žive problematike, ki zadeva domovino. Ali smo sploh dovolj prizadeti za doživljanje razmer na slovenski zemlji? Kako naj bomo zavzeti za slovensko usodo, če ne sledimo življenju domovine?

Iz poznanja domačih razmer in položaja v svetu se more oblikovati zamisel bodoče Slovenije. Dinamični značaj zvestobe nas priganja, da snujemo misli o določnih oblikah slovenskega življenja za prihodnost. V tem bomo morali biti bolj živi.

Če smo zvesti, ohranjamo zavest o pogubnosti sistema, ki uklepa Slovenijo. Zato odvrčamo skušnjave zgodovinskega revizionizma, ki bi nas zavajal h krivemu priznavanju napačnih odločitev. Ko smo se uprli komunizmu, smo zavrnilí vabo v samomor slovenstva, kolikor je to duhovna posebnost slovenskega ljudstva. Zato vztrajamo, da smo prav ravnali, ko smo se s silo uprli komunističnemu nasilju, ter ne sprejemamo mirnega sožitja in še manj načelnih kombinacij s sistemom. Še več: prepričani smo, da

je taktika upogljivosti tudi domá v škodo idejni jasnosti in značajski trdnosti svobodno mislečega slovenskega človeka.

Vprašati se nam je tudi, ali smo zvesti svoji bojni formaciji. Ta zvestoba se izraža v tem, da vztrajamo na samostojnosti zdomske akcije. Ni nobenega duhovnega ne pravnega razloga, da bi spremljali vodila za svoje zadržanje od izvenzdomskih dejavnikov. Odprto sprejemamo stike, kolikor nas povezujejo z domovinsko stvarnostjo, in še bolj, če se po njih utrjujemo v zvestobi načelom in programu. Za vse odločitve pa si pridružujemo polno samostojnost, v prepričanju, da je le tako zadržanje domovini v korist.

V trenutkih, ko stoji svet pred zaveso negotovosti, morda tudi o svojem obstoju, je treba, da še bolj izostrimo sposobnost presojanja, kaj je resnično in pravo, in ojeklenimo voljo zavzemati se za resnico in pravico. Trdno upajmo, da bo iz zmede zrasel nov svet in v njem nova Slovenija, bližja dobremu, zato bolj srečna. To bo sad tudi naše zvestobe.

Slovenija in njen čas

Mednarodni čas, v katerem živimo, je prepreden z negotovostjo. Urejevanje mednarodnih odnosov je vsak dan težavnejši posel. Sicer trdnih računov na tem področju nikoli ni bilo mogoče delati, a je bilo v preteklih dobah le lažje ukrepati. Danes se pa računi ujemajo manj kot kdajkoli, ker so nepredvideni dogodki na dnevnem redu in je njih racionalizacija vedno težja. Zamotanosti ni toliko zaradi kvantitativnih elementov kot zaradi kvalitativnih, ki v jedru spreminjajo sheme ter zahtevajo od narodov in odgovornih posameznikov stalne pripravljenosti za reševanje predvidenih in nepredvidenih zaprek.

Slovenci smo, hočeš nočeš, postavljeni danes v ta čas in smo torej dolžni, da iščemo rešitve, ki bi najbolj ustrezale našim narodnim stremljenjem in potrebam. Zgodovinski trenutek je svojevrsten, prilike še neizrabljene in marsikatera pot odprta. Mednarodni moment je resda zamotan in kritičen, a prav v takih okoliščinah se rojevajo nove možnosti. Možne so v bodočnosti preureditve zemljevidov in položajev. Za tak trenutek je treba biti pripravljen. Izdelani morajo biti načrti, preštudirane možnosti, nakazane smernice, analizirani negativni in pozitivni momenti, napeljeni stiki in zveze. Kolikor to še ni storjeno, se je treba nemudoma posvetiti delu. Prevelika bi bila odgovornost za vsako zamujeno minuto.

Na mednarodni pozornici je ravnotežje med silami vedno bolj nestabilno. Kakor vsi podatki kažejo, je danes tehcnica v vojaškem pogledu nagnjena Sovjetom v prid. Predlagani so bili ukrepi, da se ponovno vzpostavi vojaško ravnotežje ter se vrne zahodnemu bloku spet vsa moč, ki je potrebna, da se Sovjeti odvrnejo od napada. Ti ter njihovi agenti po Zahodni Evropi niso organizirali zaman pacifističnih demonstracij v preteklih mesecih. Nekaj

uspeha so že imeli, ker so nekatere države spet podvomile o nastavitvi evro-raket na svojem ozemlju.

Dogodki na Poljskem so po svoje močno pretresali vso svetovno pozornost, a še posebej evropsko. Poljska vstaja (lahko jo tako imenujemo) je pokazala, da evropski prostor še daleč ni ustaljen, kot se na površju kaže že šestintrideset let. Ravno pred toliko časa se je v Jalti sklenil sporazum med velesilami o delitvi Evrope.

Kdor je imel priliko prebirati stenografirane razgovore med „velikimi“, je lahko opazil, da je tam bila postavljena podlaga vsemu današnjemu mednarodnopolitičnemu sistemu. Veliko je bilo govora tam o Poljski, precej tudi o Jugoslaviji, in sicer izrečno, kot točke dnevnega reda. Za vse države od Szczecina do Trsta je bila takrat usoda zapečatená. Dejansko kontrolo nad temi teritoriji je Sovjetska zveza že imela s tem, da je bila tam nastanjena Rdeča armada, a je dobila v Jalti podarjeno od Roosevelta in Churchilla še formalno priznanje tega stanja. Od tedaj (februarja 1945) pa do danes se ta dogovor spoštuje. Vmes je bila berlinska vstaja leta 1953, madžarska 1956, češko-slovaška pomlad 1968. Jalte ob tem nihče ni omenjal, čeprav so se vsi po njej ravnali. Nekateri podatki govore o tem, da so Sovjeti pred vdorom čet Varšavskega pakta v Prago 1968 vladi ZDA sporočili svojo namero, ki so jo ti vzeli na znanje ter sprejeli na podlagi jaltških dogovorov. A kljub temu je javno mnenje o Jalti v teh treh zadnjih desetletjih komaj kaj slišalo.

Vsa pomembnost teh dogovorov in njih katastrofalnih posledic pa je spet izstopila sedaj ob poljskem izbruhu. Zanimivo je, da so na jaltški dogovor spomnili Sovjeti, ko so malo pred božičem lanskega leta, kot je poročala TASS, zahtevali, da se ti dogovori spoštujejo, ter tožili, da „protirevolucionarji“ na Poljskem hočejo spremeniti stanje v Evropi, kot je bilo vzpostavljeno po koncu druge svetovne vojne. Obtoževali so jih tudi, da hočejo spremeniti razmerje sil na tem kontinentu ter vnesti vanje drugačen red. Dogovori iz Jalte so torej za podpisnike popolnoma veljavni in jih vežejo v vsem, kar zadeva razporeditev sil in dejansko stanje v Evropi. Zanimivo in pomembno je bilo tudi to, da sta dve važni osebnosti z Zahoda pozivali, da se Jalta razveljavi. Bila sta to Mitterrand in Brzezinski. Pomembno zato, ker so to prvi glasovi, ki zahtevajo, da se mora evropski red spremeniti. Zato je še bolj jasno, da izbruh na Poljskem in reakcije nanj kažejo, da evropski prostor ni ustaljen, najmanj definitivno. Nasprotno, pod gladino vre in to preveč očitno, da bi bilo potrebno kaj več dokazovati.

Kot omenjeno, so v Jalti izrečno govorili tudi o Jugoslaviji. Tudi v tej umetni tvorbi ni miru. Hudi nemiri na Kosovu v preteklem letu, ki so bili zadušeni s silo, vsak trenutek lahko ponovno izbruhnijo. Lahko bi kdo mislil da je to preveč svojevrsten in lokaliziran problem albanske manjšine, ki bistveno ne more omajati državne stabilnosti. A so svetovni listi pisali, kako so v Sloveniji odgovorni bili zaskrbljeni zaradi tega, ljudstvu je pa zatrtje s silo bilo odvratno. Poleg tega ni to edina težava. Jugoslavija je

trenutno brez prave glave. Letošnji kongres Zveze komunistov poleti bo brez dvoma o tem razpravljaj. A medtem je jasno, da ni pravega vodstva. Zelo slab je tudi gospodarski položaj. Petdesetprocentna inflacija je pravi rekord v Evropi. Število brezposelnih doma se približuje milijonu. V notranje-političnem in zunanje-političnem pogledu Jugoslavija zaenkrat še živi od Titove zapuščine, a bo moralo vodstvo kaj kmalu seči po novih geslih in formulah, če hoče življenje te umetne tvorbe vsaj malo podaljšati.

Poljska in Jugoslavija sta skupno posledici jaltskih dogovorov. Za obe dravi izvedenci napovedujejo odločilne dogodke, katerim bomo še pričeli. S spremembami v njih skoraj pade Jalta, in če pade Jalta, to pomeni preurejanje v Evropi.

Kar zadeva mednarodni in posebno evropski trenutek, je glavna njegova karakteristika v vedno bolj nestabilnem ravnotežju v vojaškem pogledu; v političnem je pa opaziti vedno večji policentrizem, ki razbija bloke, in je to po eni strani razveseljivo, po drugi pa zaskrbljujoče dejstvo, ker se ne morejo predvidevati posamezne reakcije in akcije različnih faktorjev v konstelaciji. V komunističnem bloku, kot vidimo in vemo, se dogajajo stalni upori, ki mu jemljejo enotnost in so vir šibkosti v temeljih, ki se bo nekdaj še jasneje pokazala. Po drugi strani je pa Zahod tudi razdeljen v več avtonomnih politik. Francija že več kot deset let vodi, čeprav v okviru NATO, samostojno politiko in ne ve se nikdar, kako se bo ob kakšni krizi zadržala. Zvezna republika Nemčija je posebno sedaj ob poljski krizi dokazala, kako je „privezana“ z gospodarskimi vezmi na komunistični blok. Holandska in Danska sta ob priliki odločanja o namestitvi evroraket pokazali nerazumljivo odlašanje, neodločnost in celo odpor. Kronična nestabilnost in stalna kriza v Italiji je tako že zabeležena. Torej še enkrat — evropski prostor ni ustaljen.

Zakaj se to toliko poudarja? Zato, da nam pride do prave zavesti dejstvo, da slovenska usoda ni zapečatená za vedno v sedanjem notranje in zunanje-političnem okviru. Zunanja i(n tudi notranja) nestabilnost nas sili, da iščemo možnosti za uresničitev več kot tisočletnega sna o samostojnosti in samoodločanju. To ni zadeva preteklih rodov, ni samo pobožna želja iz naše zgodovine, ni samo romantično sanjarjenje idealistov. Je konkretna možnost in toliko bolj konkretna, kolikor bolj bomo Slovenci na mestu v obrambi svojih legitimnih interesov.

O naši samostojnosti je bilo že veliko pisanega, veliko govorenega, a kljub temu še premalo. Prisostvovali smo ostrim polemikam in burnim debatam o možnosti samostojnega življenja Slovencev v lastni državi. Pri tistih, ki vsako možnost samostojnosti odklanjajo in se imajo za realiste, je že omemba tega označena kot nesmisel, neodgovorno sanjarjenje ter predrzno prebujanje in morda celo hujskanje k idejno političnim pobudam, ki so za narod smrtonosne. Zanje smo Slovenci zaradi svoje majhnosti ter zemljepisne lege nujno na veke vekov „obsojeni na molk v posvetu narodov“. Ob vsaki omembi te problematike se ponovi znani argument o pohlepu naših

sosedom, zlasti Avstrije in Italije, doda se še primer zadnjih svetovnih vojn in zadeva je končana. Po drugi strani je pri pobujevalcih samostojnosti premalo konkretnjših utemeljevanj, ki bi slonele na študiju zunanjepolitičnih, obrambnih in ekonomskih zmogljivosti.

Zato je potrebno, da se s tega vidika problematika preuči, da pridemo v argumentiranju na višjo stopnjo, ki nam bo približala ter jasneje razkrila vso potencialnost, ki se je danes še ne zavedamo.

Naj v prvi vrsti na kratko opravimo z nasprotjem: idealizem-realizem. Dejansko to nista antitetična pojma, ampak skupaj tvorita sintezo. Kar je danes samo ideja, morda celo fantastičnost, je jutri lahko otipljiva realnost. Ko je prvi človek zasnoval polet na luno, je bila to fantastična ideja in verjetno je marsikdo podvomil o njegovem duševnem zdravju. Danes je človeška stopinja že dolgo let vtisnjena na lunino površino. Po drugi strani je pa realizem prav tako nerealen, kot se to pripisuje idealizmu, ker se realnost spoznava preko miselnih kategorij. Realist bo govoril o realnosti, a o taki, kot jo on spoznava. Dva realista bosta dobila različne spoznavne podatke, zato bo za vsakogar od njiju realnost drugačna. Torej med idealizmom in realizmom dejansko ni prave razlike. Idealizem lahko vsebuje realizem; stočasno pa je realizem vedno do neke mere idealiziran. Vse to je povedano z namenom, da se odstrani prehitra sodba o sanjaštvu in pomanjkanju odgovornosti tistih, ki zavzemajo stališče slovenske državnosti, in o „zrelosti“ tistih, ki „trezno“ tehtajo realnost ter branijo jugoslovanske rešitve.

Takoj za tem je pa treba postaviti kot temelj vse problematike sledeče dejstvo: Vse sloni na volji Slovencev, braniti svoje interese, najsi bodo to politični, gospodarski, teritorialni ali kulturni. Brez te volje, ki je nad političnimi smermi in gospodarskimi interesi, nobena rešitev za Slovence ni rešitev. Brez krepke narodove volje do življenja, to je, brez volje braniti narodne interese z vsemi močmi, ne bomo Slovenci obstali ne v slovenski državi ne v Jugoslaviji, ne v federaciji ne v konfederaciji, ne v Združenih Evropi ne v katerikoli drugi mednarodni tvorbi, ki nam bi naj bila v prid. Vstop v državnost in samostojnost je lahko za nas huda preizkušnja, a naj ne mislijo tisti, ki zastopajo jugoslovansko linijo, da bo preizkušnja manjša za Slovence, da bo težav manj in nam bo sreča bolj mila, če se bomo držali Jugoslavije. V obeh Jugoslavijah je bil in je naš narod hudo okrnjen v svojih interesih, v tej na tak način, v drugi na drugačen. Kar imamo, smo si pridobili sami; nihče nam ni ničesar podaril iz altruističnih nagibov. Prva in druga Jugoslavija sta nam premalo dali, mnogo pa odvzeli. Prva ni uspela, da bi kot nevtralec prehodil drugo svetovno vojno, še manj nam je obranila neokrnjenost ozemlja. Jugoslavija ni zadosten okvir za našo varnost; kolikor imamo varnosti, je le zaradi volje do samoobrambe Slovenije.

Torej ponovno: Če Slovenci ne bomo prevzeli naše odgovornosti o svoji varnosti in varnosti svojih interesov, če se ne bomo soočili s tem, je zaman, da razpravljamo o mogočih izhodih in rešitvah. Če ne pokažemo dejansko svojo trdoživost, bo vsak mislil, da nam je vseeno, kako in v

kakšnem sklopu živimo, ter da lahko z nami dela, kakor se mu ljubi, nas vtakne za to ali ono mejo ali jo potegne čez nas. Brez naše trdožive volje, da živimo kot svoboden in koristen dejavnik med drugimi narodi, smo Slovenci obsojeni ne samo na molk, ampak tudi na smrt.

Omenjen je bil zunanji izraz volje za obrambo narodnih interesov. Ta eksteriorizacija je važnejša, kot si mislimo. Naši sosedje so močnejši kot mi. To je objektivno dejstvo. A s tem še ni rečeno, da nas bodo vsak trenutek pomandrali. Naši sosedje bodo vdrli samo, če bodo videli praznino. Samo tako se jim bo to splačalo. Komaj bi opazili možnost trdoživega odpora, bodo treznejše presodili korak ter bolj pretehtali izgubo in dobiček. V takem primeru (zgodovina je to v podobnih primerih dokazala) bi verjetno dobiček glede na izgube bil zanje premajhen. Bati se moramo torej praznine pri nas samih, bati neodločnosti, pomanjkanja načrtov, svoje politične odsotnosti, bati se tega, da bi bili le čreda ovac, bati se misli, da sami ničesar ne zmoremo. V bližnji preteklosti smo doživeli primer praznine pri nas takoj po koncu prve svetovne vojne. Bili smo ozemlje in ljudstvo, ki sta čakala, da ju kdo prevzame. Sami na boljšo misel nismo prišli, ker smo bili že oslepljeni z jugoslovansko idejo. Le na štajerskem se je našel general Majster, ki je s peščico borcev zadrževal Avstrijce. Avstrija je bila takrat v razsulu in z imperija je bila skrčena na majhno državo, a si je kljub temu upala imeti pretenzije nad nami, ker je bila pri nas politična in iz te izvirajoča vojaška praznina. Majster je samo s peščico borcev uspel in nam rešil štajersko. Da bi imeli drugega Majstra na primorski strani, bi bilo tudi tam lahko drugače. Verjetno bi borbe bile hujše, ker je Italija bila med zmagovavci in močnejša. A ob soški fronti se je pokazalo, kako znamo Slovenci braniti svojo zemljo. Če ob koncu vojne drugega ne bi zmogli, gotovo bi vsaj to, da bi Italijane zadrževali daleč pred Postojno ter tako dali priliko Srbom, če so že morali biti naši „rešitelji“ in če smo že morali jadrati v Jugoslavijo, da ti, tudi kot zmagovavci, zasedejo čim več našega ozemlja v našo in takrat tudi svojo korist. Tako se je pa na žalost v tistih trenutkih dokončno doigrala tragedija, ko se je izkazalo, da je vsa ob soški fronti hrabro prelita slovenska kri bila prelita zaman. Za bodočnost — bojmo se praznine! Historia docet!

Veliko je govora o naši majhnosti. Majhnost je relatiiven pojem, kot velikost, šibkost in sičnost. Vse temelji na primerjavi. Majhni smo zato, ker so ob nas drugi, ki so večji in močnejši. Slovencev je okoli dva milijona, medtem ko je Avstrijcev okoli deset milijonov in Italijanov 54 milijonov. A pomislimo na Poljsko. Na zahodu je 80 milijonov Nemcev. Do konca prve svetovne vojne so imeli na jugu zgodovinsko silo, Avstro-ogrsko monarhijo, ki jih je po moči daleč presegala, na vzhodu pa carsko Rusijo, pozneje Sovjetsko zvezo, s 180 milijoni. Poljakov je pa bilo komaj okoli 25 milijonov. Njihova lega ni mogla biti slabša, ker so bili zaprti med to trojico velikih koles. O tem dejstvu nam pričajo znane delitve Poljske. Pojaki so torej bili in so tudi zdaj glede na sosede majhni. A kljub temu

jim ni nikoli prišlo na misel, da bi tarnali o svoji majhnosti ter se odpovedali borbi za svobodo in samostojnost.

Avstrija danes ni tako prevelika za nas, da bi se ji ne mogli z neko verjetnostjo v uspeh postaviti po robu ter ji prizadejati toliko škode s svojim odporom, da bi bil dobiček zanjo premajhen. Italija je sicer večja od Avstrije, a podobni argumenti, kar zadeva izrecno obrambni vidik, lahko veljajo tudi zanjo, posebno če k vojaškemu odporu pristopi še politična in diplomatska akcija.

Dalje je še drug argument, ki je nam v prid. Zakon močnejšega ne drži vedno in tudi ne v absolutnem merilu. Važne so okoliščine, ki lahko razmerja dokaj spremenijo in veliko razliko znatno zmanjšajo. Take okoliščine so npr. lahko: zavezništvo z večjo silo; trenutna večja zaposlenost napadavca drugje; hudo nasprotno svetovno javno mnenje; nevarnost, da bi druge srednje velike države, ki z malo trgujejo, ne mogle dobiti plačanih dolgov in bi se zasedba male države zatorej zdela nasprotna njihovim interesom; prijateljsko razmerje z večjimi državami, ki bi, čeprav brez formalnega zavezništva, znale na mednarodnih forumih in z indirektno pomočjo stopiti na stran napadene; bojazen, da bi se z vdorom povzročila kriza, ki bi v vedno bolj medodvisnem ali soodvisnem svetu povzročila nepredvidene posledice itd. Lahko bi naštevali dalje, pa v tem kratkem osnutku ni potrebno.

Važno je ob tem poudariti, da je silnega pomena kvaliteta. O kvalitetah ljudstva je bilo že govora. Važna pa je tudi kvaliteta politikov, diplomatov, podjetnikov. Sposobnost vladajočih kadrov je bistvene važnosti. Slovenci v preteklosti zaradi tuje nadvlade in pritiska nismo imeli priložnosti, da bi si izklesali primernih voditeljev v zadostnem številu. Človeški element je prvenstvenega pomena. Sicer pa moramo paziti na kvaliteto v vseh panogah, ker si ne moremo privoščiti luksuza, da bi v čem prepustili dogodke usodi. Prevečkrat se je že to zgodilo.

Naj končno še enkrat omenimo majhnost. Nizko število prebivavstva ter skopo odmerjeno ozemlje nas brez dvoma omejujeta. To je dejstvo. Če bi tega in možnih posledic ne upoštevali, bi bili res neodgovorni lahkomiselnosti. Upoštevat mora svoje omejitve, a ne zato, da si bomo sami s to ugotovitvijo rezali peruti poguma in borbenega duha, temveč da nas bo ta zunanja pomanjkljivost podžigala in vnemala v neprestani čuječnosti in pripravljenosti ter iznajdljivosti, da bomo ob prisluškovanju časa v pravem trenutku napravili pravilne ukrepe in odločitve. Zato si moramo Slovenci nemudoma izdelati „strategijo majhne države“. O taki strategiji majhne države je napisano marsikatero znanstveno delo s področja mednarodnih odnosov in političnih ved. Čas je, da Slovenci sežemo po razumskih analizah svoje stvarnosti, upoštevajoč pri tem tudi naravna stremljenja naroda, ki si kakor vsak želi živeti prosto in samosvoje življenje v vzajemni družbi ostalih narodov.

A. F.

Traición de los Aliados

En el mes de junio del año 1945, hace ya 37 años, y después de concluida la guerra, el imperio inglés de entonces, engañó y traicionó a miles de nuestros compatriotas, que habían combatido valerosamente contra la ocupación roja por la libertad de su patria ESLOVENIA, y los entregó inermes a las hordas comunistas del mariscal Tito, donde la mayoría fue horrendamente masacrada y aniquilada.

El caso de los combatientes eslovenos no fue el único ni mucho menos. Un destino muy similar han compartido miles de los hombres del ensanchado mundo comunista y dondequiera la entrega llevaba el mismo sello de deshonor y perfidia. Aquellos actos ruines encontraron en la pluma del gran e intransigente Solzhenitsin el siguiente comentario que, creemos, es muy oportuno recordar en este aniversario::

"Después, el ejército de Vlasov empezó a retroceder hacia los americanos, hacia Baviera: los aliados eran su única esperanza, que quizá fueran útiles a los aliados y entonces se iluminaría de sentido su largo colgar de la soga alemana. Pero los americanos los recibieron como una muralla armada y forzaron a rendirse a los soviéticos, como había sido previsto en la conferencia de Yalta. Aquel mismo mayo, en Austria, Churchill, como aliado leal (por nuestra habitual modestia no se dio a conocer aquí) dio otro paso parecido: entregó al mando soviético un cuerpo de Ejército cosaco de 90.000 hombres, amén de muchos convoyes, con viejos, menores y mujeres, que no deseaban retornar a los ríos cosacos natales. (El gran hombre, cuyos monumentos invadirían con el tiempo, Inglaterra, dispuso entregar también estos a la muerte.)

"La propia entrega fue artera, en el espíritu de la tradicional diplomacia inglesa. Aquellos cosacos estaban dispuestos a luchar hasta la muerte o a cruzar el océano, irse al Paraguay, a la Indochina, a donde fuera, pero no entregarse vivos. Por eso los ingleses propusieron primero a los cosacos entregar las armas, alegando que era para unificarlas. Después a los oficiales, sin los soldados, los llamaron a la ciudad de Judenburg, en la zona inglesa de ocupación, con el pretexto de que debían tratar de los futuros destinos del Ejército, pero la noche anterior los ingleses, en secreto, cedieron la ciudad a los soviéticos. Cuarenta autobuses con los oficiales, desde los jefes de compañía hasta el general Krasnov, cruzaron un viaducto elevado y bajaron directamente a un semicírculo de furgones celulares, cerca de los cuales estaba la guardia con las listas. El camino de retroceso les fue cerrado por tanques soviéticos. Ni siquiera tenían con qué suicidarse: les habían quitado todas las armas. Desde el viaducto se arrojaban contra las piedras de la calzada. Después, también con astucias, los ingleses entregaban a los rasos, en trenes (con el pretexto de que los llevaban a reunirse con sus jefes para recibir armas).

En sus países, Roosevelt y Churchill están considerados modelos de

sabiduría estatal. Pero nosotros, en nuestras discusiones rusas en la cárcel, con una claridad asombrosa, nos percatábamos de su miopía sistemática y hasta de su necesidad.

¿Cómo pudieron ellos, cuando se deslizaban del año 1941 al 1945, no garantizar de ninguna forma la independencia de Europa Oriental? ¿Cómo pudieron, por ese juguete ridículo del Berlín cuatrizonal (su futuro talón de Aquiles), entregar las extensas regiones de Sajonia y Turingia? ¿Y qué sentido militar y político tenía para ellos entregar a la muerte a manos de Stalin a varios centenares de miles de ciudadanos soviéticos armados, que decididamente no querían rendirse? ¡Dicen que con eso aseguraban la participación de Stalin en la guerra japonesa! ¡Con la bomba atómica en la mano pagaban a Stalin para que no renunciara a ocupar Manchuria, a entronizar en China a Mao Tsé-tung, y en una mitad de Corea a Kim Il Sun...! ¿No es un pobre cálculo político? Cuando después desplazaban a Mikolaichik, morían Beneš y Masaryk, quedaba bloqueado Berlín, ardía y ensordecía Budapest, humeaba Corea y los conservadores ponían pies en polvorosa de Suez, ¿los de más larga memoria entre ellos recordaron, por lo menos, este episodio con los cosacos?" (Tomado de Archipiélago Gulag)

¡Episodio este y muchísimos más, que nosotros no hemos de olvidar y de dejar de recordar nunca jamás!

Nova iniciativa za demokratično akcijo

Pred seboj imamo tržaško publikacijo AKCIJA, četrtega v vrsti zbornikov za družbena vprašanja, ki jih ureja in izdaja časnikar in publicist Franc Jeza.

Teme, ki se v zbornikih obravnavajo, so v središču splošne slovenske problematike in tudi nas boleče zajemajo. Dotikajo se ocenjevanja tragične preteklosti, prikazovanja sedanjosti ter so usmerjene z močnim poudarkom na iskanje poti za prihodnost. Ker so stališča v zbornikih ostro odmaknjena od sedanjih domačih režimskih pozicij, jih moramo tudi mi registrirati in vzpostaviti do njih kritičen odnos.

Omenjeni zbornik, ki se po idejni liniji povsem ujema s prejšnjimi, pri naša prispevke različnega geografskega in akcijskega izvora: pisci so iz različne Slovenije, zamejstva in zdomstva ter predstavljajo smeri v mišljenju in delovanju, ki ne gredo med seboj vedno vstric. Tako najdemo, zraven urednikovega, imeni Mirka Javornika in dr. Petra Urbanca, pa psevdonime znotraj meje živčih avtorjev.

Iz vsebine naj navedemo nekaj mest, ki nas najbolj zadenejo.

Dopisniki iz Slovenije se z vso odločnostjo izrekajo proti komunizmu kot nauku in sistemu, posebej kot se uveljavlja doma. Prvi ugotavlja, da velika večina ljudi v državah pod komunistično oblastjo čuti, da je nalagá-

na. Zato komunizem ne more naprej; na oblasti se lahko drži le z nasiljem, kot ga ne pozna noben drug režim na svetu. V svobodnem svetu pa ni dovolj zavesti, da so okrutnosti komunističnih oblastnežev logičen sestavni del njihovega sistema in neuspehi povsod njegova nujna posledica. Zato je dolžnost vseh, ki jim je to mogoče, razkrivati bistvo komunizma, seznanjati svet z dejstvi, ki so nasledek politike komunističnih režimov in stopiti v boj za uveljavljanje človeških pravic, katere ti režimi gazijo.

Drugi dopisnik od doma prikazuje zaskrbljujočo sliko o splošnem stanju v Sloveniji. Tam živi danes (publikacija je z junija 1981) 200.000 priseljencev iz južnih predelov Jugoslavije, ki se večinoma ne prilagajajo okolju, temveč se v smislu uradne politike povsod vedejo oblastno, skoraj gosposdujoče, posebno kar zadeva jezik. Tudi če bi te miselnosti pri tujcih ne bilo in bi bilo slovensko okolje do pojava manj pasivno, je že samo število priseljencev življenjsko nevarno, ker se bliža višini 20%, za katero sociologi in politologi ugotavljajo, da zadostuje za jezikovni in narodnostni razkroj. Ob tem pa ima Slovenija brez političnih beguncev 100.000 izseljencev, ki so odšli zaradi prenizkega zaslužka, turobnega življenjskega ozračja in političnega pritiska. Slovenija je sploh danes žalostna, puščobna dežela. Lahko bi se označili za narod brez veselja. Tudi jezik je v stiski. Slovenščina je mnogokje odrivana, kot v gostinskih lokalih, v vojski, na televiziji, v filmu. Srbski in hrvaški tisk že skoraj preglašča slovenskega, čistost slovenščine peša pod vplivom srbskega in hrvaškega jezika. Ideološka komisija centralnega komiteja v Sloveniji je že dvakrat blokirala poskus pravopisne reforme iz strahu pred očitkom nacionalizma. Pada splošna kulturna raven. Skoro polovica Slovencev ne prebere na leto niti ene knjige. Veliko jih ne bere niti dnevnikov. Posebno skrb vzbuja pasivnost mladine, ki v večini nima sploh nobenega ideala. Tisti mladi, ki so kljub pritisku ostali zvesti Cerkvi, zaslužijo občudovanje. Vendar boli, da so se nekako vdali v svojo podrejenost vlogo. Manjka jim samozavesti, bojevitosti in inteligence, ki jo prebuja in oblikuje polemika, zavestna opozicija, boj nazorov. Splošnemu pomanjkanju nacionalnih in duhovnih idealov je pripisati strašno število 600 samomorov na leto, in to v večini mladih ljudi. To je naš evropski, če ne svetovni rekord. V ozračju povprečnosti, brez zgodovinske tradicije in vedre perspektive za prihodnost ni čudno, če se tuji turisti vedno manj ustavljajo v Sloveniji. Za tuje državnike in časnikarje je Ljubljana nezanimiva, puščobno mesto, ki so ga omenjali le ob Titovi agoniji. Slovincu domá so celo gospodarski problemi Slovenije tuji. Malokoga vznemirja dejstvo, da gresta v Belgrad dve tretjini proračunskih dohodkov, ki jih zbere Slovenija. Dopisnik postreže z nekaterimi konkretnimi podatki, ki jasno kažejo na centralistično gospodarsko izžemanje Slovenije.

Poročilo izzveni v klic po demokratični, neodvisni slovenski državi, z zdravim tržnim gospodarstvom. Zahteva po slovenski politični samostojnosti je sploh vsebinsko jedro teh publikacij. Za ta cilj urednik vabi politične predstavnike, naj postavijo zahtevo po neodvisni slovenski državi, in opominja kulturnike, naj oblikujejo in spodbujajo duhove, da

bodo sposobni zamisliti in izdelati narodni politični, gospodarski, socialni in kulturn program, katerega smoter naj bo politična neodvisnost slovenskega naroda. Sam napoveduje, da bo v novem zborniku z naslovom „Neodvisna Slovenija“ priobčil osnutek ustave in ureditve bodoče slovenske države. Prizadevnost zasluži priznanje.

Srečno roko je imel urednik pri odgovoru škofu Grmiču, ki mu upravičeno pripisuje, da odobrava totalitarno ideologijo in prakso jugoslovanskega režima z vsemi njunimi posledicami. Proti njegovi zahtevi po sekularizaciji Cerkve, ki naj bi šla v socialistični humanizem in se oprijela zunanje družbene akcije, postavlja ideal Cerkve, ki naj svetu odkriva Rešenika, tako da bo v njem navzoča verska razsežnost, do katere bo imela dostop vsa množica ljudi. Za tako stališče se je treba pogumno zavzemati.

Posrečen je tudi zapisek ob obletnici Titove smrti, z dobro oznako njegove osebnosti in delovanja. Titovo obdobje pravi, bo ostalo povezano s spominom na največji pokol, kar jih pozna slovenska zgodovina, na pokol vrnjenih domobrancev in drugih političnih nasprotnikov.

Posebno omembo zasluži pogovor s pisateljem Mirkom Javornikom. V strnjenih, a sočnih stavkih se pojavlja pred bravcem osebnost človeka, ki je včasih preko zmot, a vedno iskreno iskal pravo smer, pa se v najtežjem času odločil za bojevit odpor proti komunistični vstaji. Prikaz njegove osebne in družinske stiske je verna označitev vojnega in povojnega časa in pretresljiva je oznaka človeške tragike današnjega Slovenca. Odrešujoče pa deluje njegova in Andreja Kobala vraslost v slovenstvo, kljub biološki odmaknjenosti, in ugotovitev, da se za uspeh, ugled in blaginjo ni treba potujiti. Dovolj nam je lastna duhovna širina, temeljitost v znanju in delu pa do dna zanesljivo poštenje, da se lahko uveljavimo. Kdor se svojega izvora sramuje, sramoti samega sebe. Pri tujcih izgubi ugled, ne pridobi pa ničesar.

Zraven ugodnega, veselega odmeva, ki ga pri nas more zbuditi ta akcija v svobodnem slovenskem obrobju, saj ni samo odločna obsodba stanja v večinskem delu Slovenije, marveč tudi vsaj nasutek načrtovanja za prihodnost, kar je sicer v zamejstvu in tudi zdomstvu prava redkost, pa je treba obžalovati in zavrniti nekatere poglede in nastope okoli dogajanj v revoluciji.

Znano je, da je urednik pripadal krščansko-socialistični skupini, ki se je priključila OF in njeni partizanski akciji. Na poziciji, da je bila odločitev v to takrat pravilna in celo edina možna, še zdaj trdno vztraja. Preseneča, da se v obrambi tega stališča oddaljuje od mirnega tona, ki ga drugače varuje, in večkrat zaide v preveč strastno osebno polemiko, daleč od olikane diskusije, ki jo ponuja.

V uvodnem članku in v odgovorih R. Smersuju in K. Humarju pri naša Franc Jeza sledeče trditve.

Po letu 1929 so bili komunisti edina slovenska politična skupina, ki si je upala nadeti slovensko ime, in jim je zato pripadla skoro avtomatično vodilna vloga tako v sindikalnih bojih kot v aktivni opoziciji proti

centralistični diktaturi stare Jugoslavije. Krščanski socialisti so šli z njimi
nujno v zaveznništvo, ki jih je pripeljalo tudi v skupni narodnoosvobodilni
boj. V to jih je podžigalo dejstvo, da so komunisti prvi in edini postavili
zahtevo po federaciji. Zaveznništvo s komunisti je bilo torej nujno, bilo pa
je tudi edino možno, saj nikakor ni bilo mogoče skupaj s politiki SLS, ker
niso izdelali jasnega političnega programa in ne sprožili osvobodilnega
protiokupatorskega gibanja, marveč so netili državljansko vojno ter za-
peljali narod v zagato, ki mu ni mogla prinesiti drugega kot tragedijo Tur-
jaka, pomora domobrancev in komunistično oblast.

Pesem o patriotizmu, osvobodilnem boju in politični jasnovidnosti
slovenskih komunistov se nam je uprla do gabljenja. Ker pa jo beremo
ponovljeno v publikaciji, ki nikakor ni v službi režima in do katerega ima
bojen odnos, vendar v kratkem odgovarjamo.

Povojna in današnja dogajanja dovolj zgovorno pričajo, kdo se je
zmotil, ali tisti, ki so nasledili komunističnim nacionalnim in socialnim li-
manicam, ali pa tisti, ki so vedeli, da marksistično-leninistična doktrina
stoji na materializmu in borbenem ateizmu in je v teoriji in takrat že do-
volj preizkušeni praksi vir globokega zla za široke plasti človeštva. Komu
bi naj tedaj slovenski katoličani bolj zaupali kot cerkvenemu učiteljstvu,
ki je opominjalo pred največjo nevarnostjo in odvrčalo od vsakega so-
delovanja z njo. Težko je očitati tistemu, ki je dobro dobro hotel, pa tra-
gično zablodil. A če še trdovratno drži konopec, ki se mu je utrgal, da
je padel v prepad razočaranja, ga je vendar treba spomniti, kako bi mor-
al že tedaj vedeti, da je komunistična ideologija internacionalna, po bi-
stvu usužnjujoča, totalitarna. Spomniti ga je treba, da so bili slovenski
komunisti pred vojno in med revolucijo stalinisti po privrženosti in me-
todah ter da so gnali svoje zaveznike, ki so jih imeli le za vabo lahkover-
nih, v boj za Sovjete in v smrt s Stalinovim imenom na ustnicah. Pri-
družiti se takemu „avantgardnemu jedru progresivnega tabora“, kot je
hotel krščanski socialist E. Kocbek, se slovenski kristjan ni smel pridru-
žiti. Kocbek, ta „antena neizbežne skrivnosti“, kot o njem beremo v
ljubljskem verskem tedniku, je bil soustanovitelj OF, postal član nje-
nega izvršnega odbora, podpredsednik IOOF, delegat AVNOJ v Jajcu,
član prve in druge zvezne vlade, podpredsednik prezidija LRS ter republi-
ški in zvezni poslanec. Dolgo se je sprenevedal in se delal neodgovorne-
ga za veliki zločin maja in junija 1945, pa se je nanj šele po desetletjih
spomnil. Če ta ni imel toliko poguma takrat in pozneje, da bi preklical
svoj aval, se zdi pošteno, da bi njegovi takratni učenci in somišljeniki, ki
žive v svobodi, priznali vsaj, da so se uštel, če že ne morejo sprejeti, da
so se načelno zmotili in si nakopali tragične posledice zase in za ves narod.

Nočemo brezpogojno zagovarjati vsega, kar je bilo v večinskem po-
litičnem gibanju pred vojno. To bi tudi od nas ne bilo pošteno. Nadrobna
analiza bi odkrila marsikaj, kar je treba obžalovati in za prihodnost po-
praviti. Vendar kristjanu ni smela biti težka odločitev, da izbere gibanje
s krščansko osnovo, ki je formalno sprejemalo cerkveni moralni nauk in

družbeni red, čeprav je v praksi kdaj v posameznikih zašlo z idealne poti ali sprejemalo ne povsem zadovoljive rešitve, ne pa komunističnega gibanja, ki ga po bistvu označuje lažnivost, pokvarjenost, brezizglednost in primitivnost, kot se izraža dopisnik v komentiranem zborniku.

Končno je treba opomniti na nevarnost, da se v prihodnosti ponove nekdanje napake. Iz negodovanja proti „prekletemu večnemu ofarstvu in domobranstvu“ in iz trditve, da so tako imenovani klerikalni politiki prav taki totalitarci kot totalitarni komunisti, je sklepati, da ima urednik zaupanje v kake poštene, demokratično misleče komuniste, s katerimi bi se mogli združiti v enotno narodno občestvo, brez totalitarizmov. Res, nikoli ni obupati nad posameznim človekom, ki se vsak lahko spreobrne. Ni pa spreobrnitve za komunistični sistem marksizma-leninizma, ob katerem iskren svobodnjak, še manj, če je kristjan, ne more trajno mirno živeti in še manj pristajati na njegovo vodilno vlogo v svetnih stvareh, kot so to hoteli naši krščanski socialisti in imajo v mislih tudi danes nekatera gibanja v svetu, žal tudi v Sloveniji.

Naj nazadnje izrečemo še obžalovanje nad silovito reakcijo urednika proti obrambi slovenske duhovščine, ki je zadnje čase tudi v zdomstvu predmet hudih očitkov za njeno ravnanje danes in v preteklosti. R. Smer-suju, ki ga še danes šteje med totalitarne politike, katere je bilo treba odkloniti in se rajši pridružiti komunističnim kolovodjem, očita, da se nepooblaščen vsiljuje za branitelja. O tem samo, da je obramba drugega pred krivičnim napadom pravica vsakogar in je taka obramba celo lepša kot obramba samega sebe. V nekaterih primerih je obramba drugega tudi dolžnost in mislimo, da to velja za kristjana, če je napadena Cerkev ali duhovščina na splošno. Komunistična klerofobija pa bi med nami ne smela imeti posnemovavcev.

Tisti, ki smo v vojnem času pokazali odgovorno skrb za usodo naroda, tudi danes nismo neobčutljivi ob njegovi stiski. Zato z veseljem pozdravljamo vsako akcijo, ki iskreno teži k rešitvi, in smo načelno pripravljeni za sodelovanje v pluralističnem gibanju. Smo pa na neomajnem stališču, da z nobenim komunističnim gibanjem ni sodelovanja, kot ga za kristjana ne bi smelo biti v preteklosti. Obžalovali bi, če bi tako prizadevna moč, kot je ta, o kateri poročamo, ne mogla najti odziva, ker se ne odreče nekdanji soudeležbi v socialni revoluciji pod komunističnim vodstvom.

B. F.

„Kateri se preselijo na drugo stran morjá,
zamenjajo samo modrino néba, ne duhá!“

(Horac)

Dolga, dolga noč . . .

Vse luči so ugasnile, vse pesmi so utihnile, mladosti ni več. Nad vso prostrano zemljo se je strnila dolga, dolga noč, nasula je nanjo strupene slane, nobenega bore cveta ni več. (Ivan Cankar, Ugasle luči).

Komunizmu je uspelo, da je s svojo nazadnjaško materialistično vzgojo v velikem delu slovenske mladine ubil duhovnost, ji pustil duha in srca prazna. (škof Gregorij Rožman, Zbornik-koledar Svobodne Slovenije 1958, str. 20).

Vselej in povsod je treba ovajati ta DUHOVNI RODO-MOR, ki je v nekaj desetletjih povzročil v našem narodu raz-dejanje, kakor ga prej v vseh stoletjih niso mogli nobeni sov-ražniki in nobene krive ideje. (Vestnik 1981, št. 4, str. 232).

Proti koncu prve svetovne vojne je Ivan Cankar „videl velik grob, se-gal je od planin do morja. Mrtvec je ležal v njem (...)“. Pa je bilo potem slovenskemu narodu podarjeno skoro četrto stoletje, da si je lečil rane in se duhovno okrepil.

L. 1941 so prihrumela neprimerno bolj uničujoča „leta strahote“. To-da ni jim sledila doba ustvarjalnega miru. Kmalu bodo minila štiri desetletja najhujše sužnosti. Satanokracija spodjeda slovenskemu narodu korenine, v njeni strupeni slani mu venejo mladike.

Naša mladina pada najprej kot žrtev „zakonito“ dovoljenega ubija-nja nerojenih. Na tiste pa, ki ubeže umoru pred rojstvom, preži skrbstvo, šolstvo, besedno in slikovno gradivo javnih občil, da jim umori dušo. Žrtve duhovnega rodomora so nepregledne.

Komunistična satanokracija pripravlja slovenskemu narodu smrt. Ali molmo zanj? Ali kričimo svetu, kako nas uničujejo? Cankar veleval: „Ne molči, da ne boš tožil gluhim grobovom...“ (Podobe iz sanj).

Na nekaj dejstev iz podjarmljene domovine pomazori divjanje smrto-rosnih sil in posledic.

I

Predsednik Zedinjene Slovenije arh. Jure Vombergar je ljudem, zlasti mladini po domovih, nekajkrat prikazal, kakšno je danes življenje v SR Sloveniji. Podoba je odvrtna. A dvom v njeno verodostojnost ni mogoč. Na-slikali so jo mladi kantavtorji iz domovine. S hripavimi, pijanskimi gla-sovi „pojo“ in cinično pripovedujejo grozljive stvari in tožijo: „Vse manj je dobrih ljudi.“ „Nekoč prijetljivi, zdaj tujci smo si.“ „Mreža nevidnih ječ stiska nas.“ Družine se razdevajo. Otroci so v breme materam „samohranil-kam.“ Oddajajo jih v „vzgojo“ državi. Druge ženske otrok ne sprejmejo. Po uradnih statistikah je na leto nad 30.000 žensk, ki nerojene ubijajo. Dru-

gače, vendar ne bolje, se godi otrokom „novega razreda“: „Že v osnovni šoli je imel vse, kar je hotel, in še tisto, česar ni hotel (...). Prvi je zgubil nedolžnost, prvi se ga je napil, prvi se je zakadil, zatripal.“ Obupno velik odstotek te zlate-gnile mladine konča s samomorom.

Jure Vombergar pripominja: „A vse ostane le pri protestu, zabavljanju, duhovičenju. Protestirati je danes namreč moda (...). A rešiti probleme, popraviti, spremeniti, ne, to pa ne (...). Tako zabavljanje je le dovoljen ventil. V Sloveniji je danes dovoljen, kot je dovoljen kič, pornografija in verski tisk, ki ima pač svojo publiko, da je potlej mir in pred svetom dokaz, da je svoboda za vse.“

Je pa obtožba sistema, ki je v prvih letih po revoluciji namerno iskal, kar po krščanski morali pomeni izprijenost in razvrat. Kot tisti čarovnikov vajenec: razvnel je sile podzemlja (...), pa jih potem ne more obvladati, ko se mu zoperstavijo in grozijo z uničenjem; potem tarna, kliče na pomoč vse svetnike, pardon, znanost in tehniko; kot slon v bazarju opta, tacá in podira. Potem išče krivce drugod, recimo na zahodu, se opravičuje, češ saj ni nič, nič se ni zgodilo. Napuh jim ne dovoli, da bi priznali lastno krivdo, nasprotno, udri po klerikalcih! „Rdeča zver, pijana krvi“, še ni potešena (...). Pevec mariborske rock skupine Lačni Franz je na koncertu v hallu Tivoli pred 3500 poslušavci napovedal popevko z besedami: „Karkoli bomo naredili, nam bo manjkalo tistih pet ali šest sovražnikov, ki jih nismo pokončali med vojno.“ Jasno je, da ne gre za kake bivše okupatorje. Ti danes letujejo na Jadranskem morju — zmagovavci pa se jim klanjajo —, med letom pa zaposlujejo zmagovite „gastarbajterje“ (...). Ne, o drugih sovražnikih je beseda. O tistih, o katerih poje partizanska pesem: „Hujši kot fašisti so belogardisti...“

H koncu opozori Vombergar, da rdeči oblastniki ne morejo računati z mladino. Res je tako. V odrešeniški marksizem ne verjame nikdo več. Kar je pokvarjenih, ne bodo za pokvarjene vodnike niti s prstom mignili. Drugi mladi ljudje kritično presojujejo, iščejo in nekateri najdejo pot iz kužnega ozračja, kamor so jih zavedli oblastniki.

II

Nedavno je izšla rakovniška knjižica „Verujem kljub vsemu“. V nji prikazuje Jože Bajzek gimnazijko Sonjo in Rudija — nedvomno po modelih iz življenja. O Sonji pravi mdr.: „Sveto pismo, ki ga je dobila od veroučne skupine za rojstni dan, ji ni samo krasilo polico, ampak ga je odprla vsak večer, da je iz njega odnesla trenutek miru in upanja. Tako je rasla ona in njena vera, notranje in tiho, po nekih nedoločljivih zakonitostih duha (...). Ni bila med tistimi, ki bi prodali svobodo za kruh.“

Zaradi vernosti jo čakajo nasprotstva. Silovit je njen pogovor z očetom. Njemu je največja dobrina denar. Med težavami v šoli je omeniti tisto, ki si jo nakoplje z nalogo, v kateri priznava vero v posmrtno življenje. Da reši sebe in profesorico neprijetnosti, mora napisati drugo nalogo.

Še globlje v razmere posveti rakovniška knjižica „Spreobrnjenje“ (z imprimaturjem 10. septembra 1981). Je to zgodba lastnega življenja, kot jo je napisal Matjaž Puc (psevdonim?). Izdajatelj knjižice pravi bravcu: „Ne zaustavi se zaradi takega naslova. Knjižica ni še ena pridiga več o spreobračanju. Nakazuje marveč živo in vijugasto pot enega izmed tvojih bratov, ki živi danes, med nami. Mogoče se ti bo ta pot zdela nenavadna, mogoče celo neverjetna... Pisec te knjižice meni, da tudi sam ne bi veroval, če se ne bi vse to prav njemu zgodilo.“

Matjaž je odrasčal v mestu (Ljubljani?) po drugi svetovni vojni tako kot mnogi vrstniki, „ne da bi poznal Boga, ne da bi slišal za Jezusa Kristusa in njegovo odrešenijsko delo“. V 4. razredu gimnazije so profesorja zgodovine spravili v zadrego z vprašanjem: „Tovariš profesor, povejte, kako je mogoče, da danes tudi pri nas še vedno obstajajo neumni ljudje, ki verujejo?“ Pisec nadaljuje: „Ubogi profesor je zardel, se zmedel (na naše začudenje) in ni znal odgovoriti. Zdaj vem, da je bil na skrivaj globoko veren.“

Matjaž je živel s pajdaši „kot ptiček na veji“: „Trgali smo rožice, kjer smo le hoteli. Če kakšne nismo mogli ali pa nismo smeli, smo zagnali vik in krik: omejevanje svobode, grdobija, družba je polna tabujev, treba jih je razbiti, kajti družba je lažna, dvolična, smo proti strukturam... Nismo marali duhovnega in fizičnega nasilja, pozabljali pa smo, da tudi mi zganjamo „duhovno“ nasilje.“ Mladič je kadil, pijančeval, nečistoval. Začel se je uničevati tudi že z drogo LSD in ob tem doživel dvojno spoznanje: šele ta „največja nevarnost“ ga je obrnila navznoter. Kmalu pa je začutil, da je za novimi doživetji neko bitje, „nekaj temnega in grozečega“. Ta sila ga je mamila v samomor.

Dolga je bila pot iz brezna k luči. V pomoč je prišla huda bolezen in nesreče v sorodstvu pa ženina obupanost. V bolnišnici je sedemindvajsetleten prvič videl duhovnika bliže od 10 metrov. Z 31. letom je začel prebirati sveto pismo ter se naučil očenaš in zdravomarijo.

To je zgodba enega iz desettisočev. Bila mu je dana izredna božja milost. Kaj pa ostali desettisoči?

— — —

„To noč sem videl velik grob...“ Cankar je po tem groznem vide-nju lahko vzkliknil: „O Bog, saj so bile le sanje — saj je še čas, še čas!“

Še je čas, še je upanje. Upanje v božje usmiljenje, v priprošnjo naših mučencev. Eden izmed njih, Lojze Grozde, je v peti šoli sklenil sonet Pevčeva molitev tako: „Kraljica, čuvaj nas in to zemljo / ne daj, da belih cerkvic več ne bo, / naj rod moj ne umrje, naj živi.“

L. M.

Mi-ha-el ali: Kdo kakor Bog!

OB SPOMINU NA MUČENIŠKO SMRT DR. LAMBERTA EHRLICHA

Svetosavske demonstracije na ljubljanski univerzi. Ko je Akademski pevski zbor končaval državno himno „Bože pravde“, so se z balkona univerze usuli dvojni letaki, eni razmnoženi s črnim tiskom, drugi z rdečim. Prireditelji demonstracije so bili vsi srečni, saj je ljubljanska policija za 10 minut kar izgubila glavo, občinstvo in odličniki v cilindrih pa so se nasmihovali in pomežikovali, pa pobirali letake. Poveljniki policijske čete — neki kapitan — je zarjul: „Zastavite!“ Policaji so napravili pred univerzo kordon, da se ljudje ne bi preveč približali, in začeli trgati letake iz rok tistim, ki so že imeli priliko jih pobrati.

Po končanih demonstracijah je šel glas po mestu: „Fantje, to ste pa dobro naredili!“

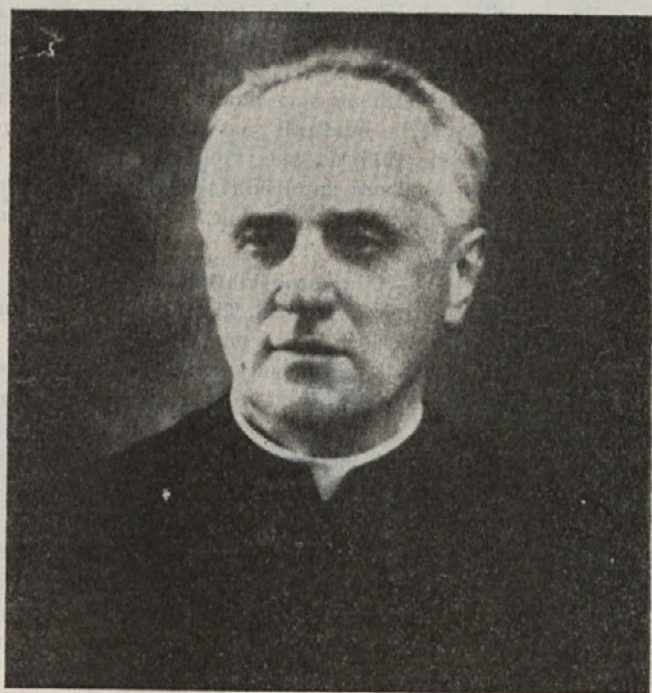
Tiste čase, po šestem januarju 1929, smo dnevno poslušali nasvete, kako da je treba nehati z verskimi in plemenskimi razlikami: en kralj, ena država in en sam jugoslovanski narod. Takrat je bil komunizem v Jugoslaviji prepovedan in preganjan. Bilo pa je po celi Jugoslaviji dosti moskovskih agitatorjev, ki so po Leninovi teoriji imeli nalogo za dosego svojih ciljev podpirati vsakršno revolucionarno gibanje, ki naj zruši obstoječi nekomunistični režim.

Tistim akademikom torej, ki so metali letake v rdečem, je bilo edino važno ustanoviti enotno fronto proti režimu in to se jim je prav ob tej priliki res posrečilo.

Nekdo pa je po končanem spopadu katoliškim akademikom „levite bral“. To je bil univerzitetni profesor dr. Lambert Ehrlich, uradni dušni pastir za akademike: „Gospodje, kot katoliški akademiki ste napravili moralno, politično in tudi taktično napako. Povezali ste se s sovražniki krščanstva, s komunisti.“

Naslednji dan je izšlo lakonično poročilo ljubljanske policije: „Demonstrirali so komunistični in klerikalni akademiki. Krivci bodo kaznovani po zakonu.“ Takrat je veljal zakon o zaščiti države, ki je tudi prepovedoval ustvarjati verske, plemenske in politične razlike. Krivci naj bi bili sojeni v Belgradu.

Po incidentu je dr. Ehrlich s še večjim zanimanjem prihajal na vse prireditve in seje, ki so jih imeli katoliški akademiki na ljubljanski univerzi. Videlo se je, da je neka nevidna skupna fronta akademikov vsak predlog pripravila s posebno ostjo proti tedanjemu režimu in vojaški vladi. Ob koncu debate pa se je oglašal dr. Ehrlich in predlagal spremembe, ki so „nevidno skupno fronto“ razočarale, ker ni hotel preiti v tako skrajnost. „Skupna fronta“ je ob vsaki priliki poudarjala, da sme imeti vsak posameznik svoje lastno prepričanje, dr. Ehrlich pa je trdil, da so katoliški akademiki

dolžni poslušati Cerkev tudi v zadevah socialnega vprašanja. O njem pač ni mogel nihče trditi, da ni bil vzgled krščanske dobrote, ko je precejšen del svojih osebnih dohodkov (plača univerzitetnega profesorja) podarjal Vincencijevi konferenci za akademike. Bila pa je „Skupna fronta“ zelo razočarana, ko je dr. Ehrlich odrekel podporo akademiku, ki je iz mladostne objestnosti z otroško igračo streljal na križ. Tu pa je bil trd in rekel „ne!“ Pri tem je tudi ostalo. Vsekakor je vedel, da marsikateri katoliški akademik nima več jasnih pojmov, kaj pomeni krščanstvo. Dokler je le mogel, se je izogibal debatam, ki bi jih kdo napačno razumel. Ob vsaki priliki pa je posameznike vabil k duhovnim vajam in vsem priporočal skupno molitev rožnega venca.

Nekako spomladi leta 1932 so se na univerzi pojavili v velikem tevilu letaki, ki so dolžili dr. Ehrlicha, da diplomatsko v kali zaduši vsako gibanje akademikov za „osvoboditev“. Dolžili so ga, da v škofovem imenu vztrajno prihaja k sejam in sestankom; kadar kdo poda predlog za „radikalno“ rešitev naroda, ga na diplomatski način spravi z dnevnega reda. Ob neki priliki sem nabral na univerzi in v Akademskem domu na Miklošičevi cesti št. 5 kup takih letakov in jih nesel Ehrlichu na stanovanje — takrat sem prvič prestopil njegov prag. Naprosil me je, naj še isti večer pridem na sestanek akademikov na njegovem stanovanju. Dr. Ehrlich nam je tedaj na jasen in

nedvoumen način govoril o marksizmu, ki že tudi pri nas pripravlja revolucijo in zatem diktaturo komunistov, kar so tudi letaki brez ovinkov priznavali. Šele v poznih nočnih urah smo s sestankom končali, a nadaljevali takoj drugi dan in tako naprej. Podrobno smo analizirali položaj in malodušje v katoliških akademskih društvih, študirali smo marksizem in njegovo borbo izza ruske revolucije od leta 1917 do tedaj in izbirali taktiko, ki naj bi jo uporabljali pri volitvah v odbore katoliških akademskih društev in predstavniških organizacij na univerzi, ki so bile tedaj že zelo infiltrirane po komunistih.

V katoliških društvih se je vpliv katoliških akademikov, ki so poznali in odklanjali komunizem, kar nenadoma povečal. Tisti, ki so dolgo časa govorili, da niso „ne za ene ne za druge“, so se na osnovi osebne debate začeli pri volitvah pravilno odločati, posebno še, ker se je tajno glasovalo. Jaz sam sem zgubil mnogo časa, ko sem hotel levičarje prepričati, da nimajo prav, in jih pripeljati na našo stran. Dr. Ehrlich je za to zvedel in mi ob neki priliki rekel: „Slišal sem, da se zelo trudite, da bi levičarje pripeljali k pameti. Če se vam bo to posrečilo, vam bo Cerkev zelo hvaležna. Toda jaz vam povem in lahko mi verjamete, teh ljudi nihče več ne prepriča.“

Dolgo časa smo imeli pri dr. Ehrlichu na stanovanju tajne sestanke in dolgo časa nas tudi niso „pogruhtali“. Toda celica komunistične partije je tudi to odkrila. Tedaj smo se odločili vzdeti ime našemu gibanju, katerega namen je bil braniti Cerkev in ovirati komunizem pri njegovem razdiralnem delu. Tako so nekateri predlagali, da bi se imenovali „Mihaelova družina“. Število članov, ki so prihajali na naše sestanke, pa je z vsakim dnevom rastlo in končno je nastala „Straža“ kot samostojno katoliško akademsko društvo. Po mnogih naporih je ta Straža zmogla zbrati sredstva za izdajanje svojega lastnega tiskanega glasila, ki se je imenovalo „Straža v viharju“. Začetki so bili silno skromni. Po kratkem času pa je to društvo predstavljalo lastno gibanje na univerzi, kar je mnogo pripomoglo k razčiščenju pojmov. Tisti, ki so hoteli biti „ne za enega, ne za drugega“ so se morali odločiti za eno ali za drugo stran.

To je bil za levičarje velik poraz in tega dr. Ehrlichu nikdar niso pozabili.

In kdo je bil ta velik mož dr. Lambert Ehrlich?

Rodil se je 18. 9. 1878 v Žabnicah pod Sv. Višarjami v Kanalski dolini.

Teologijo in filozofijo je študiral v Rimu, primerjalno veroslovje in etnologijo v Oxfordu. Bil je stolni vikar, škofijski tajnik in profesor bogoslovja v Celovcu. Socialni delavec, voditelj koroških Slovencev, branivec slovenskih pravic pred Nemci, zagovornik koroških mej na mirovni konferenci v Parizu.

Profesor teološke fakultete v Ljubljani in mednarodno priznan znanstvenik, organizator slovenskega misijonstva, velik dobrotnik revnih.

Vzgojitelj akademske mladine in oblikovavec mladega razumniškega

Profesor dr. Lambert Ehrlich, ubit od komunistične roke, leži na Streliški ulici v Ljubljani. Poleg njega leži njegov spremljevalec Viktor Rojc, umorjen skupaj z njim.

rodu, najmočnejši jez proti vdiranju kulturnega boljševizma in komunizma na sploh, graditelj slovenske bodočnosti.

Imel je prvi jasno vizijo slovenstva v evropskem občestvu. V najbolj kritičnem razdobju slovenske zgodovine je odločilno pomagal pri rasti slovenstva in nam zapustil program: „Spravni in obnovitveni duh krščanske omike in slovenske narodne biti naj zaveje z odrešujočo svežino čez vso slovensko zemljo od Soče do Rabe, od Koroške do Bele Krajine in naj slovenski narod pripravi za polno življenje v enakopravni državi svobodnih Slovencev.“

Bil je tudi prvi, ki je vedel, da s komunisti ne smeš imeti nobenih kompromisov. Od skupne fronte, ki jo komunisti še danes poudarjajo ob vsaki priliki (OF), so imeli korist samo oni.

Zgodovina je šla nezadržno naprej. Ubit je bil diktatorski kralj, iz konfinacije izpuščeni politični voditelji. Pas, s katrim smo bili zadržani politično in gospodarsko v tisti krizi, se je le malo zrahljal in že je nastopila

doba velikih zmag katoliške mladine. Kdo izmed „starih“ ne pomni veličastnega Evharističnega kongresa v Ljubljani leta 1935 in se ne spominja tolikih taborov slovenske katoliške mladine v svojih obnovljenih katoliških organizacijah, pa mednarodnega kongresa Kristusa kralja itd.? Kakor pesem je šlo to življenje tedaj po naši zemlji, ki nas je pripravilo na poznejše usodnopolne odločitve. Na obzorju je namreč že vstajala zarja krvi...

Prišlo je leto 1941, ki je sesulo državo v nekaj dneh.

Dr. Ehrlich je bil, kot najboljši poznavavec in branivec slovenskih pravic, rojen ob tromeji Slovenije, Italije in Avstrije, določen, da odpotuje z drugimi politiki iz države na zapad, kjer bi na mirovni konferenci zagovarjal naše pravične meje, v čemer je bil strokovnjak. Toda zanj ni bilo ne zavezniške ladje ne domačega ali zavezniškega letala. Z zabojem dokumentov se je prebil nazaj domov v Ljubljano, kjer je na drugačen način dopolnil svojo žrtev za Boga in domovino.

Okupacija in njene težave so zelo prav prišle komunistom, ki so predvsem strmeli po oblasti s pomočjo revolucije! Ni jih bolelo preganjanje in preseljevanje, po Gorenjskem in štajerskem, vseh naših duhovnikov in najboljših narodno zavednih ljudi. Prejšnji saboterji v jugoslovanski vojski so kar nenadoma postali zelo „narodoljubi“, čim je Sovjetska Zveza vstopila v vojno. Nadeli so si milo in blagodoneče ime „Osvobodilna fronta“, ki naj bi bila tista sila, v katero bi vstopale vse socialne plasti naroda, vključno duhovniki. Oni, resnično volkovi v ovčjih oblačilih pa so začeli takoj iskati „sovražnike“, ne med okupatorji, temveč med lastnim ljudstvom, sovražnike, proti katerim se jim je bilo treba boriti. Izmislili so si „Belo gardo“, katere tedaj še nikjer ni bilo, in začeli pobijati naše najboljše ljudi. Kot prva žrtev je padel ing. Fanouš Emmer, mladi idealist, nacionalist, umorili so Iva Peršuha, padel je Avgust Praprotnik. Po nezaščiteni deželi so padali duhovniki in uglednejši krščanski ljudje, umorili so Kiklja in Župeca in še mnoge druge. Ljudem je bilo treba pognati strah v kosti in umazati vsakega, ki ni bil z njimi, za izdajalca.

Bilo je 25. maja 1942. Dr. Ehrlich je govoril zvečer pri duhovnih vajah in je rekel tudi tole: „Gospodje, mi smo sredi revolucije...!“ Na obrazu se mu je brala neka groza, vendar mi tega še vedno nismo jemali resno.

Drugi dan, 26. maja 1942 dopoldne, sem bil na sodišču v uradu. Ne spominjam se več, kdo mi je prišel pošepetat v uho: „Dr. Ehrlich je ubit.“ Tekel sem, kar je bilo mogoče, proti tromostovju. Z vseh strani so hiteli vznemirjeni in prestrašeni ljudje v Streliško ulico, kjer je v mlaki svoje krvi ležal umorjen najčistejši borec za Boga in našo Slovenijo, naš nepozabni profesor dr. Lambert Ehrlich, njemu ob boku pa druga nedolžna žrtev ofarskih zločincev, akademik VIKTOR ROJC, ki je po končani zgodnji jutranji daritvi spremljal svojega učitelja domov — in na oni svet.

Čist in svetel nam bo ostal njun spomin — slava jima!

dr. Maks Loh

Ivo Peršuh

Istega dne — 26. maja 1942 —, ko so komunistični zločinci v Streliški ulici v Ljubljani umorili prof. dr. Lamberta Ehrlicha, je bil v Vzajemni zavarovalnici v Ljubljani ustreljen Ivo Peršuh. Istočasno dva umora dveh zavednih, vernih in delovnih Slovencev. Dva velika udarca za slovensko ljudstvo in za odporno gibanje zoper komunistične zločince. Oba izredno delovna moža v slovenskih mladinskih organizacijah: dr. Ehrlich ideolog, Peršuh organizator. Oba dobra govornika. Oba sta bila iz „ljublanskega ognjišča“, kakor je odpor, ki se je zoper komunistične partizane organiziral iz Ljubljane, imenoval Edvard Kocbek v svoji „Tovarišiji“.

Dr. Ehrlicha se v tej številki spominja njegov zvesti učenec Maks Loh; v tem sestavku pa hočem podpisani počastiti spomin Iva Peršuha, enega izmed prvih protiokupacijskih in protikomunističnih organizatorjev. Tisti naši starejši borci in estali rojaki, ki so bili člani Orla in Fantovskih odsekov, se gotovo Peršuha dobro spominjajo še iz tistih časov. Bil je predavatelj in govornik na sestankih, tečajih in prireditvah. Pozneje se je udeleževal tudi na političnem področju v okviru Slovenske ljudske stranke, kjer se je tudi odlikoval kot dober organizator in odličen govornik. Ker ga pa mlajši slovenski rod ni poznal, se nam zdi prav, da danes — ob 40-letnici njegove smrti (umrl je dan po atentatu, t. j. 27. maja 1942) — na kratko orišemo lik tega zaslužnega moža.

Ivo Peršuh je bil rojen 17. decembra 1898 v Majšperku pri Ptujju kot prvi otrok številne družine (17 otrok). Ptujsko polje je vtisnilo vanj poseben pečat. Po svojem značaju je bil živahen, delaven, vesel in dobrodušen. V družini je dobil globoko versko vzgojo in odločno narodno zavest. Že zgodaj se je soočil z našimi narodnimi nasprotniki — Nemci in nemčurji —, ki jih je bilo preej v Majšperku, še več pa v Ptujju, ki je veljal za nemško trdnjavo in ponemčevalnico.

Po končanih šolah je Peršuh dobil službo v Vzajemni zavarovalnici v Ljubljani, kjer je bil tudi urednik „Naše moči“, glasila Vzajemne zavarovalnice. Nekaj časa je bil v službi tudi v Celju.

Peršuhove organizatorične sposobnosti so prišle do posebne veljave pri pripravah velikega evharističnega kongresa (leta 1935), ki je bil brez dvoma največji in najbolje organiziran kongres na Slovenskem. Sodeloval je tudi na naslednjem velikem kongresu Kristusa Kralja (leta 1939) in tudi pri drugih velikih zborovanjih in taborih — cerkvenih in političnih. Naj omenimo še to, da je bil Peršuh tudi dober režiser. Na kongresu Kristusa Kralja je izredno uspešno zrežiral Kuretovo „Igro o kraljestvu božjem“, v kateri je nastopilo okoli 3000 oseb. K sodelovanju je Peršuh tedaj pritegnil tudi vse gledalce, tako da je škof dr. Rožman izjavil, da „take igre slovenski narod še ni videl ne igral po številu igralcev ne po množici gledalcev.“

Posebej je treba omeniti, da je Peršuh ustanovil in vodil v okrilju Zveze fantovskih odsekov posebno „častno četo“, ki je sodelovala na kongre-

sih, taborih in npr. pri sprejemanju visokih cerkvenih in drugih osebnosti. Večina članov te čete je bila iz trnovskega odseka, načelnik je bil Kocjan, ki je umrl v Argentini.

Ko se je po letu 1935, po zaslugi dr. Korošca zopet poživilo javno politično življenje (podtalno je delovalo tudi v času kraljeve diktature), so to svobodo komunisti izrabljali in začeli uganjati nasilje zoper svoje nasprotnike, motiti prireditve in zlasti politične shode. Tedaj se je pod okriljem Slovenske ljudske stranke in njenih mladinskih odsekov organizirala tajna organizacija z imenom „Reditelji“ ali na kratko „R“. Za mesto Ljubljano je tako organizacijo ustanovil in vodil Ivo Peršuh. Vanjo je pritegnil poleg drugih tudi člane „Častne čete“. Ta mestna organizacija „R“ je izvrstno vršila svojo nalogo. Bila je prisotna na vseh zborovanjih in shodih in je s hitrim in energičnim posegom preprečila komunistične nakane.

Ko se je v aprilu 1941 ustanovila v Ljubljani — v prostorih Delavske zbornice — Slovenska legija, je Peršuh skupaj s Fortunatom Majdičem prevzel organiziranje Slovenske legije v Ljubljani. Po umoru Peršuha je Majdič sam naprej vodil ljubljansko organizacijo SL. Peršuhovi sodelavci v vodstvu ljubljanske SL so bili: Ivo Kermavner, Milan Finec in Lado Pirih. Dne 25. avgusta 1942 je bil umorjen tudi Majdič. Nasledil ga je Andrej Križman, ki živi danes v Ekvadorju.

Poleg dela, ki ga je imel Peršuh z organizacijo SL v Ljubljani, pa je prevzel še eno važno in tajno delo: prevzel je mesto komandanta Jugoslovanske vojske v domovini za mesto Ljubljano (bil je stotnik v jugoslov. vojski) ter je držal stike s protikomunističnimi organizacijami in vplivnimi protikomunističnimi posamezniki. Zdi se, da so to delo komunisti natančno opazovali in da se jim je prav to delo zdelo za njihove načrte tako nevarno, da so ga sklenili odstraniti.

Moramo omeniti še to, da je Peršuh tik pred svojo smrtjo začel izdajati list „Prebujena Slovenija“.

Ko se spominjamo 40-letnice smrti tega delavnega in požrtvovalnega moža, moremo reči, da ima Ivo Peršuh v galeriji mož fantov, ki so dali življenje za domovino, častno mesto.

Rudolf Smersu

MOJ SPOMIN NA IVOTA PERŠUHA

„Morilci, morilci“ so se slišali 26. maja 1942. pretresljivi kriki iz poslopja Vzajemne zavarovalnice. Po stopnicah sta drvela k izhodu dva mlada zločinca, „likvidatorja“, ki sta po ukazu komunistične partije pravkar izvršila politični umor, da bi s takimi terorističnimi dejanji in ustrahovanjem, lažmi in obrekovanjem KP preprečila vsako drugačno mišljenje in seve delovanje, kot si ga je zamišljala in ukazovala le-ta.

Žrtev, ki je ležala v mlaki krvi, je bil Ivo Peršuh, uradnik Vzajemne

zavarovalnice, dober in globoko veren družinski oče, rezervni kapetan v bivši jugoslovanski vojski, neumorni prosvetni, kulturni in politični delavec, neštetim iskren prijatelj in vedno prpravljen sodelavec.

Zakaj je bil „likvidiran?“ Samo zato, ker je takoj v začetku političnega vrvenja v tistih razburkanih dneh uvidel namene in cilje KP. Kot odločen in zaveden Slovenec je spoznal podle mreže spletkarjenja in potuhnjene namene domačih Judežev, jih odločno odbijal in seveda trdno odklonil vsakršno sodelovanje z njimi. Ni hotel biti v službi sovjetskih hlapcev, ki so bili orodje partije ter se posluževali najbolj podlih sredstev: laži, vlačugarstva in terorizma, da bi ustražovali ljudstvo in tako dosegli svoj cilj: Vladanje komunizma.

Po italijanski okupaciji Ljubljanske pokrajine se je takoj navdušeno pridružil protiokupatorskemu podtalnemu gibanju in je bil poleg Rudija Smersuja — Matije eden prvih začetnikov Slovenske legije. To je bila, zlasti po slovenskih vaseh, po številu največja podtalna organizacija proti okupatorju. Velika večina naših zavednih mož in zlasti fantov je bila organizirana v tem podtalnem gibanju, iz katerega so kasneje zaradi pobijanja OF

zrastle Vaške straže. Ivo Peršuh je bil dobro poznan, ne samo v Ljubljani, ampak predvsem na slovenskem podeželju. Neštetokrat je namreč sodeloval pri telovadnih nastopih Slovenskih fantov in deklet po celi Sloveniji. Bil je izredno talentiran in vabljen govornik na nešteti slovenskih prireditvah. Zlasti je bil priljubljen pri naši mladini in kar je posebno pomembno: rojen poveljnik-vojak. Radi teh sposobnosti je bil imenovan za poveljnika mesta Ljubljane. Imel je neposredne stike z zavednim narodnim voditeljem dr. Albionom šmajdem, ki je zastopal Slovensko legijo v Slovenski Zvezi. Nekajkrat se je sestel z majorjem K. Novakom, ki je bil Mihajlovičev zastopnik in njegov poveljnik za Slovenijo. Seve je z vsemi temi odličnimi sposobnostmi in zvezami postal komunistični partiji največji trn v peti. Morali so ga odstraniti, ker so ljudje pričeli vse bolj spoznavati, kaj se skriva pod sladkobno krinko OF. Ljudstvo, politično zdravo v jedru, je kmalu razvidelo, da se skrivajo pod to oznako najbolj neusmiljeni rablji, ki so si po sovjetskih ukazih postavili za cilj samodržno komunistično nadvlado nad narodom. četudi za ceno na tisoče pobitih zverinsko mučenih nedolžnih žrtev. Zaradi teh pravih razbojnikov je moral naš narod plačati izredno visok krvni davek Le na redke čase se omenjajo prvi nadvse neustrašeni protikomunistični borci: Dr. M. Natlačen, Dr. L. Erlich, ing. F. Emmer, Ivo Peršuh, F. Majdič, turjaški borci in junaki Grčaric ter tisoči zverinsko mučenih in pobitih borcev. Brez teh prvih žrtev ne bi nikoli imeli Vaških straž in ne Slovenskega domobranstva.

Dragi Ivo! V nepozabnem spominu mi vstaja pred očmi veliki mednarodni telovadni nastop Slovenskih Fantov in Deklet v Ljubljani. Z gradu so se v zgodnjih jutranjih urah razlivali nepopisno lepi glasovi fanfar, ko se je zaslíšal tvoj mogočni: „MIRNO“ in se je tisoče Slovenskih fantov in deklet vzravvalo v dolge nepremične vrste.

Upam, da bodo tudi nebeške trobente zvenele tako nebeško lepo, ko se bomo vsi skupaj znašli pri končni sodbi. Medtem pa vi, slovenski mučenci, prosite za nas in za ves slovenski narod.

Tebi, dragi Ivo, in vsem našim mučnikom pa: iskrena hvala za vaše nesebične žrtve, vsem pa: večna vam SLAVA.

I. B. Hudník

.....

„Javno pa je treba obsoditi že samó idejo, da more neka skupinica ljudi tako kruto mučiti druge...“ (Aleksander Solženicin)

„Če molčimo o zlu, ki je bilo storjeno, ga sejemo v telesa, iz katerih bo pozneje na tisočkrat pognalo.“ (Aleksander Solženicin)

Da, orožje tudi iz okupatorjevih rok!

Očitek, da je slovenski protikomunistični tabor vzel orožje od italijanskih in nemških oblasti in ga naperil proti svojim lastnim „bratom“, se ponavlja že 40 let. To je res golo zgodovinsko dejstvo, ki pa KOT OČITEK NIMA PRAV NOBENE VELJAVE. Saj smo zato imeli ČISTO VSO PRAVICO, ki nam je NIHČE NA SVETU razsodno ne more odrekati!

Tisti, ki so KRVAVO revolucijo na Slovenskem pripravljali že leta prej, preden je do vojne sploh prišlo, sami dobro vedó, da nam zaradi absolutno brezobzirnih in nemoralnih sredstvih, po katerih je ne samo praktično temveč tudi načelno segla komunistična partija — NI BILO NA VO-LJO PRAV NOBENA DRUGA IZBIRA, pa se še danes licemerno zgražajo nad tem.

Tistim narodnjakom, ki so zašli v OF v dobri veri in potem NISO IMELI POGUMA, da bi priznali svojo pomoto in se odrekli sodelovanju v v njenem OČITNO zločinskem početju, pa zastavljamo danes samo tole vprašanje: KAJ DRUGEGA BI PA MI LAKHO TAKRAT STORILI?

Morda jim lahko pomagamo pri iskanju odgovora, če jim pokažemo na nekatere možnosti, kot so:

- 1) Kot ponižne ovčice skloniti glavo in zaprositi: dajte, pobijte nas!
- 2) Iti v hribe in začeti na svojo pest borbo proti okupatorju, borbo, ki jo je KP proglasila (seveda šele po 22. juniju!) za lastno domeno in ZAGROZILA S SMRTJO tistemu, kdor bi se tega lotil.
- 3) Iti v hribe ali pa poskriti se (tako nekako v hlapčevskem duhu!) pred komunističnimi ubijavci in prepustili svoje družine NA NEMILOST (na milost ne!) komunističnih krvolokov, po večini „slovenskih patriotov“, ki so prakticirali v Španiji. Menda ni treba še vedno poudarjati, da so se ti partijski privrženci takrat, kot danes in kot vedno in povsod, posluževali vseh, tudi najbolj nečloveških sredstev, ki si jih lahko umisli samo bolna ali pa povsem skvarjena domišljija?
- 4) Četrta možnost: ukloniti se partijski komandi v hosti, pridružiti se njihovim odredom, nositi zastonj glave naprodaj pred okupatorjeve puške — kajti namen je bil ščititi le svoje lastne kadre — ali pa zvesto izvrševati njihova povelja za pobijanje resničnih ali pa umišljenih nasprotnikov, prav po zgledu svojega pokrovitelja, pobožanstvenega in bestialnega Stalina. Istočasno pa bi moral biti še vsak trenutek pripravljen kot žrtev za ponižni zakol, ko bi se le komu od partijcev samó zazdelo, da si politično nezanesljiv.
- 5) Naj nam tisti naivneži, ki se še oklepajo vere v pravovernost osvobodilne borbe te OF, povedó samo še tole: koliko „izdajalcev“ je padlo pod komunističnimi streli, koli in noži, preden sploh je prvi „izdajalec“ prijel za puško, da sebi in svojim zagotovi življenje in svobodo! Kje so in

kdaj so bili objavljeni dokazi za „izdajstvo“ nad slovenskim narodom teh naših junakov, ki se niso vdali strahovanju izprijene partije?

Letos obhajamo 40 let, ko so na slovenskem št. Joštu in v slovenskih Begunjah in še drugod zadoneli streli iz pušk resničnih junakov. Večina le-teh je našla „noč v črne zemlje krili“.

Bedaki, strahopetneži in zločinci pa so ostali in pohlevno dočakali „pod svetlim soncem sušne dnove“.

40 - LETNICA

Ustanovitve PRVE VAŠKE STRAŽE

Objektivni zgodovinar bo moral ugotoviti, da sta se v letu 1942 zgodili dve važni dejanji resničnega slovenskega narodnega odpora zoper komunistične uničevalce slovenskih življenj in slovenskega premoženja. To sta odhod „Štajerskega bataljona“ na teren in ustanovitev prve organizirane Vaške straže na Slovenskem — na št. Joštu nad Vrhniko. O ustanovitvi in delu „Štajerskega bataljona“ smo v Vestniku že pisali in še bomo. Danes hočemo nekaj besed posvetiti ustanovitvi Vaške straže (VS) na št. Joštu.

O ustanovitvi omenjene Vaške straže je večkrat pisal njen ustanovitelj, danes že pokojni Jakob Žakelj, vodja Kmetijske nabavne in prodajne zadruge na št. Joštu. Zapisnik o ustanovitvi je dal overoviti pred notarjem (glej: „Krivda rdeče fronte II, str. 4-27). Napisal je tudi posebno poročilo za Vestnik (letnik 1956, št. 2). Tudi Matica mrtvih, ki jo je izdal Zgodovinski odsek Zveze DSPB TABOR (drugi zvezek, str. 21 in naslednje), vsebuje poročilo o ustanovitvi in delovanju prve Vaške straže na Slovenskem — na št. Joštu ter prinaša pregled vseh posadk Vaških straž v Ljubljanski pokrajini. Poleg teh pa prinaša poročilo o Vaški straži na št. Joštu tudi Franc Ižanec v „Odprtih grobovih“.

Zakaj je bila ustanovljena Vaška straža na št. Joštu?

Na to vprašanje ne potrebujejo nobenega odgovora tisti, ki so sami doživeli komunistično revolucijo. Potrebno pa je pisati o tem zaradi tistih mladih ali nepoučenih (starih slovenskih naseljencev po svetu), ki komunistične revolucije in z njo združenih strahot niso doživeli. Zaradi teh bomo iz poročil Jakoba Žaklja in tudi iz drugih poročil povzeli na kratko vzroke ustanovitve prve Vaške straže na št. Joštu.

Jakob Žakelj piše o začetku komunistične revolucije med drugim tole: Št. Jošt in okolica sta bila za komunistično revolucijo velike važnosti. Zaradi oddaljenosti od večjih krajev in zaradi hribovitega in gozdnega terena, je bil to zelo pripraven kraj za skrivanje komunističnih tolp. Ker je št. Jošt mejil na nemško okupacijsko ozemlje, je bil ta kraj za komuniste važno križišče in prehod iz nemške cone v italijansko. Ko so Nemci umaknili iz Žirov svojo posadko, so postali komunisti neomejeni gospodarji teh krajev.

Prva Vaška straža na Št. Joštu

Imeli so svojo republiko, ki so jo pripravljali na italijanski strani na št. Joštu in okolici. V ta namen so komunisti v juniju leta 1942 pripeljali v gozdove v bližino št. Jošta mnogo propagandnega materiala, živil, blaga za obleke in drugo. Da bi se to zbiranje materiala nemoteno vršilo v teh krajih, so Italijani prišli partizanom na pomoč in umaknili s št. Jošta obe svoji posadki, sestavljeni iz financarjev in karabinerjev.

Pritisk na št. Jošt je bil vedno hujši. Temu se je pridružilo še vidno sodelovanje s partizani, kar dokazuje že omenjeni umik italijanskih posadk iz št. Jošta.

O sodelovanju Italijanov s komunisti navaja žakelj naslednji primer. Na Korenu nad Horjulom so dne 2. marca 1942 partizani oddali nekaj strelcov iz zasede. V odgovor na to so Italijani na Korenu požgali skoraj vse kmetije in precej ljudi odpeljali v internacijo. Partizanom se ni zgodilo ničesar, čeprav so Italijani vedeli, kje se zadržujejo.

Vodilni komunisti v Sloveniji so sumili, da na št. Joštu nekaj ni v redu, toda vedeli niso ničesar. Grozili so, da bodo ta uporni kraj zdrobili, ker noče nič slišati o „Osvobodilni fronti“. Dne 19. aprila 1942 zvečer je prišlo na št. Jošt kakih 150 do 200 partizanov z namenom, da ljudi zastraše in ugovijo, kaj je vzrok, da št. Jošt noče nič slišati o komunističnih pripravah za osvoboditev. Najhuje so prijemali župnika Cvelbarja in Jakoba Žaklja. Opravili niso ničesar. Po tem dogodku si nekateri moške in fantje niso več upali spati doma. Pojavila so se tudi grozilna pisma, v katerih so partizani zahtevali, da ljudje spremenijo svoje stališče, če ne, bo hudo. Mnogi so potem spali zunaj s puškami poleg sebe.

V juniju leta 1942 so postale razmere nevzdržne. Po eni strani so Italijani sporazumno s komunisti požigali vasi, streljali ljudi in jih vozili v internacijo. Kjer so bili ljudje najbolj proti komunistom, tam so se izvajala najhujša italijanska nasilja. V zgled sta Ljubogojna pri Horjulu in Ligojna pri Vrhniki. Ponoči so uganjali nasilje partizani, plenili hrano in živino, podnevi pa so kaznovali ljudi Italijani, češ, da podpirajo partizane. Ljudje so bili med dvema ognjema, v strašni stiski, iz katerega ni bilo izhoda. Tudi na št. Joštu so se vsak dan bali, da bodo postali strašna žrtev komunistično-italijanskega sodelovanja, kot se je to zgodilo že v nekaterih vaseh v tem kraju.

Napetost se je stopnjevala. V Horjulu so komunisti ubili župana Bastiča in njegovo ženo ter trgovca Erbežnika. Na Drenovem griču so umorili postajenačelnika. Na Brezovici so ubili več ljudi. Na št. Joštu so komunistični partizani izropali župnišče, Kmetijsko nabavno in prodajno zadrugo in več kmetij v okolici ter grozili s smrtjo vodilnim osebam med drugimi tudi župniku Cvelbarju.

Žakelj nadaljuje svoj opis takole: „Ko so postale razmere naravnost obupne in se je moglo pričakovati samo še slabše in hujše, smo se odločili, da se edinica Slovenske legije na št. Joštu, ki je bila osnovana pred nekaj meseci in ki je bila že dobro organizirana in deloma oborožena, preosnuje v Vaško stražo.“

Nekaj besed o Slovenski legiji

Ko govorimo o ustanovitvi prve Vaške straže na št. Joštu, je potrebno spregovoriti nekaj besed tudi o Slovenski legiji, ki je sodelovala pri ustanovitvi VS na št. Joštu in pri ustanovitvi velike večine ostalih Vaških straž, katerih je bilo do turjaške tragedije 95 z okoli 8.000 vaških stražarjev.

V mesecu aprilu 1941 je bila v Ljubljani ustanovljena tajna vojaška organizacija, ki si je nadelala ime Slovenska legija. Ustanovili so jo zastopniki katoliških madinskih organizacij z vednostjo in odobrenjem vodstva Slovenske ljudske stranke. Namen je bil organizirati tajne oddelke, ki naj s pomočjo vojaških strokovnjakov v vojaškem pogledu pripravljajo slovensko ljudstvo na trenutek, ko bo naš nastop zoper okupatorje za naš narod in za zaveznike potreben, koristen, uspešen in združen z najmanjšimi žrtvami.

Ko pa so se kmalu nato pojavila komunistična nasilja in je bilo videti, da hočejo komunisti dobo okupacije izrabiti za svojo revolucijo, je vodstvo Slovenske legije v svoj program postavilo tudi varstvo in zaščito slovenskih življenj in slovenskega premoženja, kar ogrožajo in uničujejo komunisti s svojo partizansko vojsko.

Slovenska legija je kmalu po svoji ustanovitvi zajela v svoje vrste dobršen del slovenske mladine. Kurirji so obiskovali posamezne edinice, zaprisegli moštvo in dajali navodila za delo. V Začetku leta 1942 so bile razmere tako nevzdržne, da je bilo potrebno na komunistične akcije nastopiti s protiakcijo. Vodstvo SL je podprlo in z orožjem opremilo prvo vojaško edinico — štajerski bataljon —, ki je odšla na teren in sprejela vsiljeno borbo s komunističnimi partizanskimi četami.

Kot zastopnik vodstva Slov. legije je št. Jošt obiskal France Malovrh, ki so ga partizani pozneje na kočevskem „procesu“ obsodili na smrt. Razložil je namen te tajne vojaške organizacije. Takoj je pristopilo v edinico SL okoli 50 fantov in mož.

Prvi nastop in velika zmaga Vaške straže na št. Joštu

Navedli smo Žakljeve besede, da se je edinica Slovenske legije preosnovala v Vaško stražo. Italijanska oblast je po mnogih protestih in spomenicah dala dovoljenje za ustanovitev te samoobrambene skupine, ker se pač sama ni brigala za varnost ljudstva.

Dne 17. julija 1942 je Vaška straža na št. Joštu prvič nastopila. S tem dnem se je začel na Slovenskem organiziran oborožen odpor proti komunističnemu nasilju.

Komunisti so bili silno presenečeni in strašno besni. Hoteli so v kali zadušiti ta protikomunistični odpor, da bi se kaj takega ne ponovilo še kje drugje. Zato so zbrali vse svoje partizanske čete in čez kak teden po ustanovitvi VS napadli št. Jošt. Po izjavi samih komunistov je tedaj napadalo št. Jošt okoli 500 partizanov...

Ker je bila to verjetno prva bitka med komunističnimi partizani in protikomunisti, branilci slovenskih vasi, je prav, da jo na kratko opišemo po podatkih očitveca, objavljenih v Matici mrtvih, drugi del.

Proti večeru 24. julija 1942 je nekdo prinesel vaškim stražarjem listek, na katerem je stalo: „Bodite pripravljeni, nocoj bo št. Jošt doživel strašno noč.“

Z nastopom mraka so se od vseh strani pomikali oboroženi oddelki partizanov proti št. Joštu. Zasedli so vse hribe in vsa pota, dasi so dobro vedeli, da ne more nihče priti VS na št. Joštu na pomoč. Partizani so bili gotovi svoje zmage. S seboj so prinesli komunistično zastavo, obšito z zlatom, da bi jo po zmagi razvili nad št. Joštom.

Okoli 11. zvečer — 24. julija — so od vseh strani zaregljale partizanske strojnice. Od vseh strani hkrati se je pričel napad. Z divjim krikom in vzklikom: Hura! Juriš! Smrt belim svinjam! so se zagnali proti položajem VS. Poveljnik VS Kompare Franc (Igor) je ohranil mirno kri in s svojim pogumom dajal borcev najlepši vzgled in odlično vodil obrambo. Borcem je bilo naročeno, da streljajo le v potrebi in na določene cilje, da ne trošijo municije brez potrebe, ker je bila največja skrb VS pomanjkanje streliva.

Okrog polnoči so že zagorela prva poslopja, ki so jih zažgali partizani. Vdrli so v šolo na vzhodnem koncu, zaradi česar so se borci VS umaknili proti župnišću, kjer je bilo središče obrambe. Partizani so vdrli v šolsko poslopje in izropali, kolikor so mogli odpeljati, potem pa so poslopje zažgali. V tem poslopju je tudi bila gledališka dvorana z odrom, kar je vse uničil požar. Zažgali so tudi mežnarijo, kjer je zgorel umetniški božji grob. Veliki plameni so razsvetljevali pozorišče in vse okoliške hribe. Kriki napadalcev, vpitje njihovih ranjencev, streljanje pušk in regljanje mitraljezev je odmevalo v julijsko noč.

Čim bolj se je bližalo jutro, tem bolj so partizani napadali in divjali. Vodilni komunisti so od zadaj v kritju vpili in gonili rajo v napad, toda dve naši strojnici, ki jih je SL kupila že pred več meseci, sta ob vsakem naskoku prisilili partizane nazaj v zaklonišča. Poskušali so zažgati župnijsko gospodarsko poslopje in tako priti do župnišča, toda ta naklep se jim ni posrečil.

Zadnji partizanski juriš je bil strt v ognju naših strojnic. Ko se je 25. julija začelo daniti, so komunisti morali priznati, da so poraženi. Pobrali so svoje mrtvece in ranjence, jih naložili na vozove in se nato z naropanim blagom umaknili. Ko je posijalo sonce na kraj prve bitke med komunisti in protikomunisti v Sloveniji, je bilo bojišče že prazno. Le od partizanov požgana poslopja in pogorišča so pričala, kako komunisti osvobajajo našo domovino. — Ob napadu je VS dobila komunistično bataljonsko zastavo. — Od 35 vaških stražarjev ni bil nihče ubit, niti ranjen.

Zaradi premajhnega števila borcev in pomanjkanja municije pa VS ni mogla pregnati partizanov iz okolice. Italijansko vojaštvo pa je mirno gledalo divjanje partizanov. Šele deset dni po napadu se je oglasila v št. Joštu manjša skupina italijanskih vojakov.

Zaradi poraza pri št. Joštu so se partizani maščevali nad okolico. Po 25. juliju pa do 3. avgusta so pomorili 23 ljudi in zažgali 70 poslopj.

Sklep

Z ustanovitvijo Vaške straže na št. Joštu se je začela med drugo svetovno vojno nova doba na Slovenskem. Vzglede št. Jošta in zlasti še njegova zmaga v prvi bitki s partizani je dal pogum za ustanavljanje številnih Vaških straž po vsej Ljubljanski pokrajini. Vodstvo Slovenske legije je mnogim preskrbelo poveljstvo in tajno vzporejalo njihovo delo in urejalo povezavo med posameznimi Vaškimi stražami. Uspeh teh V. straž je bil kljub vsem italijanskim spletkam in njihovemu nagajanju tako velik, da je bilo partizanstvo sredi leta 1943 že skoraj popolnoma na tleh. Dvignila ga je italijanska kapitulacija jeseni 1943. Tedaj je namreč italijanska vojska dobila odredbo, da svoje orožje izroči partizanom. S tem orožjem se je partizanstvo okrepilo in premagalo Turjak.

Po kapitulaciji Italije in ustanovitvi Slovenskega domobranstva je dalo vodstvo Slovenske legije vsem svojim članom in vaškim stražarjem povelje, da se prijavijo v Slovensko domobranstvo. To se je tudi zgodilo. Vaške straže so prenehale obstajati in na plan je stopilo Slovensko domobranstvo pod vodstvom generala Leona Rupnika.

V zgodovini pa bo ostalo zapisano, da je št. Jošt prvi organiziral oborožen odpor zoper komunistično partizanstvo.

Rudolf Smersu

ARGENTINSKI DAVEK V BOJU S KOMUNIZMOM. — Od prvega umora — general P. E. Aramburu leta 1970 — do zadnjega atentata (na Saldatija) leta 1979, je Argentina izgubila 687 življenj po načrtni akciji komunističnih teroristov. V tej številki je vključenih 105 pripadnikov vojske, 19 mornarice, 10 letalstva, 9 žandarmerije, 119 federalne policije, 141 policistov province Buenos Aires, 122 policistov iz drugih provinc, 5 politikov, 54 podjetnikov, 24 sindikalistov, 4 časnikarji, 16 državnih uradnikov, 6 duhovnikov, 3 diplomati, 2 odvetnika, 3 profesorji, 6 uradnikov, 3 dijaškok voditelji, 24 žrtev javnih atentatov, 11 skesanih upornikov, 3 žene vojakov, 5 otrok. („Somos“ od 26. 2. 82)

Prevratni „Montoneros“ so letno razpolagali z 21.500.000 dolarjev, ki so jih večinoma prejeli kot odkupnino za ugrabitve ali s tatvinami in vlomi v različne banke in podobno.

O teh žrtvah ves kulturnoboljševiški svetovni tisk ne piše, objavlja pa vsa poročila upornikov iz El Salvadorja — kakor so nekoč slavili Castra — in s tem tudi tam pripravlja pot komunizmu na oblast.

.....
Ruski učenjak je prišel predavat v Prago o osvajanju vesolja. „Kmalu bomo lahko poleteli na Mars, Jupiter, Saturn...“

Eden od poslušalcev: „Kdaj bomo pa šli lahko na Dunaj?“

(Po „naši Luči“)

GORENJSKIH DOMOBRANCIH

„GLAS“, časopis za vso Slovenijo in Gorenjsko, kot pravi v svojem podnaslovu, je v letošnjem januarju poobjavil nekaj odlomkov iz knjige „Kokrški odred“, katere pisec je Ivan Jan. Ne vemo, če je to pravo ali izmišljeno ime. Če izvzamemo pristranske in vsakdanje poklone, ki jih je pisec pač primoran nasloviti v čast sedanjemu režimu, se težko ubranimo misli, da je pisatelj na tihem simpatizer gorenjskih domobrancev in želi biti resnicoljuben in da ima tudi že uredništvo Glasa svojstven in ne partijsko ortodoksen pogled na medvojne dogodke.

Mrtvim v spomin in živim gorenjskim domobrancem v čast poobjavljamo enega teh odlomkov. — Ured.

Večina domobranskih postojank je nastala predvsem na območju prihodnjega Kokrškega odreda. Tako so se razmere na poletje 1944 začele naglo slabšati. Zlasti pod Krvavcem. Med domobranskim moštvom je bilo največ domačinov, ki so poznali ljudi in razmere. Med njimi je bilo vse več partizanskih dezertarjev, takih, ki so popustili pred domobransko agitacijo.

Toda brez pomoči, ki je neprestano prihajala iz Ljubljane, se tudi domobranstvo na Gorenjskem ne bi bilo tako naglo razvijalo.

Slavko Krek je vse pogosteje prihajal na Gorenjsko in utrjeval zveze z organizatorji domobranstva ne le v Kranju, temveč tudi v škofji Loki, v Cerkljah, v Predosljah in drugod.

Za njegovo posebno delovanje je zvedel tudi gestapo na Bledu, ki ni dovoljeval, da bi mu kaj takega ostajalo prikrito. Zato so Kreka poklicali na Gestapo, kajti organizatorjev domobranstva niso puščali brez nadzorstva.

Čeravno je Nemce, četnike in domobrance družilo skupno sovraštvo do narodnoosvobodilnega gibanja, se gestapovci že v juniju 1944 in pozneje še nekajkrat tako v Kranju kot tudi v Ljubljani aretirali nekaj teh domobransko-četniških organizatorjev, ki so bili očitno agenti angleške obveščevalne službe. Ko so posamezniki spoznali, da Nemčija vojno izgublja, so iskali tajne zveze z begunsko jugoslovansko vlado, da bi se mogli ob morebitnem Hitlerjevem porazu sklicevati na to, da so bili tajno v njeni službi. Toda to so bila le medsebojna obračunavanja sovražnikov narodnoosvobodilnega gibanja. Zato sovražnosti do NOB niso bile ustavljene. Priprave za snovanje Gorenjskega domobranstva so tako v Ljubljani kot na Gorenjskem tekale naprej vendar v večji ali manjši tajnosti.

V te priprave je sredi julija 1944 sodil tudi sprejem Slavka Kreka pri škofu dr. Gregoriju Rožmanu. Po obisku pri škofu je Krek avgusta 1944 v Avstriji obiskal dr. Albina Šmajda in senatorja Janeza Brodarja. Z obehma je govoril o snovanju Gorenjskega domobranstva in jima iz Ljubljane prinesel napetila centrale SLS.

Ob tej priložnosti je Slavko Krek iskal stike tudi z avstrijskim kardinalom Inizterjem, da bi si prek njega in prek švicarskega konzula v Salzburgu postavil zvezo s Švico. Od tam je njegov stric in kraljevi klerikalni minister dr. Miha Krek večkrat pošiljal denar za krepitev domobranstva.

Ko je na Gorenjskem obstajalo že več domobranskih postojank, se je o širšem organiziranju domobranstva na Gorenjskem sredi poletja 1944 pogovarjalo vodstvo SLS. Čez čas so poslali tja tudi četniški odred. Tako se je Gorenjsko domobranstvo dokončno rodilo in se potem naglo razraščalo.

Za NOB na osrednjem ozemlju Gorenjske so se s tem začele nove in hude težave. Vpliv domobranske propagande je bil vedno hujši. To je vodstvo NOB priganjalo k novim ukrepom, med katere je sodila tudi reorganizacija Gorenjskega odreda. Tako je bil Kokrški odred obnovljen prav v obdobju razraščanja domobranstva na Gorenjskem.

NAGLO ŠIRJENJE DOMOBRANSTVA POD KRVAVCEM IN STORŽIČEM

Poveljstvo 2. bataljona je 2. četo poslalo na cerkljansko območje, da bi tam nadzirala teren. Četa je krenila od Lovrenca pod Storžičem prek Kokre in se 21. septembra že utaborila na območju Krvavca.

Gibanje po ozki in strmi dolini Kokre pa je bilo vseskozi nevarno. To posebno še zdaj, ko so bili domobranks-četniški organizatorji vse bolj delavni in so v okolici pozaprli celo vrsto aktivistov OF. Svoje ljudi so zdaj imeli po vseh vaseh. Na Kokrici je še vedno deloval eden najbolj zagrizenih sovražnikov osvobodilnega gibanja in eden glavnih organizatorjev četniškega gibanja na Gorenjskem Janko Marinšek.

Zaradi protiljudskega delovanja in povezanosti z gestapom so ga partizani že večkrat obsodili na smrt. Ko so ga oktobra 1943 mobilizirali, je pri prehodu čez Savo dezertiral. Toda še vedno je živel in deloval v prid četnikov in domobrancev. Decembra 1943 so ga partizani skušali aretirati in tedaj je padel stari dražgoški borec-vosovec Franc Pestotnik-Aljoša. Dva tedna pred to akcijo, 6. septembra 1944, je pri podobnem poskusu padla še druga žrtev. To je bil partizanski varnostnik in tudi prekaljen borec Mirko Zakrajšek-Stevo (rojen 14. 2. 1922 v Pilštajnu).

Janko Marinšek je imel svoje obveščevalce, spat pa je odhajal v Kranj na Gestapo ali k orožnikom. To je dokazovalo, da imajo domači sovražniki tod močno obveščevalno mrežo, in tega se je zavedala tudi četa, ki se je izpod Storžiča na moč skrivno premikala na levi breg Kokre in na sektor Krvavca.

S četo je šel tudi komandant bataljona Stane Dobro-Karlo. Utaborila se je v bližini Možjance. Četa se je zavedala, da je zdaj na terenu, ki ga nadzirajo domobranci. Njena naloga je bila, da iznenada napada domobrance in jih zadržuje pri njihovi dejavnosti. Hkrati naj bi četa navezovala stike s prebivalci, da v teh razmerah ne bi izgubljali upov na zmago.

Naloga ni bila lahka in zato je za četo prišel tudi poročnik Jože Rebolj-Planinc, namestnik komandanta KO. Odredni štab ga je poslal na pomoč, da bi povečal udarnost čete, kajti bil je znan borec, pa tudi zato,

da bi na kraju samem ugotovil, kakšne so razmere, kako močni so domobranci in kako delujejo. Borci, ki so bili sami mladi fantje, so se tedaj zaklinjali, da zahrbtnim domobrancem ne bodo dali miru, prav tako pa so domobranci še pred koncem vojne hoteli „očistiti“ te kraje od partizanov. Iz postojank pod Krvavcem so skoraj vsak dan odhajali zasledovat partizane, posebno terenske delavce in kurirje, med prebivalstvom pa so že prej ljudi pridobili za vohunjenje in sodelovanje.

Zato je bilo tod že tedaj skoraj vsako partizansko taborišče kmalu izdano.

Druga četa, ki ji je tedaj poveljeval Anton Zupan-Jaka, si je šotore postavila na južnem pobočju Možjance, to je tik pod grebenom, ki se na severni strani strmo spušča nad zavoj ozke kokrške doline. Od tu ni bilo daleč v dolino. Tako bi laže skrbeli za varnost. Domobranci je bilo treba čimprej napasti.

Priložnost se je kmalu ponudila. Zvedeli so, da bo v nedeljo, 24. septembra, v Olševku žegnanje in da bodo tedaj prišli v vas domobranci, najverjetneje iz Cerkelj, iz Kranja ali iz Voklega.

Hitro je bil izdelan načrt in v nedeljo zarana, še preden se je zdanilo, se je četa, ki je štela le 25 borcev, spustila proti Olševku. Skupina torej ni bila velika, zato se je lahko gibala tiho, hitro in spretno. Bila je kar dobro oborožena: razen pušk je imela tri strojnice in dve brzostrelki, ki ji je treba dodati tudi brzostrelko Jožeta Rebolja-Planinca.

Rečeno je bilo, da se bodo domobranci verjetno pripeljali na žegnanje s kolesi. Zato je komandir razporedil četo v gost smrekov gozdiček tik ob cesti, ki pelje iz Cerkelj.

Seveda je bilo nekaj borcev tudi v izvidnici. Vse je bilo tako urejeno, da namera ne bi smela spodleteti.

Čez kako uro so izvidniki sporočili, da je po drugi poti prišlo skozi gozd blizu 30 domobrancev in da so se ustavili na neki jasi. Del borcev je takoj v strelski vrsti odhitel tja, toda domobranci so medtem že odšli v vas.

Zdaj je partizanska četa zasedla južno stran vasi. Kmalu so se v vasi pokazali domobranci, ki jih je partizanska zaseda začela obstreljevati. Ti so razporejeni med obrobniimi hišami, takoj odgovorili. Partizani so se premaknili na severnovzhodno stran vasi, ker jim položaji niso ustrezali.

Medtem so v vas prišli tudi nemški policisti. Skupno z domobranci so borci takoj napadli in jih potisnili od vasi. Sovražnik je vedno bolj pritiskal in partizani so se zdaj začeli umikati na Možjanco. Umaknili so se brez izgub.

To nedeljo je bilo v Olševku okoli 60 Nemcev in 25 domobrancev iz Kranja, drugi pa so prišli iz bližnjih postojank. O žrtvah, ki jih je po izjavah domačinov sovražnik nekaj le imel, ni bilo mogoče dobiti podatkov. Znano je le da je bil ta dan v Olševku ubit Lovro Košir, rojen 1907 v Hotemžah.

O tem, kakšne so bile tedaj razmere pod Krvavcem in kakšen obseg je tedaj že zavzemalo domobranstvo, se je namestnik odrednega komandanta lahko spet uveril že naslednje jutro, 25. septembra.

Že od popoldneva 24. septembra je močno deževalo. Zato je četa na Možjanci počivala v prepričanju, da jo dobro prikrito, v takem vremenu ne bo nihče našel. Toda komaj se je pričelo svitati, jo je že dvignilo nenadno streljanje.

Sicer je taborišče varovala straža, a kot rečeno, je močno deževalo in straža ni bila najbolj budna. Prava sreča je bila, da je nekdo od partizanov zarana šel na stranišče. Tedaj so domobranci začeli streljati. Borci so presenečeni skakali iz šotorov, jih naglo podirali in se med streljanjem umikali nad taborišče.

Ker so domobranci taborišče obstreljevali iz neposredne bližine, je bilo prav čudno, da nihče ni bil ne ranjen ne mrtev.

Napadajoči domobranci so prišli iz Cerkelj in so se kmalu spustili v dolino, do kože premočeni borci 2. čete 2. bataljona KO pa so se umaknili v strmine Krvavca. Razpoloženje borcev je padlo na nizko raven. Prav zaradi tega je četa tvegala in zasedla štefanjo goro. V tej vasici je bilo tudi tedaj nekaj zanesljivih domačij.

Vasi so se okoli 20. ure nadvse previdno približali, vendar domobrancev ni bilo. Četa se je nastanila v več hišah. Ponekod domačini niso bili nič kaj prijateljsko razpoloženi do partizanov, predvsem pa sta jih pestila strah in skrb. Nič čudnega, saj je že dotlej padlo čez 10 vaščanov. Toda pri Čimžarju, po domače pri Goričniku, so jih kljub nevarnosti sprejeli odprtih rok in vedrih obrazov. Kakor vedno, štefanja goa je ščela tedaj 27 domačij, izmed katerih jih je deset že od 1942., nekaj že od 1941. leta vsaj občasno sodelovalo v osvobodilnem gibanju. Med temi so bili Jeričevi in Čimžarjevi.

V tej mali, a raztreseni vasici je bilo kar pri treh hišah po 12 otrok, pri enem pa celo šestnajst. Tudi pri Goričniku-Čimžarju so imeli 12 otrok, rojenih od 1913. do 1932. leta.

Poveljstvo s kuhinjo in intendanco se je nastanilo ravno v prijazni Goričnikovi hiši. Medtem ko so se premočeni borci po hišah sušili in grelji, sta kuharja pri Goričniku pripravila večerjo. Deževalo pa je še vedno. V dveh drugih hišah, so borci sami zakurili peči in si osušili obleko, potem pa so se po dveh dneh stradanja okrepčali s toplo hrano.

Pozno zvečer, zavarovani s primernimi stražami, so spanja potrebni borci zadremali po hišah in skednjih. Ko pa so se zjutraj s porcijami v rokah postavili v vrsto in je kuhar pred Goričnikovo hišo že delil hrano, so se izza hiše nenadoma usuli domobranski rafali. Zadet je bil kuhar Franc Grabec, starejši možak iz Smlednika, rojen 1909, ki je med umikanjem izkrmavel.

Nastala je zmešnjava, kajti večji del borcev je bil še v hišah. Spočetka so se neurejeni umikali, potem pa je poveljstvo z nekaterimi mitraljezi le organiziralo odpor.

Domobranci so kljub stražam dosegli presenečenje. Kasneje je bilo ugotovljeno, da je spet šlo za izdajstvo. Med umikanjem je bil ranjen mitraljezec Tone Mohorič, takoj nato še njegov pomočnik France Bregant,

nazadnje pa je padel še Rudolf Kesselj iz Zadrage pri Dupljah, ki je šele pred dvanajstimi dnevi prišel k partizanom.

Kmalu se je pokazalo, da domobrancev sploh ni bilo veliko. Morda bi bil uspel protinapad. Toda vaščani so partizanom že prej povedali, da bo štefanja gora pogorela, brž ko bo v vasi spet padel kdo izmed Nemcev ali domobrancev. Tem je bilo jasno, da so vaščani povezani s partizani. Ko bi bili borci tedaj ubili kakega sovražnika, bi bili izgubili tudi zatočišče in še vaščane. Zato se niso vračali v vas, temveč so se umaknili proti Možjan-
ci. Ranjenca sta od tu odšla v ambulanto „A 666“, oba padla pa so pokopali domačini. Izgubljeni sta bili tudi dve italijanski puški in nekaj municije, a tudi dva borca, ki pa sta čez nekaj dni spet prišla v enoto.

Znamenja časa

RUSKA PRAVOSLAVNA CERKEV ZUNAJ SOVJETSKE ZVEZE je konec lanskega leta dobila 30.000 novih svetnikov. Njena škofovska sinoda v eksilu, vrhovno vodstvo ruskega pravoslavja v svobodnem svetu, je povzdignila v svetništvo z enim samim skupnim sklepom toliko ruskih mučencev, ki so prelili kri po roki sovjetskega komunizma od oktobrske revolucije leta 1917 naprej. Poseben njen urad je v dolgih letih zbral imena tisočev in tisočev pobitih za vero in podatke o njihovem pogosto bogokletnem mučenju: pripovedi očitelcev, dokumente o usmrtitvah, pričevanje redkih, ki so se po čudežu rešili z morišč. (Nekega škofa so na primer umorili s strehom v usta, rekoč: „No zdaj te bomo pa mi obhajali!“) Vse to ogromno in izčrpno gradivo so zaupniki raziskovalnega odbora ruskih škofov iztíhotapili iz Sovjetske zveze pa sto skrivnih poteh, pogosto v smrtni nevarnosti. O tej množični kanonizaciji je novembra lani poročal celo judovsko levičarski NEW YORK TIMES, a z zaničljivim dostavkom, da so novi svetniki bili „kričavi antikomunisti“. Kakor tisoči naših, katerih nobeden naj prav zaradi tega take časti ne bi bil nikoli deležen, čeprav je med njimi bil marsikateri živ svetnik. Namesto njim Slovenci prisojamo večno blaženost — njihovemu somorivcu...

O NOVI „VZHODNI POLITIKI“ JANEZA PAVLA II. je 5. septembra 1981 priobčil daljše, sila zanimivo in spodbudno poročilo londonski politično-gospodarski tednik THE ECONOMIST. List velja zaradi svoje temeljite informiranosti za najuglednejšo tako publikacijo na svetu. Poročilo pravi v glavnem: Janez XXIII. in Pavel VI. sta po zgledu Zahoda sodila, da se je stanje v komunističnem svetu omililo. Vatikan se torej tudi lahko dogovarja z različnimi njegovimi režimi. Začela sta v socialistični blok pošiljati rimske monsinjorje (Poglavitni med njimi je bil nadškof Casaroli, ki je sklenil modus vivendi in obnovil diplomatske zveze s Titovo Jugoslavijo, prvo tako v socialističnem bloku). Ti odposlanci se niso menili za krajevne škofove, temveč so se obračali naravnost na rdeče vlade, ne da bi se jim

bili kje postavljali po robu zaradi njihovega ravnanja z domačimi katoliškimi Cerkvami. Zaradi takega svojevrstnega nastopanja zastopnikov sv. sedeža je rajni poljski primas kardinal Wyszyński nasprotoval imenovanju vatikanskega ambasadorja za Varšavo, za kar se je na vse kriplje zavzel tamkajšnji komunistični režim. Kardinal se je po pravici bal, da bo tudi rimski uradni zastopnik skušal izigravati poljske škofove proti Vatikanu in narobe. Kardinalova politika je zmagala. Cerkvi na Poljskem se je pod lastnim vodstvom posrečilo ustvariti premišljeno zmes prilagajanja režimu in opozicije proti njemu v dolgem obdobju pred sedanjo revolucijo delavskih sindikatov. Izvolitev Poljaka Wojtyła za novega papeža je vzradostila vso katoliško Vzhodno Evropo. Janez Pavel II. je sam dolgo živel in pastiral pod komunizmom. To je vzbudilo pri vseh, ki so bili razočarani nad enostransko detento med katolicizmom in marksizmom v raznih vzhodnih socializmih, upanje, da se utegnejo začeti novi časi v vatikanski „vzhodni politiki“. Po dveh letih njegovega vladanja katoliški Cerkvi je jasno, da se je ta politika res spremenila. O tem pričajo papeževi govori o človeških pravicah in svobodi vere, njegove okrožnice, potovanje na Poljsko ter nova merila pri imenovanju vatikanskih funkcionarjev in škofov na Vzhodu. Novi vatikanski državni podtajnik za vzhodno-evropsko politiko je neodjenljivi Litvanec msgr. Audrys Bachis. Sedanji papež ni za škofove v kateri koli socialistični državi postavil niti enega tako imenovanih „duhovnikov za mir“, ki se zavzemajo za popolno sodelovanje s komunističnimi režimi. Vatikan je 1980 novembra hudo razjaril jugoslovansko vladno, ko je pri izbiri novega poglavarja za važno škofijo v Sloveniji (mariborsko) prezrl enega najbolj gorečih podpornikov režima (Grmiča). Za to mesto je izbral politično zadržanega semeniškega rektorja dr. Franca Krambergerja... 11. septembra lani je THE ECONOMIST objavil ostro ironičen komentar o udbaškem terorju nad otroki, romarji in katoliško duhovščino v hercegovskem Medjugorju, kraju domnevnih prikazovanj Matere božje. Na koncu zapisa z naslovom „Devica Marija in komisarji“ se je spet dotaknil položaja katoliške Cerkve v Sloveniji takole: „Zakaj je jugoslovanski režim tako razdražljiv glede Cerkve in njene dejavnosti? Najbrž, ker ga plaši nevarnost vstaje po poljskem zgledu tudi v Jugoslaviji. Njen režim ne bi rad videl sovjetskega vdora v Poljsko... Hoče pa preprečiti, da bi Cerkve v Jugoslaviji posnemala svojo poljsko družico. Prejšnji mesec je Franc Šetinc, partijski poglavar v Sloveniji, eni obeh najbolj katoliških republik Jugoslavije, svaril Cerkev, češ da Jugoslavija ni Poljska...“

Seveda ni, posebno Slovenija ne! Posmrtno češčenje njenega preganjavca Edvarda Kocbeka ob pogrebu ter v DRUŽINI, glasilu slovenskega episkopata („Kot antena večne skrivnosti“, 15. novembra 1981) tudi ne zbuja upanja, da bo to kdaj hotela postati...

NAVZOČNOST SLOVENCEV V SVETU je bilo zadnje poldrugo leto večkrat slišati in videti. Lani septembra je v kalifornijskem Monterey bil letni zbor Ameriškega združenja za pospeševanje slavističnih študij, z an-

gleško kratico AAASS. To je najpomembnejša in po mednarodnem članstvu najštevilnejša taka ustanova, katere delovno področje obsega ne le slavistiko z jeziki in slovstvi, temveč preučujejo njeni strokovnjaki tudi politiko, vojaške zadeve, propagando, znanost, gospodarstvo in splošno življenje slovanskih, to je, komunističnih vzhodnih držav. Society for Slovene Studies, ki jo je ustanovil in njeno delo uspešno uravnava dr. Rado R. Lenček, profesor na univerzi Columbia v New Yorku, je za Monterey organizirala seminarja „Problemi slovenskega zgodovinskega srednjega veka“ in „Slovenci v Ameriki“. Poleg ameriških slovenistov, članov Družbe za slovenske študije, so na prvem nastopili: profesor Metod Milač z univerze Syracuse, zvezna država New York — „Glasbeni rokopisni odlomek iz srednjeveške Slovenije“; dr. Bogdan Novak, profesor za zgodovino na univerzi Toledo, Ohio — „Spor o kosezih v slovenskem zgodovinskem srednjem veku“; in dr. R. Lenček — „Velika Karantanija v slovenski srednjeveški zgodovini“. Na drugi prireditvi pa dr. Jože Velikonja, univerza države Washington, Seattle — „Slovenski tisk v (zvezni državi) Colorado“. Letošnji zbor AAASS, spet z zanimivim slovenističnim sporedom, bo oktobra v Washingtonu... Ob začetku julija 1981 je v švicarski prestolnici Bernu bil 2. mednarodni simpozij o pravici do samoodločbe in demokracije v Srednji Evropi. Na njem so zastopniki tamkajšnjih, pod komunističnimi socializmi živečih narodov (Poljakov, Čehov, Slovakov, Hrvatov, Srbov, Bosancev in Hercegovcev, Albancev in Slovencev) razpraljali o temeljih in kriterijih za ustanovitev srednjeevropske zveze nevtralnih svobodnih narodnih držav in o njeni strateško-politični vlogi v mednarodnem razmerju moči. O političnem in gospodarskem pomenu Slovenije za Srednjo Evropo je pregledno in temeljito predaval muenchenski publicist in politični zgodovinar Branko Pistivšek... Konec lanskega novembra je v New Yorku na Slovenskem večeru v okviru Tedna slovanskih izročil govoril pisatelj Mirko Javornik o zgodovini, posebnostih, popolnosti in lepoti slovenščine pod naslovom „The Unknown, Wonderful, Slovenian Language“. Teden, ki traja 14 dni, že več let organizira Slavic Heritage Council of America. Njegov glavni tajnik je Slovenec inž. arh. Simon Kregar. Med poslušavci predavanja v Ukrajinskem inštitutu, prirejenega v angleščini po razpravi „O slovenski besedi“ v novi Javornikovi knjigi PERO IN ČAS II., so bili slovenščine veščeri in neveščeri, zastopniki Amerikancev, Srbov, Rusov, Poljakov, Belorusov in Ukrajincev. Javornik je to predavanje prvič imel za člane in prijatelje Slovenian Heritage Foundation v Clevelandu februarja 1981. Oktobra 1980 pa je članom Slovaškega narodnega kongresa in drugih organizacij govoril o „Komunistični revoluciji v Sloveniji — nekaj vzrokov in dejstev“... Na lanskem oktobrskem mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu je prvič bilo razstavljeno tudi nekaj slovenskega — mesečnik SLOVENSKI GLAS,* ki izhaja že peto leto v švici. List se brezpogojno zavzema za neodvisno slovensko državo, odločno zameta komunistični socializem doma ter ostro obsoja vsakršno kompromisarstvo s sedanjim režimom v SR Sloveniji. Poleg časnika je bilo v Frankfurtu na ogledu tudi precej

politično-informativnega materiala, ki so ga zbrali njegovi sodelavci. Uredništvo je z novim letom prevzel **Branko Pistivšek**. Prostor Slovincem na tej svetovno pomembni knjižni in založniški prireditvi so dali v svojem paviljonu Hrvati, katerih nastopi so že leta ena najbolj privlačnih in senzacionalnih zanimivosti sejma. Obiskovalci iz republik Slovenije in Hrvaške, največ izobraženci, so bili na moč presenečeni nad to, za zdaj še skromno slovensko navzočnostjo in so odnesli domov vse, kar je bilo na razpolago.

LECTOR

* O SLOVENSKEM GLASU je naš list svoječasno že prinesel kritično poročilo: pokazal je na pozitivno stran njegovega pisanja, pa tudi odklonil trditve in mnenja in način pisanja, ki z našega stališča niso sprejemljivi. — Op. ured.

Jetniki vesti

Izreden odmev v zahodnem tisku in televiziji je izzvalo poročilo o političnem preganjanju v Jugoslaviji, ki ga je 10. februarja tega leta izdala znana organizacija Amnesty International pod naslovom „Yugoslavia. Prisoners of conscience“.

Doslej je Amnesty International od l. 1976 izdala posebna poročila o teh evropskih državah: Češkoslovaška (20 strani), Nemška demokratična republika (12), Grčija, Romunija (19), Severna Irska, Španija, Turčija (12) in Sovjetska zveza (200 strani). Torej je knjižica o Jugoslaviji peto poročilo o položaju v deželah za železno zaveso in je s svojimi 50 stranmi za poročilom o SZ najobširnejše. Za geopolitičnim opisom SFRJ in odkrivanju ozadij političnega preganjanja se vrste ta poglavja: **Politično zapiranje** (kršenje človekovih pravic), **Ustavni in pralni okvir** (mednarodne pogodbe, nanašajoče se na človekove pravice; ustavna poročstva; sodni postopek), **Zakoni, na podlagi katerih se kaznujejo jetniki vesti** („sovražna propaganda“, „hujskanje“, „sodelovanje v sovražnih akcijah“, „ogrožanje družbenega reda“, zavračanje vojaške službe zaradi prepričanja, zapiranje političnih zapornikov v psihiatrične zavode), **Prijetje, preiskava in sojenje** (aretacija in preiskovalni zapor, podatki o grdem ravnanju in mučenju med preiskavo, sodni postopek, sodba, časnikarska poročila o sodbah, število jetnikov vesti), **Zapor** (kje so ječe, razmere v zaporih, nastanitve, hrana, delo, „vzgoja“, prosti čas in vežbanje, zveze z družino in pravniki, verske omejitve, zdravljenje, kazni in grdo ravnanje, postopek izpustitve, izpuščeni zaporniki), **Smrtna kazen** (in druge kršitve človekovih pravic), **Akcije AI, Posebni primeri**.

Opis političnega preganjanja je natančen. AI se omejuje samo na dejstva, ki so nedvomno dokazana, kot povedo avtorji sami. Druga izjava sestavljačev poročila naglašja, da je v Jugoslaviji gotovo mnogo več političnih jetnikov, kot jih pozna AI.

To dokumentirano gradivo daje organizaciji AI več kot zadosten razlog za najostrejšo obsodbo Jugoslavije kot zatiravke človekovih pravic. V poročilu gre predvsem za te kršitve: aretacije in zapiranje ljudi zaradi njihovega nenasilnega sklicevanja na mednarodno priznano pravico do svobodnega izražanja lastnega mnenja, na pravico do informacij in združevanja; nedoločno formulirani zakoni, ki mogočajo oblastem kaznovanje ljudi zaradi njihovega izvrševanja človekovih pravic; kršenje mednarodno določenih postopkov pri aretaciji, preiskavi in sojenju; primeri okrutnega, nečloveškega, poniževalnega postopanja s političnimi zaporniki; razmere v zaporih, ki so često daleč pod pogoji, katere so predpisali Združeni narodi; obstoj in izvrševanje smrtnih kazni. AI obtožuje jugoslovanski režim tudi ugrabljanja in ubijanja političnih nasprotnikov izven lastnih državnih mej.

Belgrad je bil zmerom gluhi za vse poskuse AI, da olajša položaj političnih kaznjencev. Molčal je na predloge AI, da spopolni besedilo pravnih predpisov. Delal se je gluhega, kadar je AI skušal dobiti še tako nedolžne podatke za svoje delo.

Poročilo AI o Jugoslaviji je v zahodnih javnih občilih našlo takojšnje in krepke komentarje. Že na dan izida je londonski *The Times* prinesel članek „AI obsoja Belgrad“. Med drugim piše: „Po izjavi zveznega javnega toživca so bili 94% političnih kazenskih dejanj ‘ustni prestopki’. Druge besedne pasti, ki se po tem Poročilu nahajajo v jugoslovanski ustavi, so ‘sovražna propaganda’ in ‘zlonamerno in neresnično prikazovanje razmer v Jugoslaviji’.

Na podlagi te zadnje puhlice so lani v Zagrebu obsodili hrvaškega zgodovinarja Franja Tudjmana, ker je inozemskim časnikarjem dal tri intervjuje, v katerih je rekel, da se tam zapostavljajo gospodarske koristi Hrvaške. Razglasili so ga za krivega in obsodili na 3 leta ječe in 5 let prepovedi javnega nastopanja.“

Istega dne je o Poročilu pisal londonski *Daily Telegraph*. Iz tega članka velja navesti ta odstavke: „(V Jugoslaviji) prijemajo ljudi po zasebnih pogovorih, zaradi avtorstva književnega dela, zaradi filma ali brošure, zaradi pisanja pism ali člankov in zaradi intervjujev, objavljenih v inozemstvu. Poročilo opozarja na primer dr. Marka Veselice, bivšega funkcionarja KP, katerega so lanskega junija obsodili na 11 let ječe zaradi pogovora s tujim časnikarjem. Bil je obtožen, da je napačno prikazal razmere v Jugoslaviji in vzdrževal zvezo s sovražnimi emigranti...“

Pariški *Le Monde* je 13. februarja v članku o Poročilu pisal: „Poročilo opisuje zakone, po katerih se obsojajo politični zaporniki — često v nasprotju z mednarodnimi pogodbami o zaščiti človekovih pravic, katere je podpisala tudi Jugoslavija. Poročilo posebej opozarja na sodne postopke, kjer so pogosto izključene priče obrambe; na razmere v zaporih, ki ogrožajo zdravje jetnikov, in na probleme reintegracije, s katerimi se spoprijemajo zaporniki po odsluženih kaznih... AI je prav tako v skrbeh zaradi delavcev v inozemstvu, katere po povratku v Jugoslavijo zapirajo.“

V Zvezni republiki Nemčiji so o Poročilu govorile radijske in televizijske oddaje. Nekatere so spomnile na umore UDBE v Nemčiji. (Tudi o teh govori Poročilo). Tudi Svenska Degbladet in švedska televizija sta javnost o Poročilu obširno obvestila.

Poročilo je razen v angleščini izšlo še na francoskem, španskem, nemškem, italijanskem jeziku. V holandsščini in švedščini sta izšli zelo skrženi izdaji.

Pomembno knjigo „Yugoslavia. Prisoners of conscience. An Amnesty International Report“ lahko v ZDA naročite na naslov Amnesty International of USA, 304 West 58th Street, New York, NY 10019, USA.

Za naročilo španske izdaje sta dve možnosti: 1. Publicaciones Amnistía Internacional, Boters 14, 2o, Barcelona 2, España, in 2. Publicaciones Amnistía Internacional (PAI), Apartado Aéreo 6306, Correo Central, San José, Costa Rica.

Nemška izdaja se naroča na naslov: Amnesty International, Section of the FRG, Heerstrasse 178, 5300 Bonn 1, Federal Republic of Germany.

(Po NH)

TRST SI PRIPRAVLJA LEPSO PRIHODNOST

Konec lanskega leta so v Trstu več tednov gospodarski strokovnjaki obravnavali vprašanje, kako omogočiti novemu članu Evropske gospodarske skupnosti Grčiji najhitrejšo, najboljšo in najcenejšo zvezo z zahodnimi evropskimi državami.

Doslej je EGS računala na Jugoslavijo kot prehodno deželo. Evropska investicijska banka je bila pripravljena pomagati za izboljšanje jugoslovanskih cest, zlasti „prostovoljno in navdušeno“ pa brez zadostnega cementa in izurjenosti v smeri zahod-vzhod zgrajene ceste „Bratstvo in edinstvo“. V pomoč so bili vmešani tudi politični nameni: Jugoslavijo kot edino državo rdečega imperija, ki je navezala stike z EGS, pritegniti še politično. Z druge strani snubi Jugoslavijo vzhodni blok; temu gre predvsem za nedavno zgrajeno železniško zvezo Belgrad-Bari. Seveda so tu primešani vojaško-strateški cilji.

Za zvezo Grčije z Zahodom preko Jugoslavije bi bilo potrebno temeljito izboljšati še železnice. Jugoslavija nima denarja in je hotela izsiliti kredite od EGS. Pa so se spomnili tržaški mestni očetje, da je tu zlata priložnost za njihovo speče pristanišče. Že vnovično odprte sueškega prekopa je dalo Trstu novo upanje. Ovira je to, da je italijanska država zanamirila kopne zveze Trsta z zahodno Evropo. Če pomaga EGS, bo odpadla tudi ta ovira. Že je v načrtu cestna in železniška zveza z Münchnom; uspešno potekajo pogajanja za nov predor na italijansko-avstrijski meji. Vse te stvari bi stale ok. 1 bilijona lir. Italija jih nima, utegne pa vskočiti EGS. Razpravljanje strokovnjakov v Trstu je pokazalo, da bi bila zveza Grčije z Zahodom po morju in kopnem cenejša kot le suhozemski prevoz preko Jugoslavije. Obenem bi odpadla skrb, da bi bil tranzitni promet odvisen od dobre volje komunistične države.

Hirschegger Rudolf:

RESNICA O SVETEM URHU

(Nadaljevanje)

PARTIZANSKA KURIRKA MILKA KOVIČ

Sv. Urh stran 151 — „Zaradi izdajalcev je postajalo tudi delo v raznih ilegalnih tehnikah vse težje. Dne 17. septembra 1942 je Mirko Zlatner opozoril kurirko centralne tehnike tovarišico Milko Kovič, da jo zadnji-krat pošilja s pošto v Dravlje na Kamnogoriško cesto k Malvini žigon, potem jo bodo premestili na drug teren. Pred odhodom iz Šmartna jo je še opozoril, naj se varuje belogardistov. O tej svoji zadnji poti na terenu poljske občine je Kovičeva povedala“:

„Pošto sem Malvini v redu oddala, nazaj grede pa sem imela že drugo v nederčku. Tedaj me je na Kamnogoriški ulici s krikom ustavila belogardistična patrolja. Bilo je na takem kraju, da nisem imela kam steči. Belogardisti so me postavili k plotu vogalne hiše in me zastražili.“

K temu najprej nekaj mojih pripomb: Kovičeva se je na občini v Polju prijavila za bivanje nekako tri mesece pred tem dogodkom in je stanovala pri družini Jurca v Novem Polju skupaj z Mirkom Zlatnerjem. Zlatner uradno ni bil prijavljen na občini. To vem, ker mi je bil tedaj poverjen občinski anagrafski urad. Ivan Jurca in njegova žena Jožefa sta bila znana kot agilna terenska delavca OF, kar Podbevškova tudi sama na drugem mestu poudarja. Kdor je poznal delovanje Jurcevih, si je lahko razlagal tudi bivanje Zlatnerja in Kovičeve pri njih.

Pripomba: Bil sem tedaj tudi jaz v tej patrolji, ki je bila ena daljših patrolj na teren. Šli smo iz Kleč skozi Dravlje proti Dolomitom. Približno tri kilometre iz Dravelj smo nadaljevali pot preko razsežnega travnika, po katerem je vodila stezica. Kovičeva je bila prijeta na tej stezi in ne na Kamnogoriški ulici. Srečali smo jo, ko se je vračala iz 800 metrov oddaljenega hriba, kamor smo bili namenjeni. Šla je proti Dravljam. Nekoliko niže ob stezi je stalo poljsko znamenje, ograjeno z nizko železno ograjo. Torej ni bil „plot vogalne hiše“. — Kovičeva nadaljuje: „Komandant je stražarjem ukazal: „Metek v cev.“ Bil sem poleg, a tega ukaza ni bilo. „Metek“ smo itak že imeli v cevi, ker smo bili na pohodu. — „Tedaj še nisem vedela kaj to pomeni. Med straženjem sta belogardista legitimirala mimoidoče.“ — Na travniku ni bilo nikogar drugega, razen naše patrolje in Kovičeve. — „Prosila sem ju, če lahko sedem. Dovolila sta mi in pripomnila, da vesta, da sem utrujena. Izkoristila sem priložnost, razkopala krtino in vanjo zakopala pošto.“

Kovičevo sem stražil prav jaz. Sedla je na obzidek pri znamenju in ni ničesar zakopala. — „Mimoidoči so videli moje početje, a niso opo-

zorili stražarjev. Iz tega sem sklepala, da so morali biti naši ljudje. Po pregledu precejšnjega števila ljudi (že omenjeno, da ni bilo nikogar) so me belogardisti odgnali v Kleče. Tam so imeli razpostavljene šotore kot kakšni izletniki. V enem izmed njih so me zasliševali. Najprej me je neki pobalin telesno preiskal na način, ki se mi je gnusil.“ — Izmišljeno. Preiskal ji je le torbico. Nje se ni dotaknil. „Nato je pristopil Capuder. Bil je mlajši od bratov, ki sta bila v Klečah.“ — Capudra niti mlajšega ne starejšega ni bilo nikdar v Klečah, ker sta bila takrat še pri četnikih v Gorjancih. — „...in me je začel zasliševati. Pri preiskavi so našli v moji denarnici tramvajski listek, ki je imel na hrbtni strani zaznamovano hišo na Šmartinski cesti, v kateri smo dobivali papir za tiskarne. Odvažal ga je Maček iz Spodnje Zadobrove št. 34. Ta listek je bil zanje kamen spodtike. Dolgo in natančno so me izpraševali, kaj pomenijo narisani znaki. Vztrajala sem pri zagovoru, da sem hotela domov v Kozarje in sem si zato zaznamovala vse prehode v mesto, med njimi tudi tega na Šmartinski cesti. Našli so tudi železniško legitimacijo, ki sem jo imela po očetu železničarju, namesto osebne izkaznice in mi jo vzeli. Tudi to so hoteli vedeti, kje nabavljamo prehrano. Odvrnila sem, da v železniški zadrugi. Tedaj me je Capuder (?) udaril okoli ušes in začel kričati, da so vsi železničarji za OF.“ — Nihče je ni udaril. Postopanje je bilo vljudno in dostojno. — „Med zasliševanjem sem spoznala, da belogardisti ne vedo nič točnega o meni in le tipajo s svojimi vprašanji, kje bi me mogli ujeti.“ — Vedeli smo pač, da je kurirka in jo pri tem poslu tudi prijeli. — „Nekatere informacije pa so bile točne. Vedeli so, da sem bila pri dr. Gregorčiču v Polju in trdili, da sem nesla pošto. Jaz pa sem se izgovorila s hudim zobobolom, ki me je prisilil, da sem si dala izrupati bolan zob. Ker sem si dala pred nekaj dnevi v resnici izdreti zob, so se lahko prepričali, da govorim resnico. (O čem?) Napeto sem premišljevala, kako bi svojo trditev, da sem hotela priti domov, še bolj podkrepila. Domislila sem se, da sem na poti proti domu srečala duhovnika Bartola in ga imenovala kot pričo. Tedaj so me začeli divje pretepati in vpiti nad menoj, da vohunim za njim, da ga imajo naši na piki.“ — Nihče jo ni pretepal in nihče se je ni dotaknil. Da bi se prikazala bravcu kot mučenico, izpričuje v naslednjem novo izmišljotino in laž: „Moji odgovori niso zadovoljili belogardistov. Zvezali so mi roke na hrbtu in me potegnili na nekakšne vislice. Nezavestno so me vrgli v šotor, kjer me je ponoči obiskal Peter Križaj, bled, suh človek z očali. Ta je ubiral druge strune in mi na „lep“ način prigovarjal, naj se spovem svojih grehov. Ležeč na trebuhu in z zvezanimi rokami sem tiho, kot bi bila še nezavestna, poslušala hinavsko besedičenje in molčala.“ — Resnica: Vsi fantje, ki smo bili iz Polja v Klečah in v tej patrulji v Dravljah, smo se istega dne ob šestih popoldne vrnili v Polje in s seboj odpeljali tudi Kovičevo. Torej ni bila preko noči v Klečah. Tudi je ni nihče zvezal in obesil na „nekakšne vislice“ in tudi v nezvesti ni bila. Peter Križaj je prišel kot kurat v Varške straže tri mesece pozneje na postojanko v Bizovik. V Klečah ga ni

bilo nikdar in tudi noben drug duhovnik ni nikdar prišel v Kleče. Zelo verjetno pa je Kovičeva videla tako obešanje na vislice in mučenja ob zaslišanjih pri partizanih v gozdovih, kamor je pozneje odšla. Svojo laž nadaljuje: „Belogardisti so me zasliševali še ves naslednji dan. Ko so se prepričali, da od mene ne bodo nič zvedeli, so me proti večeru drugega dne — (Odšli smo iz Kleč isti dan) — odpeljali v italijansko postojanko na Friškovcu, nedaleč od Polja, od tam pa v Vevče.“ (Zgrešila je orijentacijo, kajti šli smo skozi Vevče na Friškovec). — „Povsod sem govorila isto kot v Klečah. Nazadnje so me vlekli še na srednjo tehnično šolo v Ljubljani — (Italijani so jo peljali z avtom) — od koder so me po nekaj dneh izpustili domov. Doma sem zvedela, da so me Iskali Italijani. Odšla sem z doma in začela iskati zvezo s partizani. — (Zvezo s partizani je že davno imela, saj je spremljala novodošle, ki so prihajali iz Ljubljane, k partizanom.) Dne 15. oktobra sem odšla v Dolomitski odred.“

Dolga epizoda Kovičeve, ki je zamaščena s tolikimi netočnostmi in popolnoma izmišljenimi izjavami naj bo torej pričevanje o „belogardističnih zločinih“. Podbevškova ob svojem pisanju gotovo ni mislila, da smo v svetu n so tudi doma še žive priče, ki bi mogle njene in njenih pričevalcev laži razkrinkati in povedati resnico.

V knjigi Sv. Urh Podbevškova v podkrepitev in dokaz objavlja neštete izjave prič, da bi bravca prepričala o „zgodovinski resničnosti“ pisanja. Ta pričevanja pa so zelo netočna, namerno prilagojena v prid OF in v obtožbo „zločinske bele garde“ ter poveličevanje osebnih junaštev pričevalca. Naj navedem le še sledeči primer, ki je opisan na str. 309, 310, 311 le v izvlečkih:

„Isti večer kot po Zupančičevo so domobranci prišli še po pleskarja Štefana Aliča v Zgornji Kašelj 131. O tej aretaciji Alič pripoveduje.“

Pojasniti moram, da je domobranska patrulja dne 5. oktobra 1943 aretirala le Aliča, ker je bilo znano, da je bil agilen terenski delavec OF. Zupančičeve ni aretirala domobranska patrulja in bom o njenem primeru pisal pozneje.

Alič: „Dne 15. oktobra 1943 sem zagledal okoli dvajsete ure in pol devet domobrancev pred našo hišo. Na glavi so imeli čelade z rdečimi peterokrakimi zvezdami.“ — (Zelo ponesrečena bi bila taka simulacija, če bi se hoteli na tak način predstaviti kot partizani, saj smo vendar dobro vedeli, da partizani nikdar niso nosili čelad na glavi, pač pa pokrivala, ki so jih imenovali „triglavke“ z rdečo peterokrako zvezdo na čelu. Čelad tudi na poljski postojanki imeli nismo.) — „Dva sta potrkala na vrata in, ko sem jima odprl, v popačeni hrvaščini vprašala, če bi lahko govorila s terencem Stevom Aličem. Govorila sta, da sta se izgubila in ne najdeti poti do bataljona v Podlipoglavu.“ — (Pred kom bi mogla imeti domobranca bojazen, da bi ne govorila v slovenščini?) — „Ker sem takoj spoznal domobranca Zdravka Novaka iz Vevč, sem jima dejal, da nisem terenec, da imam družino in se za nič drugega ne brigam. Na te moje besede sta odšla iz hiše. Zaklenil sem za njima in legel.“

Zdravko Novak je bil vodja prehranjevalnega urada na občini v D. M. v Polju vsa leta vojne od prvega dne, ko se je ta urad ustanovil. Bil je tudi član vaške straže in pozneje domobranstva, toda le do februarja 1944, dokler je bila v Polju 13. četa, ki jo je sestavljalo le moštvo poljske fore. Po odhodu te čete na ljubljansko letališče in nato v Pijavo gorico, ni bil več aktiven domobranec, ker je bil potreben na prehranjevalnem uradu na občini, kar ga je popolnoma zaposlilo. Bil je pošten in spoštovan mož, delaven v prosvetnih in verskih organizacijah in prav zato so ga komunisti tembolj sovražili. Ne v času vaških straž niti domobranstva nikdar ni bil določen in ni hodil v patrulje, pač pa je le, kadar je bila njegova vrsta, stražil na postojanki, a le ob večernih urah in to zaradi njegove dnevne zaposlitve v uradu. Alič Zdravka Novaka ni mogel videti v patrulji in je ta izjava gola laž.

Alič nadaljuje: „Kmalu sem znova zaslišal trkanje. Bilo je veliko močnejše kot prvič. Na moje vprašanje kdo je zunaj, sem slišal odgovor: slovenski domobranci. Takoj sem jim moral odpreti. V hišo sta stopila druga dva kot prej. Pograbila sta me in izročila tistim, ki so stali zunaj pred hišo. Za silo oblečen sem stal pri vodnjaku in napeto poslušal, kaj se dogaja v hiši. Domobranca sta preiskovala stanovanje. Eden je odprl cmaro in pograbil mojo gasilsko uniformo. Žena je vpila, da mu jo ne da in mu jo vlekla iz rok. Med prerekanjem sta se približala kraju, kjer sem imel kot terenec za silo zazidano puško. Žena se je prestrašila in popustila. Tedaj so domobranci okoli mene zavpili onima v hiši, da ne bodo več čakali. Prišla sta na dvorišče, stopila predme in zahtevala, da jima povem, kam sem skril dve puški. Če jima ne povem, mi bosta s puškinimi kopiti razbila gobec, sta kričala nad menoj. Dejal sem, da nimam nikakega orožja in naj kar preiščejo vse prostore v hiši...“ — „Domobrancem se je mudilo(?). Nihče ni nadaljeval preiskave. Hitro so me odpeljali k Ljubljani in skoz ob vodi v Spodnji Kašelj do Zupančičevega doma.“

Aliča so peljali naravnost na Zaloško cesto in proti postojanki v Polje. Vse vmesno opisovanje poti in o Zupančičevi je Alič dodal in je izmišljeno.

„Na zaloški cesti smo se ustavili blizu mehanika Zajca... Stopil sem h Koritniku, ki se je šopiril z italijanskim mitraljezom, in ga prosil, če grem lahko na potrebo...“ (Tedaj na domobranski postojanki v Polju nismo imeli nobenega mitraljeza) „Dovolil mi je, jaz pa sem hitro skočil nekaj korakov, se sklonil in si sezul čevlje. Zavezal sem jih in stekel, kar so mi noge dale, čez njive in travnike“ — (na poti, ki naj bi jo po opisu pretekel, ni bilo nobenega travnika.) — „Parkrat sem se spotaknil ob zeljnate glave in padel pa se hitro pognal kvišku in tekem naprej. Ustavil sem se pri hiši Franca Černeta-Klemenca in se za trenutek ogledal okoli sebe. Tam blizu je nekak ribnik z vrbbami ob bregu. Zabredel sem vanj in se skril pod vrbo.“

Malo je verjetno, da bi zabredel v to vodo, ker je vsa fara vedela, da je ta studenec, ki izvira 50 metrov više tako mrzel, da se niti v poletnih mesecih ni dalo kopati v njem.

„Domobranci so bili takoj za menoj. Z baterijami so svetili na vse strani, a me niso našli. Na pomoč sta jini prišli še dve nemški patrolji, a tudi Nemci me niso dobili.“ — (V Polju tedaj ni bilo Nemcev in tudi nikakšnih nemških patrolj.) — „Tri ure sem stal do vratu v vodi (!). Šele ko je postalo vse tiho in temno okoli mene, sem se po vseh štirih splazil do Gostinčarjeve metlarne in prenočil v kleti.“ — (Od mesta, kjer je bil Alič „tri ure do vratu v vodi“ pa do Gostinčarjeve metlarne je razdalje en kilometer. Menda se vendar ni „plazil po vseh štirih“ vso to razdaljo.)

„Štirinajst dni sem preživel v Gostinčarjevi kleti, nato sem šel domov in se skrival do marca 1944. Potem sem odšel v partizane.“

Tako se konča Aličeva tragična junaška zgodba, ki je v knjigi spet napolnila nekaj listov. Vendar pa ni besedice o Aličevem poslu kot terencu, ne o zasledovanju sovaščanov, ki so OF obsojali, niti o trpljenju onih, ki so po krivdi „Narodne zaščite“ toliko pretrpeli.

PARTIZANSKI NAPAD NA POSTOJANKO PRI SV. URHU

Sv. Urh — str. 16: „Dne 18. septembra 1943 je od zgodnjih dopoldanskih, do poznih večernih ur divjal na Sv. Urh boj med partizani in belogardisti, ki so jim Nemci prihiteli na pomoč. Za točen potek boja, v katerem je padlo več mladih borcev — (partizanov, ker vaški stražarji niso imeli nobenega padlega, niti ranjenega) — sem lahko zvedela šele po osvoboditvi...“ — V naslednjem odstavku pa nadaljuje: „Najhuje me je pretresla pripoved občinske uslužbenke, ki je dan po pokopu padlih borcev poslušala hvalisanje urhovskega komandanta Dežmana, kako je ubil partizanko, čeprav mu je že od daleč klicala: tovariš, pa me vendar ne boš ustrelil.“ — „Pa sem jo le kurbo partizansko“, je brez sramu odgovoril 23-letni belogardistični komandant.“

Resnica je kaj drugačna: Ob dveh popoldne so partizani napadli postojanko. Borba je trajala le dobro uro in ne „od zgodnjih popoldanskih, do poznih večernih ur.“ Napad je bil kljub partizanski veliki premoči v številu in orožju brez lastnih žrtev odbit.

Vaški stražarji so se vrnili s Turjaka na svojo postojanko pri Sv. Urhu komaj nekaj dni preje in s seboj prinesli le nekaj municije. Prosili so jo, naj jim jo iz Polja preskrbimo, ker so njihove patrolje ugotovile bližanje partizanskih edinic in pričakujejo napad. Nekatera naša dekleta so obšla vse bunkerje, ki so jih Italijani po umiku zapustili, in nabrala nekaj ročnih bomb in municije, toda tega je bilo malo. V omenjeni borbi so naši ostali skoro brez municije in so bili prisiljeni napraviti izpad iz položajev, ter sprejeti borbo na nož. Pognali so partizane v beg. Med njimi je namreč nastal preplah zaradi streljanja z boka. Dežman je pol

ure pred partizanskim napadom odšel z nekaterimi fanti v vas Dobrunje, ki leži tik pod hribom Sv. Urha. Zaslišal je streljanje na postojanki in se nemudoma vrnil na hrib skupaj s fanti ter z boka vskočil z rafali brzostrelke in ročnimi bombami v borbo. Partizani so ob tem udrli v beg in pustili vse ranjence in mrtve. Podbevškova navaja 19 borcev. Nemška patrulja enajstih mož je sicer šla iz Polja proti Sv. Urhu, a so prišli tja, ko že ni bilo več partizanov.

V članku „Resnica o naši borbi“, ki je bil objavljen v Zborniku Svoobodne Slovenije leta 1966, sem ob tem dogodku napisal: „V soboto 18. septembra ob dveh popoldne so na Sv. Urhu zaregljale strojnice. Cela Levstikova brigada je navalila na postojanko.“ (Knjiga Sv. Urh me pouči, da je bila to Cankarjeva brigada, in naj bo s tem prvotna moja informacija popravljena.) „Po skoro dve uri trajajoči bitki so naši pognali partizane v beg. Partizani so pustili več mrtvih in nekaj ujetnikov. Nemci so iz Polja šli proti Sv. Urhu, a tam niso imeli kaj opraviti, ker partizanov že ni bilo več. Zvečer me je poklical poveljnik (Nemec) in osorno dejal: „Naročite vašim, naj si takoj nadenejo spoznavne znake, ker v svojih capah ne kažejo znaka vojakov.“ Dejal sem, da so to le vaški stražarji in ne organizirana vojska...“ Naj še pojasnim, kako je do stika z Nemci prišlo, kar sem tudi za Zbornik v svojem članku napisal: „Kmalu se je nastanil v ljudski šoli v Polju protiletalski vod Nemcev. Dobivali smo poročila od Sv. Urha, da so njihove patrulje zasledile premikanje partizanskih tolp vedno bliže njihovi postojanki. Bila je Levstikova brigada, ki se je pomikala iz grosupeljske strani. Upravičeno smo pričakovali napad na postojanko in skrbelo nas je, kako bodo reagirali Nemci ob streljanju pri Sv. Urhu. Fantje so bili hrabri in pri Sv. Urhu dobro utrjeni, toda tragično bi bilo, če bi Nemci iz Polja začeli streljati s svojimi protiletalskimi topovi in minometalci na postojanko, ki je bila iz Polja tako dobro vidna in torej neizogljiva tarča. Od štaba iz Ljubljane smo prejeli navodilo, naj Nemce v Polju opozorimo na obstoječo postojanko pri Sv. Urhu, kateri preti napad. (Nemci za postojanko na Sv. Urhu niso vedeli.) Znova je bilo treba premagati v sebi slovenski ponos za ceno življenj naših fantov pri Sv. Urhu, kajti grozilo jim je uničenje, če bi ob partizanskem napadu z druge strani Nemci odprli nanje topovski ogenj...“

Oglejmo si to borbo še iz avtentičnih virov, ki jih navaja Podbevškova v knjigi Sv. Urh na straneh 292, 293, 294. Vir teh navedb: „Po pripovedovanju bivšega komisarja četrtega bataljona Cankarjeve brigade Alojzija Žoklja-Džidžija, sedaj generalmajorja JLA (Jugoslovanske ljudske armade) v pokoju, njegovega pomočnika Ivana Piclja, sedaj polkovnika JLA v pokoju in sekretarja bataljona SKOJ Leopolda Proška-Bajdukova.“ Značilnost teh pripovedovanj je opravičevanje porazov, ki so jih partizani doživljali ob svojih akcijah, pred generalnim štabom OF in pred IOOF. Poslušajmo torej to pripovedovanje:

„Po nalogu štaba Cankarjeve brigade, naj bi četrti bataljon preprečil prodor Nemcev prek tedanje nemško-italijanske meje (!), očistil

teren belogardističnih postojank in onemogočil belogardistom izpade proti blokom na vzhodni strani omrežene Ljubljane. Takoj po prihodu na Lipoglav je dobil četrti bataljon od štaba brigade še nalogo, da izvede napad na belogardistično postojanko na Sv. Urhu... — „Tretjega dne po prihodu na Lipoglav, 18. septembra 1943, je odšel četrti bataljon Cankarjeve brigade že v dopoldanskih urah v napad na Sv. Urha. Za zavarovanje napada je štab bataljona poslal 3. četo v zasedo nad vas Sostro pod Česnjico. Z borci čete sta bila komandant bataljona Mitja in sekretar bataljona SKOJ Bajdukov. Četa je imela nalogo, da prepreči belogardistom dostop proti Podlipoglavu, Pugledu in Podmolniku in da zavaruje hrbet glavnim silam bataljona, ki so odšle v napad. Ena izmed štirih čet bataljona je odšla v zasedo južno od Bizovika. Z njo je bil namestnik komandanta bataljona Jur.

Dve četi sta prišli v napad okoli 15. ure. Napad sta vodila komisar bataljona Džidži in njegov pomočnik Jon. Partizani so se prikrito približevali postojanki, ne da bi naleteli na nasprotnike in tako presenetili belogardiste. Ti niso dolgo zdržali v bunkerjih zunanjega obrambnega obroča; umaknili so se v zaklonišča okoli cerkve. Partizani so nabijali za njimi s težkimi mitraljezi in minometi. Huda borba je trajala nad pol ure in kazalo je že, da se bodo belogardisti vdali. Iz cerkve so večkrat zapovrstjo pomolili nekakšno belo rjuho ali prtljigo in ga spet potegnili nazaj. Iz tega so partizani sklepali, da so eni za vdajo, drugi pa so proti nji.

Proti vdaji so bili tisti belogardisti, ki so upali, da jim bodo Nemci še pravočasno prihiteli na pomoč. Vedeli so, da so Nemci v Ljubljani in tudi v Vevčah jih je bilo že nekaj desetih. — (V Vevčah ni bilo Nemcev, v Polju pa vsega dva voda, približno 20 vojakov.) — In res se je še med samim potekom boja pripeljalo s kamioni iz Ljubljane okoli 100 mož nemškega vojaštva. — (V vsej Ljubljani tedaj ni bilo 100 mož in niti en Nemec se iz Ljubljane ni pripeljal.) Pod Bizovikom so Nemci poskakali s kamionov in se po bližnjicah zapodili v hrib še prej, preden so jih partizani, ki jih je vodil namestnik komandanta Jur, zasedli položaje na južnem predelu Bizovika in jih zaustavili (?). Nemci so neovirano drveli proti urhovski postojanki in udarili v hrbet partizanom, ki so napadali postojanko na severozahodni strani. (Nemcev ni bilo. Tu je udaril Dežman.) — Pri tem so odrezali devetnajst borcev-novincev, med katerimi sta bili tudi dve borki, od drugih partizanov. Ko so belogardisti začutili Nemce v bližini, so vdrli iz zaklonov in skupaj z njimi udarili po partizanih. Ti so se boreč z enimi in z drugimi začeli umikati proti Orljem. K sreči so se umaknili prej, preden so za Nemci iz Ljubljane prihiteli še Nemci iz Vevč belogardistom na pomoč. Iz Vevč so hiteli Nemci v dveh kolonah na Sv. Urh: ena se je pognala naravnost v hrib proti postojanki, druga je drvela čez zadvorško ravnino z namenom, da se na vrhu združita in skupaj udarita umikajočim se partizanom v hrbet. Nemško kolo- no, ki je tekla po zadvorški ravnini, je zagledala komandanta bataljona Mitja, ki je bil z borci tretje čete v zasedi pod Česnjicami. Takoj je izdal

ukaz četi, da zapusti položaje in pohiti proti Orljemu. Borci 3. čete, ki so že tudi sami doživeli napad večje belogardistične patrulje, so odšli nazaj v Podlipoglav in od tam pod Šentpavлом in mimo Podmolnika na Orlje. (Kdor pozna ves ta okoliš, bo vedel, da se tolike razdalje ne preteče v dveh urah, zlasti ne v hribu.) Tu so umikajočim se silam batáljona, ki se je že več ur bil z Nemci in belogardisti, krili umik. Ostri boji so prenehali šele v večernih urah, ko je že mrak legel na pokrajino. Po bitki na Sv. Urhu se je bataljon vrnil na izhodne položaje na Pugled in Lipoglav. Dva dni kasneje je krenil v smeri Police proti Čatežu in se sešel z drugimi enotami Cankarjeve brigade.“

Tako so pripovedovali nekdanji partizanski komandantje in sedanji generalmajorji o svojih junačenjih po slovenskih gozdovih. Njihov veliki načrt preprečenja vdora Nemcev preko tedanje nemško-italijanske meje je vsled praske na Sv. Urhu šel po vodi. Vse pripovedovanje je lepo zavito v do potankosti premišljene načrte napadov in umikov. Toda komu ni bilo poznano strahopetno beganje partizanskih tolp po naših gozdovih, kot tudi ta „umik v smeri Police proti Čatežu“.

Podbevškova se takoj za tem osvesti in spet vrže blato: „Ko so belogardisti zvedeli, da so kot domobranci postali del nemške vojske, so se začeli trkati na prsi: ‘Nemci in mi bomo zmagali!’“ — In ubogi slovenski šolarčki morajo danes poslušati v šolah to izmaličeno zgodovino.

Polkovnik JLA Ivan Picej-Jon, pomočnik komisarja četrtega bataljona Cankarjeve brigade pripoveduje Podbevškovi še o drugih junaštvih: „V začetku avgusta 1943 je četrty bataljon Cankarjeve brigade odšel mimo Gabrovke pri Litiji, Primskovega in Police proti Pogledu nad Podlipoglavom v dobrunjski občini. Takoj po prihodu je štab bataljona razposlal patrulje na vse strani. Ena izmed njih je naletela na manjšo belogardistično patruljo in se z njo spopadla. Druga večja patrulja je partizanom skrivaj odnesla zaklanega, že odrtega vola. Belogardistične patrulje so obvestile okoliške postojanke, ki so še isto dopoldne organizirale napad na Pogled. Partizani so napad pričakovali in se nanj pripravili. Zaradi verjetnega daljšega napadanja številčno dosti močnejših belogardistov — prišli so s Police, Sv. Urha, Bizovika, Dobrunj, Polja in Rudnika in zaradi pomanjkanja vode in hrane so se partizani umaknili nazaj v sestavo brigade, ne da bi izvedli nameravane napade na okoliške belogardistične postojanke.“ Ta preplah je partizanom napravila le maloštevilna patrulja (šestih fantov) Vaške straže iz Polja. Napad na ta bataljon tedaj ni nihče pripravljal, ker patrulja ni izsledila kakih večjih partizanskih band v tem okolišu. A vendar: „strah ima velike oči“. V knjigi najdemo še celo vrsto takih junačenj.

Na strani 296 je Podbevškova zapisala:

„K neuspehu, ki ga je 18. septembra 1943 doživel na Sv. Urhu četrty bataljon Cankarjeve brigade sta gotovo prispevala svoj delež Riko Metlikovič in Salko Elakovič. Že od pomladi 1943 sta se potikala po Rudniku, obiskovala salezijance na Lisičjem in belogardistične postojanke na Or-

ljem, v Bizoviku in na Sv. Urhu. Aktivisti OF, med njimi Angelca Habič-Malinska so ju videli tudi v Podlipoglavu. Imela sta stalne stike z Rudniškim župnikom Karlom Zajcem, a sta se še vse do kapitulacije Italije izdajala za partizana in sta nosila partizanske znake. Belogardisti so bili vselej nenavadno hitro obveščeni o prihodu sleherne partizanske enote na teren, pa naj so se še tako previdno premikale. Gotovo ni moglo biti zgolj naključje, da so partizanske patrulje vselej naletele na belogardiste.“

Tako je Podbevškova „ugotovila“ izdajstvo partizanskega napada na postojanko Sv. Urh. Vendar pa že na str. 293 iste knjige Sv. Urh piše po pripovedovanju bivšega partizanskega komisarja, sedaj generalmajorja Ljudske armade Alojzija Žoklja-Džidžija dobesedno:

„Dve četi sta prešli v napad. Napad sta vodila komisar bataljona Džidži in njegov pomočnik Jon. Partizani so se prikrito približevali postojanki, ne da bi naleteli na nasprotnike in tako presenetili belogardiste...“

Kdo ima zdaj prav? Ali Džidži laže, ko pravi, da so presenetili belogardiste — a so jih ti kljub temu nažgali — ali hoče Podbevškova opravičiti generala Džidžija in olepšati njegov poraz, češ: izdan je bil. Ali pa je vseeno, oboje „zgodovinsko“?

Po razbiranju tolikih drastičnih laži, potvorb, protislovij in izmišljotin pa človek opravičeno osupne, ko izve in bere ljubljanski dnevnik „Delo“ z dne 23. julija 1966, kjer je v oceno knjige Sv. Urh zapisal sam JOSIP VIDMAR, akademik in visoki član Penkluba: „Knjiga Sv. Urh je gotovo dokument ki je očitno avtentičen in strogo resnicoluben.“

Te besede pokopavajo še zadnjo Vidmarjevo poštenost in akademski ugled.

PODBEVŠKOVA NE DOBI DOVOLILNICE

Sv. Urh — str. 327: „Po kapitulaciji (italijanske vojske) ni več zadostovala dovolilnica, ki so jo izdali Nemci za prehod skozi glavne bloke v bodeči žici, v katero je bila vklenjena Ljubljana. Domobranci so izdajali še svoje dovolilnice za prehod skozi krajevne bloke.“ (Dovolilnice smo zahtevali tudi pred italijansko kapitulacijo, da smo tako zavirali partizanskim terencem in kurirjem prenašanje poročil.) „Eden teh blokov je bil na Friškovecu nad vevško papirnico. Stražili so ga domobranci in pregledovali nemška in svoja dovoljenja. Marsikdo dovoljenja sploh ni dobil. Tudi sama sem bila med tistimi, ki sem iskala dovoljenje, a ga nisem dobila.“

Zaradi hude jeze po tem svojem neuspehu, se ne premaga več in izbruha, kar jo teži: „Pri iskanju dovolilnice skozi blok na Friškovecu sem opazovala „disciplinirano“ zadržanje domobrancev, njih medsebojni odnos in odnos do ljudi, ki so prihajali k njim z nujnimi prošnjami. Ko sem čakala, da pride od kosila iz bližnje gostilne eden od obeh bratov Hirscheggerov, ki je kot domobranski stotnik podpisoval dovolilnice, je stra-

žar nemirno stopical pred stražarsko hišico in hrulil pajdaše, ki so prihajali v stavbo in odhajali iz nje. Enega izmed njih je obrcal v zadnjico, ker se je njegovi prošnji, naj ga zamenja, posmehoval. Kričal je nad njim in nad drugimi, da je lačen in da bi se rad nažrl, kot so se nažrli drugi.“

Ves čas, kar sem bil v Vaških stražah in pri domobrancih, je vladalo med nami najlepše prijateljsko razpoloženje in nikdar nikjer nisem opazil sličnih izpadov, kot jih v svoji blodni bolesi našteva Podbevškova. Disciplina je bila zgledna in nikomur ni prišlo na misel, da bi se dolžnostim upiral, ali jih ne izpolnjeval. Papir sicer veliko prenese, tudi laži, toda resnica jih pregazi slej ko prej. Spominjam se, da je bila v seznamu prosilcev za prehod v Sostro vpisana tudi Podbevškova. Delno smo poznali njena pota in delo za OF in zato dovoljenja ni dobila. Na poljski postojanki sem bil navaden domobranec in ne stotnik, kot me Podbevškova povišuje. Tudi nisem hodil na kosilo v gostilno, pač pa kvečjemu domov, kadar nisem bil vezan na službo v postojanki. Stanoval sem tristo metrov od postojanke.

Iz onemogle jeze preide na strani 329 v cinično norčevanje:

„Najbolj prizadevni morilci iz urhovske, bizoviške in poljske postojanke so prejeli od škofa Rožmana rožne vence, ki jih je ob njegovem obisku v Rimu blagoslovil papež in namenil zaslužnim protikomunističnim borcem. Kukovica pa je dobil srebrn križec, ki je imel to čudežno moč, da je bil zveličan vsak, kdor je pred njim zmolil kesanje svojih grehov. Zadoستovalo je pet minut in umorjena žrtev je lahko takoj po mučeniški smrti stopila pred božje obličje.“

To branje me spominja na knjigo „Tovarišija“, ki jo je spisal priznani slovenski pisatelj Edvard Kocbek, zvodnik „krščanskih delavcev“ iz JSZ (Jugoslovanske strokovne zveze) v OF in član IOOF (Izvršnega odbora osvobodilne fronte). V njej je iz svojih spominov zapisal na strani 263: „Znova sem bil med aktivisti (partizani). Razlagali so mi valovanje terena in pripovedovali iz svojega bogatega izkustva, ki ga večer za večerom doživljajo po dolomitskih vaseh. Poveljnik bele garde v Vnanjih goricah je izjavil, da se belogardisti borijo za krščanstvo in kapitalizem. V taborišču v Klečah mora vsak njihov novak najprej hoditi 14 dni k obhajilu in se udeleževati duhovnih vaj, preden mu podelijo puško in ga začno pripravljati v vojaškem pouku. Ko so v Logu zaprli nekaj naših deklet v prazno hišo, jih je stražil belogardist, ki je vso noč vneto prebiral molitvenik „Duhovno življenje“. Ta poročila me pretresajo. Ti borci odpirajo pogled v brezno čudnega slovenskega življenja. Kakšna zmeda živi v velikem delu Slovencev, kakšen fanatizem razvija taka zmeda.“

In dalje na strani 265 iste knjige „Tovarišija“: „V Žužemberku so partizani vdrli v cerkveno grobnico in premetavali krste in kosti. Med voditelji tolpe so bili Kocbek, Brilej in Brejc. Tako berem na koncu belogardističnega letaka, ki mi je prišel v roke. Prasn timerem v smeh, kaj naj sicer storim drugega.“ Tako Kocbek.

Če nasede bolestna ženska, kot je Podbevškova, neverjetnim lažem

in, kar se je v blazni domišljiji porajalo partizanskim terenkam na vasi, bi razumel. Nerazumljivo pa mi je, da tako visoko inteligentni profesor in pisatelj, kot je bil Edvard Kocbek, zapiše toliko oslarije. Ob tem sem tudi jaz prasnjal v smeh. Kaj naj sicer drugega storim.

„IZDAJALCI“ — „VOHUNI“ — „BELA GARDA“ — „TOLPE“ — „BANDE“: Kdo je kaj?

Predvojne razmere v fari Devica Marija v Polju sem že ob začetku opisal. Idejni boj, ki se je v Sloveniji in zlasti v tej fari stopnjeval zadnja leta pred drugo svetovno vojno ter grožnje in grozilni požigi s strani komunistov po navodilih v fari živelih Edvarda Kardelja, Angele Dovč-Ocep-kove, Maček Roze, partizanskega generalmajorja Ivana Mačka, Mačka Poldeta, Mazovca Jožeta in drugih so zdramili vso faro. Spričo tega nihče ni mogel ostati slep in gluhi. Vse se jeanimalo za delovanje rdečih, tembolj tisti, ki smo javno zagovarjali krščanska načela. Nihče pa se nianimal za policijske in žandarmerijske posle ali kogarkoli ovajal. Ti sami so imeli kot varnostni organi službeno dolžnost zasledovati prevratneže. Vse premalo smo se zavedali, da bi bila dolžnost slehernega te razkrinkavati, a tega nismo storili, da si se Podbevškova v knjigi Sv. Urh muči z izmišljenimi navedbami, a teh ne more dokazati. Vse katoliško misleče obklada in blati z „izdajalci“, te pa je partija po nastopu „Osvobodilne ronte“ prekrstila v belogardiste.

Kot svoj monopol si je komunistična partija prilaščala zasledovati svoje idejne nasprotnike. Da je temu tako, dokazuje knjiga Sv. Urh in Sajetova knjiga Belogardizem.

Slovensko duhovščino vseppek dolži „vzgajanja mladine v izdajalske vohune“, da si je to popolnoma izmišljeno, sami pa so že davno rekrutirali svoje pripadnike za tajne zasledovalce in končno morilce. Komunistična obveščevalna služba je zasledovala svoje idejne nasprotnike na vsakem koraku. Kot pol vzgojeni ljudje so terenci brez pravega kriterija hlapčevsko donášali nepreverjena, zlagana in napihnjena poročila svojim zvodnikom, zato se ni čuditi, da so bili komunistični nastopi v revoluciji na Slovenskem tako brutalni. Svoje privržence so slepili s parolami „bil je izdajalec, kolaboracionist“ in žal so temu nasedali tudi nekateri pošteni. S takimi obsodbami so opravičevali svoje „odstranitve“, „likvidacije“, imenovali tudi „pošiljanje v trinajesto brigado“ ali da „te bo matilda povohala“, kar vse je bilo z eno besedo — umor.

V svojo lastno obrambo smo imeli vso pravico vedeti o nakanah komunistov, ki so z raznimi napisi po zidovih in obcestnih plotih že pred vojno klicali „smrt izdajalcem“. Poznali smo komunistične metode, kakršne je učil Lenin in jih v praksi izvajal Stalin že dvajset let pred vojno v Rusiji in Ukrajini ter v španski revoluciji. Slovenski narod je bil na to pripravljen, ni pa pričakoval, da bo jugoslovanska KP izkoristila najtežji čas med tujevo okupacijo in dodala temu še bratomorno vojno. Toda

tudi to resnico je v sovraštvu do poštenega dela slovenskega naroda z dvojno lažjo preobrnil Edvard Kardelj s svojim proglasom dne 26. maja 1942, ko še ni bilo nobenih vaških straž, a je čutil odpor poštenih ljudi. V tem razglasu je javno grozil v imenu „Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet“ češ, da je to dobilo zanesljive podatke, da nekateri mi-hajlovičevsko-belogardistični elementi vodijo pogajanja z Italijani — kar je popolnoma izmišljeno — in „poslednjič opominja“:

- 1) da bo ustreljen vsakdo, ki bo vršil priprave za formiranje kakršnikoli oboroženih trup izven partizanskih, oziroma podrejenih Glavnemu poveljstvu slovenskih partizanskih čet;
- 2) da bo ustreljen vsakdo, ki bo s kakršnikoli dejanjem pripravljaj bratomorno vojno in s tem pomagal okupatorjem...“ (Glej Sv. Urh, str. 102)

Kdo je pripravljaj in tedaj dejansko že vršil bratomorno vojno? Nihče drug kot komunistična partija s svojo „Osvobodilno fronto“, ki je že leta 1941 začela pobijati poštene Slovence brez vsakih dokazov „belogardističnega izdajalstva“. Prilastil si je nov monopol: pobijati vse, ki komunistom niso nasledali. Ti naj bi kot ovce čakali na zakol.

Kdo je Kardelju, ki je najbolj krvavi zločinec med Slovenci, dal oblast izdajati smrtne obsodbe in pooblaščati morilce za krvavi posel? „Revolucionarni katekizem“, ki ga je izdal ruski anarhist Mihail Bakunin že leta 1869 — (priobčen v slovenskem prevodu v Zborniku Svobodne Slovenije 1973-75) je učna knjiga vsem revolucionarnim krvnikom od Lenina, Stalina, preko Tita, Kardelja in njihovih oprod, do današnjih vodnikov „osvobodilnih front“ po vsem svetu. Poboji, požigi in masovne moritve na Slovenskem, vse se je vršilo točno po navodilih tega satanskega „katekizma“.

Kdo je pomagal okupatorju? — Komunisti pri uničevanju slovenskega naroda! Tito sam je odlikoval vrsto italijanskih oficirjev, ki so mu pomagali v revoluciji. Edvard Kocbek je v svoji „Listini“ zapisal iz svojega dnevnika: „Zmago (partizansko) so odločile zaplenjene havbice, ki so jim stregli italijanski oficirji.“ Ne omeni pa avtoblind in tankov, ki so jih pravtako vodili italijanski vojaki proti vaškim stražam v turjaškem gradu. Komu je torej služila Osvobodilna fronta? Slovenskemu narodu v osvoboditev?

Protikomunistična fronta: Vaški stražarji in kasneje domobranci so se zločinstvu odločno uprli. Pozna, dasi še pravi čas, da bi uničili organizirane morilske tolpe, če bi jih ne podpiral okupator in nam isti ne vezal rok.

V neodpušljiv zločin nam komunisti štejejo sprejem orožja od okupatorja. Od kogarkoli bi ga v silobranu sprejeli! Če bi bila borba ooratna in bi bil kdorkoli na našem mestu, pa naj bi bil to Amerikanec ali sovjetski komunist, bi storil enako.

Okupator bi po mednarodnem pravu moral na zasedenem ozemlju

zaščititi življenje vsakogar in pred komerkoli. Če bi to dolžnost izpolnil, bi ne bilo potrebe, da bi se napadeni oborožili in to v silobranu.

Neobhodno je potrebno, da je bravec za pravilno presojanje poučen, kaj govorijo mednarodne pogodbe o pravicah in dolžnostih tako okupatorja kot prebivalstva pod tujo okupacijo ter o uporabi proti okupatorju, le smatramo OF kot uporno stranko proti okupatorju. Poslužujem se knjige „Krivda rdeče fronte“ Matije škerbca, ki je izšla v samozaložbi 1954 v Clevelandu, ZDA, ki govori:

V smislu člena 43. mednarodne konvencije v Haagu iz leta 1899, loči mednarodno pravo glede v vojni okupiranega ozemlja med zakonito in dejansko oblastjo.

Vzemimo primer Jugoslavije! Zakonito oblast nad vso Jugoslavijo je po mednarodnem pravu še vedno predstavljal jugoslovanski kralj s svojo begunsko vlado, dejanska oblast pa je nad zasedenim ozemljem prešla v roke okupatorja, ki naj v smislu mednarodnega prava v okupiranem ozemlju ukrene vse potrebno, da se uredi in zavaruje, kolikor je mogoče v okviru obstoječih zakonov in pravil, red v deželi. Okupator mora zavarovati javni red in varnost, ozirati pa se mora na čast družin in njih pravice, varovati individualna življenja, privatno lastnino, verske navede in svobodo.

Okupator nima pravice zahtevati prisega zvestobe prebivalstva v okupiranem ozemlju, ima pa pravico zahtevati prisego nevtralnosti, da se bo zdržalo vseh vseh sovražnih dejanj proti njemu in da se bo podvrglo njegovim zakonitim ukazom. (Glej Oppeheimer, str. 349, 350)

Sodišča naj v okupiranem ozemlju nadaljujejo svoje delo.

Upravno osebje okupator more odstraniti in nastaviti drugo ali pa pustiti v službi še nadalje. Nikogar pa ne more siliti, da bi prevzel službo od okupatorskih oblasti. Če je uradništvo pripravljeno služiti pod okupatorjem, more ta zahtevati od njega prisego poslušnosti, ne pa prisega zvestobe. V okupiranem ozemlju more okupacijska oblast nastaviti kot vrhovne zakonodajne in izvrševalne organe osebe izmed državljanov, bivajočih na zasedenem ozemlju (Guggenheim, str. 987). Taka „vlada“ ni vlada v pravem pomenu besede, pač pa organ okupacijske sile.

Kdor se na zasedenem ozemlju upira odredbam okupatorskih oblasti, ga morejo te kaznovati, nima pa okupator pravice kaznovati celotno prebivalstvo oziroma izvajati represalij nad celotnim prebivalstvom zaradi dejanj posameznikov. Kolektivna odgovornost po mednarodnem pravu ne obstaja.

Toda mednarodni zakon okupatorja ne veže in mu ne prepoveduje represalij v slučaju nezakonitega vojskovanja poedincev oziroma skupin, ki ne pripadajo vojaškim organizacijam, ki so po mednarodnem pravu priznane kot zakonite vojne čete. Kakor trdi Oppenheimer, člen 50, ne ščiti civilnega prebivalstva pred represalijami okupatorja, če se izvrši na okupatorske čete zahrbtnen napad od posameznikov ali skupin, ki niso pripadniki zakonitih vojaških formacij. Tu ni zabranjeno okupatorju jema-

ti talce, da si zavaruje prometne žile, železnice in ceste pred napadi gverilcev, ki ne spadajo k zakoniti vojski.

Okupacijska oblast ima torej po mednarodnem pravu pravico kaznovati civilno prebivalstvo, če se to upira njenim odredbam, če izvršuje sabotažna dejanja, vohuni ali celo izvršuje napade na njegovo vojaštvo. Okupator ima pravico uporabljati tudi smrtno kazen.

Glede načina vojskovanja pa ima člen 1 mednarodne konvencije v Haagu sledeče določbe:

Varstvo mednarodnega vojnega prava uživajo redne armade in prostovoljci, ki izpolnjujejo sledeče pogoje:

1. Morajo biti pod poveljstvom osebe, ki je odgovorna za svoje podrejene.
2. Morajo imeti pritrjene znake — embleme —, po katerih jih je mogoče jasno razločiti na daljavo.
3. Orožje morajo nositi javno.
4. Vojaške operacije morajo vršiti v smislu zakona in po običajih vojne.

Oglejmo si, kako je bilo v Sloveniji glede na te določbe!

V smislu teh mednarodnih konvencij je bila uprava v Sloveniji in v Srbiji, ki jo je postavil okupator pod generalom Leonom Rupnikom oziroma pod generalom Nedićem, zakonita oblast. Vojaško-policijske formacije, ki sta jih organizirala ta dva po nasvetu in povelju okupatorja, da vzdržujeta red v deželi in v varstvo premoženja in življenja prebivalstva, so bile vse po mednarodnem pravu zakonite ustanove.

Guggenheim pa piše na str. 564 svoje knjige tudi sledeče: „Mednarodna pravna literatura in praksa zastopa načelo, da je kako sicer protipostavno dejanje zakonito pod pogojem, če je storjeno za obrambo vitalnih interesov v grozeči nevarnosti, ki se drugače ne da odstraniti.“

Tu stoji avtor (kakor tudi sploh razlagalci mednarodnega vojnega prava) na stališču naravnega prava samoobrambe v sili.

Ne Rupnik in ne Nedić, ne slovenski domobranci niti srbski domobranilci niso bili nikoli „kvizlingi“ v smislu mednarodnega prava in bodoča zgodovina bo obsodila angloamerikance, ki so jih izročili v roke komunističnim morilcem.

Vaške straže in kasneje Slovensko domobranstvo sta bili zakoniti organizaciji in obramba v smislu mednarodnega vojnega prava kakor tudi v smislu narodnega prava samoobrambe, ker sta imeli obe ustanovi le namen: braniti premoženje in življenje prebivalstva pred ropi in umori komunističnih tolpe ter zavarovati nedolžno prebivalstvo pred krutimi represalijami okupatorja.

Kaj pa Titovi partizani oziroma oddelki Osvobodilne fronte v Sloveniji?

To so bile bande, tolpe, ki niso bile organizirane v smislu mednarodnega prava, ki se tudi v svojem vojaškem napadanju niso držale mednarodnih vojnih pravil in zaradi tega njih pripadniki niso uživali varstva

po mednarodnem pravu. To se pravi, da jih je sovražnik smel streljati kot zločince.

Vse to je potrdilo po končani drugi svetovni vojni tudi mednarodno sodišče proti vojnim zločincem v Nürnbergu.

Angleška poročevalna agencija Reuter je dne 19. februarja 1948 izdala sledeče poročilo:

„V razsodbi predsednika sodišča za obsodbo vojnih zločincev Charlesa Friderika Wennerstruma proti nemškim generalom na Balkanu je nastopila važna sprememba v načelnem stališču zaveznikov do partizanov med vojno:

Wennerstrum je ugotovil, da ni na razpolago dovolj materiala, da bi se moglo dokazati, da so se partizani na Balkanu držali vojskovanja v smislu mednarodnih določb glede vojskovanja. Zaradi tega se partizani Jugoslavije in Grčije niso mogli obravnavati kot redne vojaške sile, marveč kot tolpe. Na podlagi tega bi ne imeli od Nemcev ujeti partizani nobenega prava, da bi se z njimi ravnalo kot z ujetniki, iz tega razloga ni mogoče nemških generalov popolnoma obsoditi zaradi ustrelitve teh ujetnikov.“

„Salzburger Nachrichten“, dnevnik, ki ga je svoječasno izdajala dejansko ameriška okupacijska oblast v Avstriji, pa je dne 20. februarja 1948 k temu pripomnil sledeče:

„Sodišče je zavrglo stališče, da bi bili partizani vojskujoča se stranka v smislu mednarodnega prava. Napram ugotovitvi, da so partizani navadno Nemce iz zasede zavrtno obstreljevali, da so nemške ujetnike pogosto mučili in umorili, pa je sodišče zavzelo stališče, da je streljanje talcev po sto za enega ustreljenega Nemca in po petdeset za enega ranjenega nemškega vojaka preseglo mero zmernosti in da se mora to smatrati kot nezakonito in nečloveško.“

Komunistični Titovi partizani so bili torej tudi v smislu ugotovitev mednarodnega sodišča v Nürnbergu navadne tolpe. Tragično pa je pri vsem tem, da ni mednarodnega sodišča, ki bi sodilo voditelje teh tolp zaradi neštevilnih ropov in umorov, ki so jih izvršile v času komunistične revolucije med okupacijo na slovenskem in po vsej Jugoslaviji.

— — —

V prejšnjih poglavjih sem dobesedno navajal nekatera obravnavanja dogodkov, ki jih je kot „avtentične in resnične“ napisala Štefanija Podbevšek v knjigi „Sv. Urh“ ter z izpričevanjem resnice pojasnil njih lažnivo natočevanje. Iz tega bravec lahko spozna koliko laži, obrekovanj in zavajanj je nakopičenih ob blatenju vseh, ki niso soglašali z nastopanjem KP, ki je „Osvobodilno fronto“ spočela in jo absolutno dirigirala ves čas komunistične revolucije v letih 1941 do 1945.

Samo še eno izmišljotino naj pojasnim: V knjigi „Sv. Urh“ na strani 574 je Podbevškova napisala: „Pri ubijanju svojih nasprotnikov domobranski zločinci niso poznali nikakih veljavnih zakonov in predpisov. Vsakega ranjenega partizana, ki jim je padel v roke, so na mestu pobili. Naj-

hujši so bili domobrancem 13. čete, zlasti še, če so ujetega ali ranjenega partizana poznali.

Tako usodo je med drugim doživel 19-letni študent Srednje tehnične šole Janez Jamšek iz Polja. (Prav: iz Zgornjega Kašlja.) Dne 15. avgusta so ga ujeli poljski domobrancem pri Šmarskem predoru na Dolenjskem. Med njimi je bil tudi domačin Rudi Hirschegger. Po zaslišanju ga je ukazal ustreliti. Tako me je Podbevškova obsodila za zločinca.

V 13. domobranski četi sem bil od ustanovitve te čete v Polju do konca januarja 1944, ko je bila ta četa premeščena na ljubljansko letališče. Prepisan sem bil nato v 24. četo, ki je bila za tem formirana v Polju. Poleg tega sem ostal kot uradnik tudi v občinski službi vse do konca vojne. Zaradi te službe nikdar nisem bil določen za kake akcije ali pohode, ki jih ta četa tudi vršila ni. Naloga te čete je bila le patroliranje po vaseh poljske občine in straženje vzhodnega dela ljubljanskega bloka. V Šmarju sem bil med vso vojno le enkrat in sicer po turjaški tragediji, ko sem organiziral izkop in prevoz v Polje prijateljev Makeka Ceneta in Stanka Ivančiča, ki so ju partizani na umiku iz Velikega Osolnika ujeli in zverinsko pobili (z rovnic so jima razbili lobanji) in ju zagrebli za pokopališkim zidom v Šmarju. Kdo me je torej videl, da sem 15. avgusta 1944 Jamška Janeza v Šmarju „po zaslišanju ukazal ustreliti“? V kakšno funkcijo me Podbevškova spet povišuje? Tudi mi ni znano, če je bila 13. četa tedaj v borbi s partizani v Šmarju.

Vendar naj komunistično sodišče tega ne jemlje kot moj zagovor, kajti sodba je že izrečena.

Vrnimo se k prvemu odstavku: „Pri ubijanju svojih nasprotnikov domobranci zločinci niso poznali nikakih veljavnih zakonov in predpisov. Vsakega ranjenega partizana, ki jim je padel v roke, so na mestu pobili.“ — To je spet nova splošna in izmišljena trditev, ki jo Podbevškova ne more dakazati. Znano mi je, da so domobrancem ranjenim partizanom oskrbeli zdravniško pomoč, kar lahko potrdijo še žive priče.

Ob podtikanju tega zločinstva se človek sprašuje, ali Podbevškovi morda ni bil znan nikak primer postopanja partizanov z domobrancem, ki so tudi ranjeni padli njim v roke? Mar ni zvedela, kaj se je zgodilo s polnim vlakom domobrantskih ranjencev na gorenjskem tiru pri Radovljici? Kje so ti?

Potrebno bi bilo z združenimi močmi razkrinkati vso ostudno navlako laži in izmišljatin, ki so nagrmađene v knjigi „Sv. Urh“. Če bi se hoteli spuščati v vse podrobnosti te 600 strani obsegajoče knjižure, bi morali sodelovati vsi tisti, ki so tedanje dogodke in okolje poznali, kar bi seveda obsegalo gotovo nad 1000 strani. Laž je lahko zapisati v treh besedah, resnica proti laži pa čestokrat zavzame celo stran razlage in opisovanja.

Komunistična taktka je: „Laži očitno, brez obzira. Četudi bo laž razkrinkana, nekaj bo ostalo.“ — Naših odgovorov v domovini živeči rojaki ne bodo slišali — ne bodo brali. Naš tisk ne more preko meje v do-

movino, ker se komunisti resnice boje. Torej: „nekaj bo ostalo“.

Toda za resnično pravo ZODOVINO je treba pripravljati in oskrbeti avtentično vsebino dogodkov. Odgovornost je naša! Odgovornost leži na vseh, ki so bili dogodkom priča!

„ZLOČINCI ČRNE ROKE“ NA SVETEM URHU

V knjigi „Sv. Urh“ so natisnjene celostranske fotografije in detajli, posneti z vseh štirih delov spomenika „žrtvam urhovskih morilcev“. Knjiga „Sv. Urh“ je polna opisovanj in poveličevanja zaslug za OF ter herojskega delovanja teh žrtev. To so bili člani „Narodne zaščite“ — terenci. V knjigi bravec šele zasledi popolnejšo sliko krivcev za zločine, ki jih je OF izvršila nad narodno zavednim ljudmi v letih 1941 do 1945 in še pozneje. Za vsakega posebej je Podbevškova napisala OBTOŽNICO z navedbami agilnega delovanja za OF in nihče od teh ne bi bil „nedolžna žrtev“ v rednih razmerah, pred ustavnim sodiščem.

Koliko je bilo ustrelenih pri Sv. Urhu?

Sami komunistični zapisovalci si niso edini v številu, ker te množi vsak po svoje: Franček Saje v „Belogardizmu“ na strani 480 navaja „nad 500 ljudi“.

Ameriški pisatelj, Slovenec Luis Adamič, ki je bil po končani vojni na obisku v Sloveniji in ga je o vseh „zločinih“ informirala učiteljica Štefanija Podbevšek, je v svoji knjigi, ki jo je o Sv. Urhu napisal v angleščini in jo izdal v ZDA, zapisal, da je „od Sv. Urha do Orelj grob ob grobu“. Bravec naj sam izračuna koliko grobov bi moglo biti v razdalji treh kilometrov, če bi bil grob ob grobu.

Ob raziskavanju grobov po končani vojni in revoluciji pa je bilo izkopanih 82 trupel.

Znano mi je, da so Italijani ob represalijah po požigu papirnice na Vevčah ustrelili pri Sv. Urhu 5 ali 6 žrtev in jih niso pokopali na pokopališču.

Podbevškova je navedla v svoji knjigi, da je ob partizanskem napadu na postojanko VS septembra 1943 v borbi padlo 19 partizanov in 2 partizanki. Tudi ti so bili pokopani zunaj pokopališča, kar sem pozneje zvedel.

V domobranske čete so se, kot v vse organizacije, infiltrirali komunistični vohuni in marsikateri je bil tudi odkrit z dokazi njegovega delovanja za OF. Takrat sem iz razgovorov zvedel, da so bili ti kot izdajalci streljani pri Sv. Urhu. Število mi ni znano.

Težko je torej ugotoviti točno število ustrelenih, ki naj bi jih „zločinska črna roka zverinsko mučila pri Sv. Urhu“, ker so bili oni, ki bi o teh dogodkih lahko pričali, med tolikimi tisoči pobitimi v juniju leta 1945.

Dolge, očitno pretirano junaške in strahotne zgodbe nekaterih „izpred groba“ pobeglih terencev napolnjujejo celo vrsto strani v knjigi „Sv. Urh“. Kdor je поблиže poznal te ljudi in bi iz tega dolgega pisarje-

nja iskal resnico, sem prepričan, da bi té ostalo le drobec. Prav tako kot v primerih, ki sem jih sam podrobno poznal in opisal v prejšnjih poglavjih (primer kurirke Kovičeve, terenca Aliča, kurirja Čorta), so tudi vse te zgodbe opisane tako, kot jih je po svojem okusu prikojevala Podbevškova in so s med seboj popolnoma podobne.

Po komunističnem prevzemu oblasti v Sloveniji so bili prenapolnjeni vsi zaporji širom Slovenije. Kruto maščevanje nad vsemi, ki niso simpatizirali z OF, je prikipelo do viška. Med nami so še žive priče — žene, ki so preživele po več let v zaporih po končani vojni, ker so bile pač žene protikomunistov. Te žene, ki so po dolgih letih, po posredovanju mednarodnega Rdečega križa, prišle k svojim možem, so priče, da so do smrti izmučene jetnike vozili na Sv. Urh, kar je bilo po vseh zaporih znano in neprestane grožnje ječarjev so bile: „Sv. Urh“.

V grobnici „žrtev urhovskih morilcev“ počivajo tudi trupla teh žrtev. Kdo je krivec pojava „črne roke“, te tajne, neorganizirane skupine, ki je nastala iz nekega obupa, ker terencem, povzročiteljem tolikih ubojev, nihče ni mogel do živega, okupator pa jih je celo branil v njihovem delovanju?

Imel sem prijatelja. Skupno sva hodila v šole, skupaj se vzdajala v katoliških organizacijah, skupaj pela v pevskem zboru, skupaj nastopala na odru. Bil je dober fant. Ob ustanovitvi Vaške straže je bil z nami med prvimi. Prišel je 8. september 1943. Odšel je skupaj z ostalimi vaškimi stražarji na Turjak in od tam na Veliki Osolnik. Devet fantov, najinih najboljših prijateljev je tam padlo in gledal je, kako so partizani ranjene streljali. S preostalimi je doživljal partizanska ustrahovanja, ko so jih partizani zaprli v leseno lopo. Posrečilo se mu je pobegniti in vrnil se je — spremenjen. Ni bilo v njem več onega vedrega fanta. Opažal sem, da pije ter bolj in bolj postaja zaprt.

Nekega dne sem zvedel, da so neznanci odpeljali agilno partizansko terenko, ki jo je okupator spustil iz zapora. Kmalu za tem se je v fari zgodilo enako z drugo terenko in zvedel sem tudi, da sumijo Ivana, češ da je terenki ustrelil. Poiskal sem priložnost, ko je Ivan sam sedel na klopi telovadišča, kjer je bila tedaj domobranska postojanka. Prisedel sem in napeljal pogovor na izginuli ženski. Rekel sem mu brez prikrivanja: „Od otroških let sva se skupaj vzdajala v verskih in prosvetnih organizacijah, da moreva pravilno presojudati, kaj je po krščanskem nauku prav. To, kar se je menda zgodilo s tema ženskama, po moji sodbi ni bilo prav.“

Ves čas me je mirno poslušal in ni trenil. V tem trenutku pa je skočil predme, izvlekel revolver in ga nameril name: „Zdaj bom pa še tebe! Ti nisi bil na Turjaku, ne na Velikem Osolniku! Nisi videl, kaj so tam delali z našimi fanti! Terenci so krivi! Videl sem jih tam!“

Za hrbtom se mu je približal domobranec, neki fant iz Cerknice in mu izvil revolver. Ivan bi morda ne sprožil. Sodil pa sem, da ni bil priseben.

Kdo je torej glavni krivec za take posamezne primere na naši stra-

ni? Kaj je revolucija, ki je védoma, premišljeno in načrtno, sledeč vodilom svoje, komunistične doktrine, segla po nečloveških sredstvih, napravila iz nekaterih fantov, predvsem tudi v svojih vrstah! Kdo še ne vidi **bistvene razlike** med izjemnimi primeri, ki so jih morda zagrešili poedin-ci v nuji samoobrambe, in sistematičnimi eufemistično imenovanimi „likvidacijami“, ki jih je komunistična partija ustoličila v novem „moralnem“ zakoniku?

Končno se ozrimo še preko Svetega Urha na drugo stran:

Kakšna roka je vsa štiri leta vojne in revolucije na slovenskem streljala, mučila, klala in pobijala „belogardiste“ in končno pobila junja 1945 še okrog 12.000 domobrancev, katerih grobove še danes taji?

Po vojnem mednarodnem pravu in razsodbi na Nürnberškem procesu je bilo razsojeno, da so bili jugoslovanski partizani **t o l p e** in ne po mednarodnem pravu priznana vojska.

Generalni štab priznane vojske more izdajati pravno veljavne odredbe in izrekati tudi smrtne obsodbe. Pravno nepriznane **barče** ali tolpe, ki si prilasčajo tako oblast, pa je imeti za ilegalne zločince in to so bili slovenski partizani ali „Osvobodilna fronta“.

Ta najbrutalnejša „črna roka“ ima na vesti vso prelito slovensko kri v času druge svetovne vojne in po tej reki krvi je komunistična partija prišla na oblast v Sloveniji in Jugoslaviji!

PRIPOMBA PISCA:

„SV. URH“ — V uvodu na strani šte. 24 Podbevškova med drugim navaja odstavek: „Ivo Pirkovič mi je dal svoj rokopis Belogardizem, iz katerega navajam nekaj mest v tej kroniki. Na osnovi, ki mi jih je dal Pirkovič in iz opisovanja lažnega štajerskega bataljona sem si lahko pravilno raztolmačila...“ itd.

Iz tega odstavka sem si prvotno tolmačil, da je ime Franček Saje, ki je imenovan v knjigi Belogardizem kot pisatelj knjige, le psevdonim in da je „Sajetovo“ pravo ime Pirkovič (znani partizanski krvolok iz šent Jerneja).

Pozneje pa sem zasledil v knjigi (jubilejni), ki je bila izdana ob dvestoletnici novomeške gimnazije, v kateri so vpisani vsi maturantje te ustanove, tudi ime Iva Pirkoviča kot maturanta, pa tudi ime Frančka Sajeta, ki je opisan kot partizan, „časnikar in pisatelj zgodovinske knjige Belogardizem.“

Razlagam si torej, da je morda Pirkovič prispeval „rokopis Belogardizem“ Sajetu in je ta po Pirkoviču dal svoji knjigi naslov Belogardizem.

Vendar pa me moti sledeče: Sajetova knjižura „Belogardizem“ — druga dopolnjena izdaja — je bila izdana že leta 1952. Podbevškove Sv. Urh pa leta 1966. Zakaj se Podbevškova zateka po Pirkovičev rokopis, ko je imela že na razpolago Sajetov „Belogardizem“, iz katerega tudi v svojo knjigo Sv. Urh vnaša ponekod dobesedne odstavke in se tudi sklicuje na „Zgodovinsko knjigo Belogardizem“?

V sestavku sem prvotno imenoval „Saje-Pirkovič“, a sem po naknadni omenjeni ugotovitvi priimek Pirkovič črtal.

O p o m b a u r e d n i š t v a

Ob primeru, ki ga navaja pisec tega članka, se nam zdi primerno sledeče dopolnilo.

Čeprav je vojaška zasedbena oblast vsiljena, torej ne zakonita, je vendar njeno ravnanje podvrženo zapovedim naravnega in meddržavnega vojnega prava. Zato so mnogi njeni oblastni akti legitimni (skrb za splošno varnost in preskrbo prebivalstva, vzgojo in kulturo, civilno in kazensko sodstvo in drugo). K taki legitimni funkciji okupatorja je s stisnjanim srcem pristopilo domobranstvo, kot že prej vaše straže, da kot domača „legalna“ sila zavaruje osnovne življenjske pogoje. V glavnem so te formacije nastopale odprto, po splošnih vojaških in policijskih normah in v okviru pooblastil okupacijskih oblasti.

Vendar je mnogokrat položaj zahteval, da je bilo treba ravnati „na svojo roko“, z avtoriteto originarne domače oblasti. V nekaterih predelih je bilo kdaj brezvladje, ker ni bilo nobene oblasti, niti okupacijske. V takih primerih je po načelih naravnega prava vsa oblast, tudi sodna, začasno pritikala poveljniku domače oborožene skupine, ki je po okoliščinah moral včasih uporabiti skrajna sredstva, da je odvrnil od prebivalstva grozovitosti stalinističnih revolucionarjev ali brezumne in divjaške represalije okupatorjev. Ker so bili za oboje v splošnem terenski voditelji doma nevarnejši kot partizani z orožjem, včasih ni bilo druge poti kot izreči in izvršiti nad njimi smrtno kazen.

Po drugi strani je v mnogih primerih okupacijska sila po načrtu ali zaradi osebnih odnosov krila terence pred domačo obrambno silo in jo tako dostikrat dajala v zasmeh prebivalstvu in nasprotnikom. V takih primerih je okupacijska oblast opustila dolžnost preventivnega in represivnega varovanja miru in reda, za kar je sicer pooblastila domače sile, in je na tem področju prenehala biti legitimna. Takrat je torej nastopilo delno brezvladje in je krajevni domači poveljnik imel etično proste roke z originarno oblastjo.

Vsaj v tem drugem položaju je bilo ponavadi treba ravnati kot „v ilegali“, skrito in brez formalnega postopka, čeprav je bila seveda potrebna moralna gotovost o upravičenosti določene represije.

Taki posegi neke neobstoječe „črne roke“ so bili lahko upravičeni po etičnih načelih in ni torej vseh pripisovati neprištevnim posameznikom in jim odrekati objektivno dopustnost. (Konec)

.....
„Nič ni tako hitrega kot obrekovanje;
nič lažjega trositi med ljudi,
ki še hitreje vse verjamejo
in z naglico se razprši
na vse strani.“ (Cicero)

R a z g l e d i z N A Š I H P O S T O J A N K

SAMO NE SRP IN KLADIVO! — Po stenah ljubljanskih poslopij so se že nekaj časa pojavljali kljukasti križi. Končno so odkrili slikarje. Bili so to mladostniki, povezani v skupino „četrtri rajh“. V preiskovalnem zaporu so se predstavljali kot anarhisti. Do sodbe so jih kar izpustili, češ da je bilo njihovo delovanje izraz v Sloveniji zmerom bolj splošnega razpoloženja, predvsem med študenti in „malomeščani“. To razpoloženje je zraslo iz morečega totalitarističnega ozračja in vedno bolj dušečega gospodarskega položaja. (Jugoslovanski dolgovi so poskočili že na 24 milijard dolarjev. To pa je ravno ista vsota, ki je sprožila gibanje na Poljskem.) Nezadovoljno razpoloženje se sovražno obrača proti „tujcem“ in „tujim delavcem“. Med prve spadajo zamorski in drugi barvasti študentje iz prijateljskih dežel tretjega sveta. Reveži se pritožujejo, da jih preganjajo pri belem dnevu, ponoči pa pretepajo ali drugače poškodujejo. Predvsem pa se jeza izživlja proti Bosancem in drugim južnim bratom. Dolga leta so v rdeči vladavini enakosti služili kot sužnji — priznati je treba, da z mnogo manjšimi pravicami in v mnogo hujših okoliščinah kot jugoslovanski sezonski delavci v kapitalističnih državah —, zdaj pa so se tako razmnožili in postajajo zahtevni, da jih slovensko prebivavstvo občuti kot družbeno, gospodarsko breme in kot narodno nevarnost. Slovenska KP in državni varnostni organi so ob tem ugotovili, da se v Sloveniji razvija nacionalizem, tudi šovinizem in celo nacizem, kot naj bi pričali kljukasti križi pristašev četrtega rajha. Ta razvoj je mnogo nevarnejši, kot so napovedovali prvi zunanji izrazi, npr. izzivalni napisi na stenah Slovenske akademije znanosti in umetnosti. — Komunistični veljaki drugih republik so razkačeni in zahtevajo v Sloveniji čedločne ukrepe, opustitev vsakega liberalizma, skratka — tudi oblast v Sloveniji mora izvajati politiko močne roke, kot se izvaja v ostalih jugoslovanskih republikah.

Kje so tisti romantični časi, ko so fanatični ofarji „krasili“ poslopja s srpom in kladivom!

—o—

JUGOSLOVANSKA PARTIJA PO NARODNOSTIH. — Zveza komunistov Jugoslavije je ob svojem 11. kongresu l. 1978 štela 1,629.000 članov, to je 7,5% prebivavstva SFRJ.

Nad tem povprečjem so: Črna gora, kjer je v partiji 10,3% ljudi; Srbija z 9,9% prebivavstva in Vojvodina z 9,1%. Ostale pokrajine imajo partijce pod državnim povprečjem. V Bosni-Hercegovini jih je 6,5% (ni znano, koliko od teh je muslimanov, koliko Srbov in koliko Hrvatov), na Hrvaškem 6,2% (a med temi je Hrvatov le 4,9%), v Makedoniji 6,1%, v Sloveniji 5,6% in na Kosovu 4,9% (procent Albancev tu je precej manjši).

„Iz teh podatkov je razvidno, da je v Zvezi komunistov Jugoslavije številčno in odstotno največ, sorazmerno celo dvakrat več Črnogorcev in

Srbov, pa manj, znatno pod povprečjem, (Makedoncev, muslimanov in Slovencev; Hrvatov in Albancev je skoro dvakrat manj.“

(Iz Odgovora dr. Franca Tudjmana na obtožnico zagrebškega sodišča dne 17. II. 1981. Obširni odgovor je prinesla revija *Studia Croatica*, št. 82-83 decembra 1981.)

—0—

SLOVENCİ TREPETAJO ZA SVOJ JEZIK. — S tem naslovom je belgrajski dopisnik avstrijskega lista *Kleine Zeitung*, Gustav Chalupa, objavil članek o nenadnem vstajenju slovenskega jezikovnega in narodnega vprašanja (KZ, 30. I. 1982). Povod temu članku je dala belgrajska Borba, ki se je čudila, da se „zadnji čas v slovenskem tisku, na televiziji in na radiu zmerom več govori o namišljeni ogroženosti slovenskega jezika.“

Belgrajski dopisnik pravi, da Slovenski republiški svet za jezik skrbi za izvajanje pravic slovenskega uradnega jezika in opozarja na prestopke. Ta svet je ugotovil, da je „razmerje med slovenskim in srbohrvaškim jezikom nenaravno“. Chalupa piše, kako v Sloveniji označujejo pripadnike drugih jugoslovanskih narodov kot pritepence, ki ne žele govoriti slovenski. Vedno močnejši je strah pred infiltracijo. Zato slovenske oblasti strogo nadzirajo prihod delavcev iz južnih predelov, predvsem s Kosova.

Na seji občinskega odbora v Bežigradu je partijski funkcionar Janko Velikonja dejal, da v Sloveniji nihče zadosti odločno ne vztraja na tem, da se govori slovenski, in da „ne smemo biti tako brezbrizni do pojavov, ki lahko privedejo do nacionalističnih izbruhov, posebno zdaj po dogodkih na Kosovu in v Vojvodini“.

Po anketi Centra za samoupravljanje v Ljubljani je 44% vprašancev mnenja, da je slovenski jezik ogrožen; 37% pa je izjavilo, da se boje za svoje delovno mesto v Sloveniji.

Chalupa navaja nekaj primerov kršenja in obrambe pravic uradnega jezika v Sloveniji. Neko podjetje za razdeljevanje filmov je prikazovalo v Mariboru filme s srbohrvaškimi napisi. Pred sodiščem je odvetnik branil podjetje s tem motivom: v Mariboru in okolici živi čez 40.000 delavcev iz drugih republik. Vendar je sodišče podjetje obsodilo na veliko denarno kazen.

Neko srbsko podjetje je slovenskemu partnerju vrnilo pismo, češ da ne razume slovenski. To je v slovenski javnosti zbudilo zgražanje. Podobnega zgražanja je bil deležen gozdar, ki se je posluževal samo cirilice. Mož se je zagovarjal: saj so po vojašnicah prav tako napisi v latinici in cirilici. Narodno-jezično vprašanje je že pred desetimi leti povzročilo padec slovenskega ministrskega predsednika Staneta Kavčiča. Dolžili so ga, da je svoj načrt za gradnjo cest popolnoma prilagodil slovenskim potrebam, ter je z njim pa še z drugimi načrti hotel iz Slovenije napraviti „nekakšno svobodno bavarsko državo“. Prav to zadevo je podčrtal list *Salzburger Nachrichten*, ko je ponatisnil Chalupov članek, a z naslovom „Slovenija ni ‘svobodna država Bavarska’“.

—0—

LJUBLJANSKI DNEVNIK SMEŠI IN SE OSMEŠI. — Omenjeni list je priobčil dobeseden prepis pisma, ki jim ga je pisal neki FERDINAND URBANČIČ iz Švedske in ga tukaj tudi mi dobesedno ponatiskujemo skupaj vred s pripombo Dnevnikovega uredništva:

V švedski imamo društvo za zaščito živali, Jaz bi rad vedel če imate v Sloveniji društvo za zaščito SLOVENŠČINE.

Danes smo gledali v švedski po televiziji razgovor z našim Bojanom Križajem vsa čast fantu govoril je lepo v SLOVENŠČINI kakor tudi Jurij Vogelnic Miro Gašperšič pokazali so da so Slovenci ne kod so pokazali da so popačenci kod je govoril Tone Ogrinc trener ki nezna ne Slovensko ne srbohrvaško pačli se je v obojig vodah kod da se potapla mi mi lahko rečemo samo sramota.

Drugi je bil Filip Kartner trener ki pa Slovensko neve kako ni teh ljudi sram pred Svetom Slovincem ki jih gledajo, v dvojnih oblekah svoj jezik totalno zatajijo naj se sramujejo.

Vsa čast pa Bojanu naj pade stokrat, ali vedno bo vstati Slovenec ni ga sram kakor tudi ne kolegov da govore v švedski televiziji Slovensko čestitamo

FERDINAND URBANČIČ, Mellangatan 28, Emmaboda, Švedska

PRIPIS UREDNIŠTVA: Pismo objavljamo nepopravljeno. Preveliko je takih bralcev, ki se pritožujejo nad slovenščino v javnih glasilih, žal pa sami slovenščine ne obvladajo. Ali ni to nenavadno?

Zdaj pa še naš pripis: Sklepati je, da pisec protestnega pisma, Ferdinand Urbančič, partijskim oblastnežem doma očitno ni simpatičen, čeprav so si dovolili njegovo pismo objaviti brez najmanjših popravkov. Moža, ki je zelo verjetno že dolgo vrsto let zunaj svoje domovine in v jezikovno popolnoma tujem okolju, ki pa je ostal očitno zvest in zaveden Slovenec, in morda zaradi krute usode ni imel dostopa do srednje ali višje izobrazbe, gospodje pri Ljubljanskem dnevniku implicate primerjajo z „novim“ rodом, ki je rasel in se šolal v „napredni“, „svobodni“ „narodno vsevprek zavedni“, svetovnonazorsko neoporečni SLOVENSKI socialistični družbi, katere blagodati pa pisec ni bil deležen.

Primerjava je res primerna, čeprav ne izzveni takó kot bi si Ljubljanski dnevnik želel. Nasprotno: če odmislimo zgolj pravopisne napake, kdo od poštenih bravcev more zanikati, da Ferdinand Urbančič ni ČISTO PO SLOVENSKO POVEDAL in zapisal to, kar je čutil? Kar pa seveda vsi slovenski predstavniki zunaj le niso znali!

S svojim hudočnim ali pa ignorantskim pripisom — naj bo tako ali tako — pa uredniki pri Ljubljanskem dnevniku sami sebe osmešijo.

Radi bi pa vedeli, koliko pisem, ki bi prišla iz slovenskega zdomstva, pa bi bili pripravljene še dobesedno objaviti?

AVSTRALSKE „MISLI“ O BEBLERJU — Smrt dr. Aleša Beblerja (12. 8. 81.) so avstralske Misli (števil. 9 — 1981) zelo primerno registrirale: „...umrl... bivši borec v španski državljanski vojni, med komunistično revolucijo v Sloveniji pa visok partijski funkcionar, namestnik komandanta Glavnega štaba. Že iz sestanka s častniki jugoslovanske vojske v avgustu 1941. so znane njegove brezobzirne zahteve, naj se vršijo sabotažna dejanja neglede na žrtve med civilnim prebivalstvom. Častniki so zaradi tega odklonili sodelovanje, Bebler pa se je očitno vso revolucijo ravnal po načelu: Žrtve morajo biti!“ — Dodajmo: če je še kdo živ med tedaj navzočimi častniki, bi bilo prav, da bi razgovor popisal.

—o—

ANKETA O DRAGI — Draga sleherno leto ob študijskih dneh združijo vse tri Slovenije. Anketa o teh dneh je pokazala zanimive rezultate: ocena dni — dobri 41, odlični 23, poprečni 4; organizacijski koncept dni — se strinja 60, proti 9, neodločna 2; ideološka zaznamovanost — primerna 50, preveč ideološka 13, premalo ideološka 4; linija — soglaša 40, bolj progressistično 23, bolj konzervativno 2; vabljenje neslovenskih predavateljev — proti 53, za 14; razvojna pot študijskih dni — raste 56, pada 9, težko reči 2; vrstni red zaželenih tematik — zgodovina, kultura, politika, sociologija, gospodarstvo, filozofija, teologija.

—o—

IGNORIRANA IN OBREKOVANA ARGENTINSKA SLOVENIJA — O Dragi 1981 je pisal v Mladiki (št. 7-8) Vinko Beličič. Ne samo zaradi nas, ampak zaradi cele Slovenije v svetu, nas zveselé njegove besede, ki jih je naslovil na slovenstvo v Argentini. Takole pravi:

„Najprej je spregovorila tujina: na usta buenosaireške Slovenke Katicke Cukjati, ki je zdaj na pravnem študiju v španski Seville. 'Med domovino in zdomstvom'. Pregledno, brez vsake odvečne besede, stvarno, prepričljivo. Poslušalstvo se ob njeni slovenščini presenečeno spogleduje, češ tu naj bi se zgledovala naša zamejska mladina. Srečen sem ob dokazu, kaj je zmogla obrekovana ali ignorirana argentinska Slovenija vcepiti svojemu naraščaju: klenost jezika in jasnost nazorov. Koliko tam doli rojenim sem že imel priložnost stisniti roko in se čuditi njih gladki, bogati slovenski govorici? Marjanka in Veronika Kremžar, Janez Zorec, Andrej Fink in njegov brat Marko — in zdaj ta petkov večer Katica Cukjati. Kdo more reči, da za „seme izkrvavelega naroda“ razpršeno po vseh celinah, ne molijo tudi naši rajni, ki so morali nasilno s sveta?“ — Beličiču smo hvaležni za spodbudne besede, obenem smo pa tudi mi prepričani, da smo v svojih naporih deležni pomoči od zgoraj.

—o—

ZNANI OBRAZI, SRCA PA ZASTRUPLJENA — Starše, ki imajo otroke v srednjih šolah, bo zanimalo, kar je napisal Martin Jevnikar v Mladiki (7-8, 1981) ob registraciji Beličičeve knjige Leto borove grizlice: „Tako zavzema šola precej prostora, saj je bila njegov poklic, posvečal se ji je z ljubeznijo, slovensko literarno in politično zgodovino je razlagal

z navdušenjem in srčno prizadetostjo in natančno po zgodovinskih dogajanjih in lastnih spoznanjih. Pred seboj je imel mladino, ki je prišla v prvih povojnih letih iz italijanskih šol, živela v tujem okolju, odrezana od matične domovine, zato je hrepenela po znanju v maternem jeziku, se učila in cenila svoje vzgojitelje. Toda po študentskih nemirih v svetu 1968. se je tudi slovenska mladina v zamejstvu spremenila, Beličič pa je ostal vedno zvest samemu sebi in svojemu prepričanju, zato je doživel težave in razočaranja. O šoli je zapisal: „Tam danes ni, da bi človek pričakoval srečo. Ne poslušajo, ne verjamejo, ne ubogajo.“ (Po opustošenju v šoli) je Beličič zapisal: „Materialno škodo bo oblast popravila pač iz davkov. Bolj me skrbi moralna škoda. Na mlade duše so se ulegle saje in naše delo bo odslej še težje. Strah me je trenutka, ko se bom spet srečal z njimi: z znanimi obrazi, pa z zastrupljenimi srci.“

—o—

REGISTRACIJA SLOVENSKEGA TISKA V ZDOMSTVU — Marjan Pertot se strokovno ukvarja z zbiranjem podatkov o slovenskem tisku v Italiji. Tako je svoje čase takšno težaško delo opravljal v USA živeči Zdravko Novak in svoje zapiske objavljali v Zbornikih Svobodne Slovenije. Potem je ves arhiv po njegovi smrti odšel v Rim v Slovenik. — V primeru, da Slovenik z delom ne nadaljuje, ne bi bilo napačno, če bi tak center ustvarili v Trstu v okviru Društva slovenskih izobražencev (DSI). — Bi šlo?

—o—

GLOBOKA VERA POŠTENIH STARŠEV — „...Starša sta bila preprosta, globoko verna, a nadvse poštena in človekoljubna, vdana svojemu bogu sta trepetala za mojo usodo, usodo sina brezverca...“ — Tako piše o svojih starših v ljubljanskem Delu (19. 9. 81.) Ivan Maček-Matija, eden od voditeljev slovenske revolucije, šef OZNE v najhujših povojnih letih. Človek bi ga vprašal: Kako je moglo tisto predvojno „protiljudsko in desničarsko“ slovensko krščanstvo vzgajati takšne plemenite ljudi? In še: Če krščanstvo more tako človekoljubno vplivati, zakaj si je Ivan Maček — Matija zadal kot prvo nalogo po vojni njegovo likvidacijo? (Iz pisma Mladiki, števil. 9, november 81.)

—o—

POVSOD VLEČEJO NA UŠESA — Slovenski pesnik in publicist Vinko Ošlak je odkril v svojem stanovanju skrite prisluškovalne naprave. Pred njim sta jih pred leti odkrila že Edvard Kocbek, ki jim je posvetil celo pesem, in nadškof Jože Pogačnik. — Obiskovavcem iz domovine se čudimo, ko hite zapirati okna in vrata ob priliki kakršnegakoli družinskega pogovora, obenem se nam pa smilijo vse te slovenske generacije, ki ne vedó, kaj je pravo, svobodno življenje.

—o—

DELO DRUŠTVA SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV je, žal, med nami v zdomstvu premalo poznano. Zato naj vsaj na kratko omenimo snov, ki so jo obravnavali v lanskem sezoni: p. Jože Kokalj SJ je govoril o Zam-

biji, Saša Martelanc o novi knjigi Alojza Rebule „Zeleno izgnanstvo“, Martin Jevnikar se je spomnil pok. Ferdinanda Kolednika, Boris Pahor pa Edvarda Kocbeka, odprtju svojih del je prisostvoval kipar Gorše France, Jože Velikonja je predaval o slovenskih sledovih na ameriškem zahodu, dr. Bernard Špacapan o zdravljenju alkoholikov, dr. Rafko Dolhar o drugem tržaškem procesu (leta 1941), p. Filip Rupnik OFM o 800-letnici sv. Frančiška, France Dolinar o nadškofu Sedeju ob 50-letnici smrti in o njegovem mestu v zgodovini slovenske Cerkve, rev. Milan Nemeč pa o duhovnih mislih za božič.

—o—

UMRLA JE MATI pesnika in domobranca Franceta Balantiča in pokopali so jo na kamniških žalah 14. novembra. Pogreba se je udeležilo veliko kulturnikov in Francetovih sošolcev. Kot je znano, je France Balantič zgorel novembra 1943 v grahovski posadki, ki ni poznala predaje.

—o—

URADNO SO VSI ZA REŽIM — V pismu Mladiki (števil. 10, december 81) je neki L. V. registriral tale citat iz Dela od 5. 12. 81: „...Zdaj Poljaki niso več boječi, ko je treba povedati resnico... Prej so bili vsi za režim, dokler si se z njimi pogovarjal uradno, ko pa so te povabili na zasebni obisk, so mnogi obrnili ploščo in govorili proti tistemu, kar so ti prej povedali v pisarni... Pred odhodom smo morali še v direktorjevo pisarno na kavc. Čez čas je potrkal na vrata predsednik Solidarnosti (gre za tekstilno tovarno Lenora, katere 70% je članov Solidarnosti) in sramežljivo vprašal, ali sme Jugoslovanom podariti značke svoje organizacije...“ — Kdo je avtor tega zapisa v Delu? — Nihče drugi kot gospod Šetinec sam, sedanjí sekretar CK KPS. Zdaj pa torej vsi čučki in Javorški takoj k Vidmarju s prošnjo, naj šetince pošlje v kot klečat. In psevdonimarski Andrej Dornik naj zdaj napiše nov „izvirni feljton“ o „dvojni morali komunistov slovenskega rodu“ — snovi ima več kot za 17 nadaljevanj!

—o—

40-LETNICA TRŽAŠKEGA PROCESA — V dneh, ko je OF ubila na ljubljanskih cestah inž. Fanouša Emmra, je v Trstu tekel proces proti 54 slovenskim ilegalcem. Od teh je bilo pet obsojenih na smrt: Viktor Bobek, pek; Ivan Ivančič, delavec; Simon Kos, kmet; Pinko Tomažič, absolvent visoke trgovske šole; Ivan Vadnal, kmet. Ob 40-letnici je Drago Štoka napisal v Mladiki spominski članek, v katerem med drugim navaja: „Decembrsko jutro 1941 je bilo za naših pet junakov... mrzlo, mračno, brezizhodno... bili so samo še slovenski fantje, od katerih je slovenski narod, po naključju svetovnih dogodkov in razmer, zahteval največ, kar se lahko zahteva: življenje!... Zato greši zoper zgodovino, kdor danes to zamolčuje, minimizira narodnostni moment v tej naši tragediji in išče le ideološke poante. Trditi danes npr. da je proces proti 'Pinku Tomažiču in tovarišem', je prav tako, kot trditi, da so v NOB sodelovali in bili aktivni le komunisti... zakaj moramo pri nas poudarjati, sicer veliko vlogo, le Pinka Tomažiča? Ker je bil pošten in trdno prepričan komunist? V redu, kaj pa ostali?

Niso bili tudi oni trdni in prepričani narodnjaki? Kaj so bili zato kaj manj vredni?“

—o—

IZDAJA SLOVENSKEGA KOMUNISTA POVZROČI TRŽAŠKI PROCES — K tržaškemu procesu 1941 objavlja Mladika tudi zapis Lava Čermelja, ki je bil v noči pred usmrčitvijo pomiloščen. Čermelj pravi tole: „...Začetek (aretacij) je bil v okolici Milj pri Trstu, in sicer kakor kaže po dvojni vlogi, ki jo je igral neki tamkajšnji gostilničar, čigar imena pa se ne morem spomniti. Imel je zvezo ali bolje tvoril je zvezo med italijanskimi in slovenskimi komunisti. Vse kaže, da je izdal svoje prijatelje, kajti kljub temu, da je bil vsaj toliko obremenjen kakor njegovi ožji tovariši, ni prišel pred proces, z utemeljitvijo, da je bolan in da je bil zato ustavljen nadaljnji postopek proti njemu. Kaj pomeni to spričo sicer neusmiljene fašistične justice, leži na dlani. Število aretirancev, in sicer najprej samo komunističnih, se je razširilo, nato so prišli na vrsto Viktor Bobek in vsa njegova skupina, in postopoma je bila vključena vsa tržaška narodna skupina in velik del enako usmerjenih Goričanov. Od katoliške grupe je bil aretiran samo dr. Stanko Vuk...“

Pristavljamo: iz povedanega bi se dalo sklepati, da je konspiracija aretiranih komunistov popustila (verjetno pod pritiskom zasliševanja), tako da so bile odkrite zveze tudi z drugimi skupinami.

—o—

EDEN OČE OSMIH, DRUGI PETIH SLOVENSКИH OTROK — Iz dnevnika župnika Antona Kufola (Beneška Slovenija): „14. februarja 1943: dva beneška Slovenca ubita od partizanov. Na hribu Volnik pri Drežnici sta bila 8. tega meseca opolnoči ubita od partizanov Peter Kjabudin iz Ščiglj in Anton Špekonja iz Tarčeta. Prvi oče sedmih otrok, drugi petih.

Omenjena dva sta bila miličnika ne iz ljubezni do fašizma, ampak samo zato, da sta mogla preživeti številno družino. Sedem starejših miličnikov ni imelo druge naloge kot to, da so varovali neke barake na tem hribu, pili in jedli. Opolnoči so bili nenadoma napadeni: pet jih je bilo ubitih, dva sta zbežala... Za represalijo lovijo miličniki po Kobariškem vse moške od 17. do 50. leta in jih vozijo v taborišče.“

To je bila torej Osvobodilna fronta, kateri še danes nekateri v zamejstvu prisegajo na mrtve in žive. Za blagor naroda nekoristne in popolnoma nesmiselne, zato je narodu škodljive žrtve: pokol očetov, ki zapuščajo kruti usodi prepuščene sirote; množično pošiljanje mladih fantov in zrelih mož v taborišča, kjer zaradi strašne lakote in nalezljivih bolezni hiraajo in umirajo. To je bil s prisilo naložen davek komunizmu, ki je hotel in mogel le s strahovanjem na oblast.

Kako smešno in zločinsko je štacunar Josip Vidmar, ki noče biti „včerajšnji kmetič, pol tlačanske morale“ (kot piše v „Obrazih“ na strani 95), opravičeval tisto ubijanje: „Zmagovitost naših enot in rastoča oblast v komandnem osebju sta povzročila s tem nekakšno yrtoglavost in pijanost, ki

sta zlasti poveljujoče intelektualce zavajali k oblastni samopašni in celo k nepotrebnosti in škodljivi okrutnosti.“ (Obrazi, stran 339).

Pa kljub takim poznim in — čeprav milim — priznanjem nekateri intelektualci, čustveno privezani na sodelovanje v OF, še danes zagovarjajo pravilnost in nujnost njenega početja in obsojajo tiste, ki so se ji zoperstavili. Res, strašna slepota je človeka...

—o—

PEN KLUB OBSODI JUGOSLOVANSKI REŽIM — Na lanskem zborovanju PEN klubov v Lyonu je bil ameriški predlog, naj se obsodi jugoslovanski režim zaradi preganjanja književnikov, ki so v opreki z gledišči partije, sprejet s 33 glasovi, deset se jih je vzdržalo, eden je bil proti. Slovenski PEN klub je zastopal prof. Dragotin Cvetko, hrvaškega pa Matvejević. Nobelov nagrajenec Poljak Czesław Miłosz se je tudi pritožil, da je njegov govor ob prejemu nagrade bil v Jugoslaviji okrnjen in cenzuriran. — Pričakujemo, da bo neki „Andrej Dornik“ to ponatisnil.

—o—

ZGLED SLOVENSKIM IZOBRAŽENCEM PO SVETU — „Slovenec v službi FBI“ je naslov knjigi, ki jo je spisal znani „svetovni popotnik“ Andrej Kobal. Ko Katoliški glas objavlja in komentira izid (z dne 26. 11. 81), pripominja: „Knjiga tudi dokazuje, da se je pisatelj ukvarjal s pisateljevanjem že od svojega prihoda v ZDA do danes. Zato se nam vsiljuje vprašanje, zakaj mnogi slovenski izobraženci po svetu ničesar ne prispevajo v skupno slovensko zakladnico.“ — Se strinjamo na vsej črti.

—o—

O JALTSKI POGODBI — KDO NAJ KAJ VE? — Kaže, da Božidar Pahor (v delu od 20. 1. 82) prav tako površno piše, kakor je to dokazal „vsemogočni očak“ Josip Vidmar v svojih Obrazih, ko sta mu manjkali „nepopustljiva volja in sposobnost za koncentracijo“ (stran 7); kajti na strani 140 Obrazov govori o „Medvladju“ namesto „Meddobju“ in Novačanov Peti evangelij je po njegovem izšel v Buenos Airesu ne pa v Trstu, kot je res. Pahor torej trdi, da „Jaltske pogodbe ni nikoli bilo.“ Najbrž se mu bo zgodilo nekoč isto, kar je dr. Novačan pisal Josipu Vidmarju: „Zgodovina bo pokazala, kdo je imel prav, Ti ali jaz“ (stran 139 Obrazov). A Pahor modruje, namerno pozabljač položaj Jugoslavije v letih 1945–1948: „To je zgodovinsko dejstvo. Dvanajstega februarja 1945 so Churchill, Stalin in Roosevelt podpisali uradno sporočilo, ki je vsebovalo točke, o katerih se je ‘velika trojica’ sporazumela. To je bil dokument o osvobodjeni Evropi in osvobodjeni evropski narodi bi morali imeti ‘demokratske ustanove po svoji izbiri’, le-te pa bi dobili tako, da bi ‘na svobodnih volitvah ustanovili vlade, ki bi bile odgovorne ljudski volji’. Ta zaveza, ki jo je podpisal tudi Stalin, je veljala za evropske države, torej tudi za Poljsko, češkoslovaško, Romunijo, Madžarsko in Bolgarijo... Toda že aprila 1945 je Stalin v zasebnem pogovoru dejal, da druga svetovna vojna ni bila takšna, kot so bile vojne v preteklosti. Tisti, ki bo zasedel določeno ozemlje, bo tam vsilil svoj

družbeni sistem. Vsakdo vsiljuje svoj lastni sistem, do koder lahko seže njegova armada.“ „Sovjetska zveza je čakala,“ nadaljuje Pahor, „da se je Zahod demobiliziral in potem začela temeljito uresničevati Stalinovo doktrino... In najbrž ni naključje, da je leta 1948 prišlo tudi do preloma med nami in Stalinom. Stalin je dejansko prekršil in pohodil Jalto, zakaj Jalta ni bila nikakršen Ausburg, kjer je 400 let prej obveljalo zloglasno pravilo: vladar določa podložnikom svojo vero.“

Jasno, da Jalta za jugoslovanski prostor ni veljala, odkar je Tito „po francosko“ zapustil Churchilla in na vrat in na nos šel prosit maršala Tolbuhina, naj vendar začne zasedati jugoslovanske kraje, ker jih titovska „zmagovita“ vojska ni zmogla. In če je kdaj bila farsa pri volitvah, so bile volitve 11. novembra 1945, kjer ni glasovalo v Sloveniji 10.000 in več pobitih domobrancev in tudi ne vsi drugi, poklani v letih 1941-1945, še manj pa tisti, ki danes — leta 1982 — lahko ponove z Novačanom: „O politiki pa ustmeno, če me ne boste že na meji zadavili.“ (Obrazi, stran 139).

—o—

SKRAJNI CINIZEM — V svoji stalni rubriki „Pod prisego“ Delo čestokrat prinaša svoj drobec soli in popra, ko kaže na smešno stran družbenih navad ali razvad. V številki od 21. januarja letos pa mejí ta humor že na skrajni cinizem, ko piše:

„Kako morete trditi, da ste iz številne družine, ko vendar nimate ne bratov ne sestrá?“

„Imam pa mamo in očeta, tri očke in dve mačehi.“

Večjega cinizma si skorajda ni predstavljati, če pomislimo, da to piše Delo, ki že vsa leta kot glasilo partije služi režimu, ubijavcu družine, graditelju jasli, pospeševavcu rojstne kontrole, registratorju splavov. Tega seveda Dušan Šinigoj pri sprejemu cerkvenih predstavnikov za novo leto ni omenil kot tudi ni bil deležen ob tisti priliki zadevnih očitkov.

—o—

O DELU SLOVENSKE IZSELJENSKE MATICE poroča Delo v eni izmed letošnjih januarskih izdaj (21. 1.) tudi tole: „Ko so lani predstavniki Matice obiskali Avstralijo, Južno Ameriko in Kanado, so ugotovili, da je sodelovanje z rojaki na teh oddaljenih celinah še odločno premajhno in da ga bo treba znatno okrepiti in popestriti... so posebej poudarili, da je odveč iskati različnosti in skupne točke med izseljenci in delavci na začasnem delu v tujini. Vsi so naši ljudje, Slovenci na tujem, in zanje je treba pripraviti celovit slovenski program za področje informiranja, gospodarskega in kulturnega sodelovanja ter drugo... Informacije iz domovine bi morali dobivati v slovenskem jeziku, oziroma v jezikih, ki jih le-ti razumejo... bi lahko več prispevala naša gospodarska, turistična, bančna in druga predstavništva in seveda konzularno-diplomatska predstavništva, ki ne posvečajo dovolj pozornosti slovenskemu jeziku.“

To je napisala Dragica Bošnjak. Povemo ji, da so sedanji Slovenci zadušeni z jugoslovanstvom! Saj je v isti številki povedano, da je za novega

poslanika v Keniji bil imenovan Zoran Žagar; torej Slovence med muslimane ali kamor koli, muslimane in južne brate sploh pa med Slovence. Potem se ni čuditi odmevom v tukajšnjem Triglavu.

Ugotavljamo tudi, da med nagrajenci za „uspešno delo“ za izseljenec ni Ronalda Strelca in tudi ne raznih „konzulčev“, ki so se doslej zvrstili v Buenos Airesu. Ti bodo namreč še vedno primorani gojiti „prijateljske stike“ le z omejenim krogom ljudi, ki jih pač vsi dobro poznamo!

—o—

ČUDEN SISTEM SPRAŠEVANJA PO LISTKIH — Kakor smo brali v Družini, je Katica Cukjati z začudenjem ugotovila, da si nihče ni upal staviti vprašanj javno, ampak samo po napisanih listkih. Zdaj so se pri ljubljanski TV tudi zavedeli tega, saj bodo — pomislite — „gledalci vpraševali strokovnjake v studiju dve uri pred začetkom (nedvomno, da bo vse „partijsko“ prav, naša op.) in med samo oddajo.“ „Zdi se, da je kultura spraševanja med nami preslabo razvita,“ je dejala urednica Marja Cerkovnik.

Ja, deklica, spraševanje ni samo kultura, je začetek življenja v svobodi, v resnični in ne „ljudski“ demokraciji. (Citati iz Dela od 21. 1.) In ker je že TV začel, so jo nekdanji partizani hiteli posnemati, kajti, „na današnjem sestanku so se udeleženci seznanili tudi z aktualnimi zunanje in notranjepolitičnimi vprašanji (Kakšen časopis pa je Delo, da se morajo bravci o aktualnih vprašanjih seznanjati šele na posebnih sestankih?!). O tem je spregovoril član predsedstva OK KPJ Stane Dolanc, ki je TUDI ODGOVARJAL NA VPRAŠANJA“ (Dela, 23. 1. 82). Videti je, da partizani vendarle postajajo korajžni, saj si upajo celo stavljati vprašanja — včasih v hosti bi ga za to ali ono vprašanje verjetno poslali v XIII. brigado! Sicer pa: koga med Slovenci res zanima, če se v Franciji navdušujejo za „Travniško kroniko“ Iva Andriča — verjetno samo Javorška, pokojnega Brejca, specialista za francoski pornografski prostor!

—o—

SLOVENSKI (?) KRANJ IN SLOVENSKI (?) „NOVINARJI“ — Delov dopisnik iz Kranja Jože Javornik (Dela, 23. 1. 82) poroča o državnem košarkarskem prvenstvu in pravi, da sta „slovenski ekipi odlično štartali, saj so tako Kranjčanke kot Mariborčanke zlahka zmagale.“ Ko našteva kranjsko ekipo Save, pravi: „Strelke za domačinke (podčrtali mi!) so bile: Mladenović 2, Dragosavljević 31, Šimunić 8, Rakovec 10, Leben 2, Balagač 22, Novak 6, Horvat 2, Alič 2, Makić 2.“

Nekdanji kranjski frizer Šimunac in orožniški poveljnik Kovinčič bi bila srečna ob tolikih rodnih bratih, če so pa sedanji Kranjčani... naj pove Kranjčan Joža Vilfan, saj zna biti zgovoren, kot vemo, da je bil ob obisku v Severni Ameriki...

.....

„To je grozno, tovariši! Oktobra je vaše podjetje izpolnilo le 90% plana, novembra celo samo 80%. Kaj hujšega si ni mogoče predstavljati!“ „Kako da ne, tovariš revizor: december!“

FRANCOSKI PRINC S KRAGULJČKI. — Pod tem naslovom je Bogdan Novak komentiral nastop princa Aleksandra Karadjordjevića, sina umrlega kralja Petra II., ki je po francoski „TV kvasil celo vrsto neumnosti o naši državi“ in to prav v času, „ko je vsa Jugoslavija žalovala za svojim predsednikom Titom.“

Svoj komentar pa Novak zaključil takole:

„Če pa še malo bolj natanko premislimo vašo ponudbo, vas v Jugoslaviji zares ne potrebujemo, francoski princ Aleksandar. Ne moremo vam ponuditi ustrezne vloge. Veste, verjetno ste tako daleč za zgodovino, če sodimo po vaših izjavah, da ne veste vsega o Jugoslaviji. Pri nas že zdavnaj nimamo več kraljevskega dvora, zato tudi dvornih norčkov s kraguljčki na kroni ne potrebujemo, torej zares nimate kaj početi pri nas.“

„Pri nas že ZDAVNAJ nimamo več kraljevskega dvora...“ in tako naprej trdi Novak. Ali ne bi prišel kar z natančnim datumom na dan? Recimo, da res od 4. maja 1980 nimate več kraljevskega dvora in dvornih norčkov... ampak dvorcev je pa le še nekaj ostalo, ali ne?

DRUŠTVENE VESTI

B o ž i č n i c a D . S . P . B . , C l e v e l a n d

Že je daleč za nami božični čas, spomin na božičnico, ki jo vsako leto na zadnjo adventno nedeljo prireja D. S. P. B. pa ostaja spomin, ki goste ponovno privabi k udeležbi.

Zakaj?

Četudi smo že dolgo od doma, kjer smo božič in druge praznike najlepše doživljali in smo se tu do neke mere neopazno navzeli tukajšnjih navad, si v božičnem času vsak želi vsaj nekaj tistemu domačemu podobnega in prav to božičnica tudi nudi.

Večerno zvonjenje, četudi na zvočni trak posnetih zvonov od doma, skupna molitev Angelovega češčenja, duh po kadilu in blagoslovljena voda — kako bi si mislili božič brez tega! Pa še božični evangelij z duhovno mislijo, ki jo pri božičnici poda šentviški g. župnik, petje božičnih pesmi, skupno in zborovsko, priložnostne deklamacije in božično razpoloženje zajame vse: goste in prireditelje, da po programu posede v prijetnem razgovoru in si nato vse križem ob slovesu voščevajo le še nekaj dni odmaknjene božične praznike.

Tako je bilo tudi na zadnji božičnici, ki smo jo imeli 20. decembra 1981 v šolski dvorani pri Sv. Vidu.

Pri programu so sodelovali duhovniki od sv. Vida, moški pevski zbor pod vodstvom g. R. Kneza, deklamatorji: Marko Oblak, Johana Bajc (stara komaj 5 let) in Rotija Radoš ter gostje pri skupnem petju. Člani so postavili jaslice in božično drevesce in lepo okrasili dvorano, na vsaki mizi je med zelenjem gorela božična sveča. Žene in dekleta pa so po končanem sporedu postregle navzoče s kavo, čajem in prigrizkom. Tistih pa, ki se nam niso

mgli pridružiti zavoljo bolezni ali oslabeledosti, pa so doslej vedno prihajali, smo se spomnili z božičnimi voščilnicami in z molitvijo.

Na štefanovo se je D. S. P. B., Cleveland po svojem odboru pridružilo stotinam Poljakov, ko je v clevelandski katedrali sv. Janeza daroval clevelandski škof sv. mašo za njihovo težko preskušano domovino.

Katedrala, ki lahko sprejme 1.300 ljudi, je bila polna. Zastopane so bile številne poljske organizacije, somaševala sta še dva škofa in okoli 30 duhovnikov. Pridigo v angleščini je imel clev. škof Pilla in neki poljski duhovnik v poljskem jeziku. Ko se je pomikal sprevod z duhovščino po cerkvi, so pred njimi nosili zastopniki poljskih organizacij čenstohovsko Marijo, poljsko, ameriško in papeževo zastavo in zastave svojih organizacij, med prepevanjem poljskih nabožnih pesmi, so si številni Poljaki brisali solzne oči. Naši odborniki, ki so nosili značke Slovenec sem in slov. zastavice na prsih, so bili deležni prijaznih pogledov in pozdravov, so se od te sv. maše vračali v prepričanju, da je njihova udeležba bila v moralno oporo Poljakom, ki jih teži skrb za svoje in domovino, ki jo Moskva v tem času privija s svojim, komunističnim terorjem.

Marija Meglič

NOVE KNJIGE

COMMUNISM AS I KNOW IT — Komunizem, kakršnega poznam — Vladimir Kozina, 813 First Street, Brentwood, California 94513, IV. izdaja 1978, C & W Press.

Delo, ki ga opravlja na Južnem delu Amerike neumorni dr. Filip Žakelj, je na Severnem koncu Amerike, se pravi za angleško govoreči svet, pripeljal duh. Vladimir Kozina do zavidljivih višin. Marsikdo bo morebiti dejal, da je lahko pisati o komunizmu in njega grozodejstvih komu, ki je na lastni krvi s smrtjo toliko najbližjih sorodnikov doživel vse grozote komunistov slovenskega rodu s Kardeljem na čelu. Res je, da bi tako pisanje bilo lahko polno žalovanja in grenkih besed; duh. Kozina pa je s svojimi osebnimi doživljaji podal za vse bralce prepričljiv dokument o zločinu, ki ga je partija izvršila nad slvenskim narodom. Četrta izdaja je najboljši dokaz, da je njegova beseda našla ugodna tla, s čemer so se marsikomu odprle oči, in to kljub še danes infiltrirani komunistični taktiki v vsem tisku, da ne govorimo o radiu in televiziji.

Menimo, da bi bila dolžnost slehernega našega rojaka na severu, da ima knjižico najprej v svoji knjižnici, potem pa da jo tudi posreduje vsem znancem in prijateljem. Še bolje bi bilo, ko bi čim več izvodov našlo pot v kovčkah rednih obiskovavcev domovine. Ne smemo namreč misliti, da doma ni ljudi, ki ne bi znali angleško.

Brošura duh. Kozine je lepo dopolnilo tekstu ing. Mijoslava Vasiljevića Temelji marksizma, ki ga je kot prilogo izdal VESTNIK v letih 1973-4 v prevodu Radivoja Riglerja.

Penta.

„SLOVENIA, LAND OF MY JOY AND MY SORROW“ — Slovenija, dežela moje radosti in bolečine — Izdala Zgodovinska komisija ZDSP Tabor, Toronto — Cleveland, tisk: The Basilian Press, 286 Lisgar Street, Toronto, Ontario, Canada. Prva izdaja 1980.

Ko bralec prime to zajetno knjigo 322 strani, se najprej nehote vpraša, kakor je avtor Kozina moral pridno zbirati podatke o časih med revolucijo, da je lahko angleško govorečemu svetu podaril preko Tabora tako reprezentativno darilo. Obenem si bralec morda misli, zakaj bom pa bral, saj vendar že vse predobro poznam! Če je temu tako, potem moram reči, da je v zmoti kajti duh. Kozina je na čudovit, vsem dostopen način, hkrati pa tudi prepričljiv in z dokumenti podprt, prikazal življenjsko borbo naroda, ki se ni hotel podjarmiti komunizmu. Nikogar ne sme motiti dejstvo, da so po 10. maju 1945 v Sloveniji zavladali Komunisti in še vladajo; epopeja odpora proti tretjemu okupatorju je pričevanje, ki ga bodo morali rodovi za nami upoštevati, kajti zgodovina slovenskega naroda se ni začela šele 1945. leta, kakor bi si to radi izmislili zdaj vsi takrat in še vedno zvesti moskovski satrapi od Edvarda Kardelja pa Josipa Vidmarja navzdol.

Duh. Kozina ni samo spoštljivo, ampak veličastno prikazal vlogo škofa dr. Rožmana, postavil v pravo luč osebno žrtev generala Rupnika, smiselno prikazal nujno samoobrambo, dokumentiral pobijanja in „bratsko“ sodelovanje slovenskih komunistov z italijanskimi in nemškimi. Duh. Kozina je na podlagi dosegljivih mu virov natrpal v knjigi toliko dokazov, da bo njena vsebina resničen doprinos k zgodovinskim dejanjem, o katerih hočejo sedanji oblastniki v domovini mladim rodovom vse zamolčati.

Pri tem prihaja na misel dogodek, ki se je pripetil, ko so v sovjetskem državnem gledališču sklenili igrati komedijo „Kristus v fraku“. Igra naj bi smešila vero in glavni igralec Aleksander Rostovcev naj bi po branju uvodnih besed iz govora na gori zaklical „Dajte mi frak in cilinder!“ — A Rostovcev tega ni storil, pač pa je bral naprej. Končal je še „Blagor zaradi pravice preganjanim“, se pokrižal in počasi izgovarjal besede: „Gospod, spomni se me, ko prideš v svoje kraljestvo!“

Molk, ki naj bi zajel vso slovensko preteklost, gledano z očmi tistih, ki so se borili proti sedanjim oblastnikom v domovini, naj bi bil po mnenju le-teh „večen“. A te „večnosti“ ne bo. Knjiga duh. Kozine je eno izmed tistih beril, ki bodo vedno vzbujala dramljenje vesti v sedanjem in bodočem rodu na Slovenskem.

P E N T A .

PRVI SLOVENSKI ZLATNIKI IN SREBRNIKI

Današnji številki Vestnika prilagamo letak družbe Slovenia Ars, ki je v proslavo slovenskega narodnega praznika „29. oktober“ dala kovati prve slovenske zlatnike in srebrnike. — Dobili pa smo dodatno obvestilo, da velja za srebrnike tista cena, ki je na letakih, dočim pa se je cena zlatnikom dvignila za 10 dolarjev za vsak zlatnik, ker se je cena zlata močno dvignila.

Nakup teh zlatnikov in srebrnikov toplo priporočamo.

NAJBOLJ KRVAVA JUGOSLOVANSKA POMLAD 1945

V številki 10/12 — 1981 smo registrirali izid gornje knjige ter tudi omenili, da bomo skušali dobiti dovoljenje avtorja za delni ponatis. Tega nam je g. Karapandžić dal preko g. Vinka Lipovca, za kar se mu iskreno zahvaljujemo. Prav tako g. prof. Lipovcu za njegovo uslugo. — Uredništvo.

Iz uvoda, ki ga je napisal Staniša R. Vlahović: „Po nekaterih informacijah je bil sklenjen dogovor med Londonom in Washingtonom, po katerem naj bi vse oborožene sile, ki so se borile v državljanski vojni, šteli kot vojne ujetnike, ako bi prišle v zavezniške roke. Tega pa niso naredili. Angleška vlada je hotela pustiti „ustaše“ v Jugoslaviji, ostalo ljudstvo pa zunaj jugoslovanske meje. Amerikanci pa so hoteli to tudi za „ustaše“. Britanci so na to pristali. A britanski poveljniki tega navodila niso ubogali. Britansko vojsko sta v Avstriji predstavljali 5. in 6. oklopni korpus. Sledeč neznanemu namigu sta izročili Titu slovenske domobrance, srbske prostovoljce, črnogorske in hercegovske četnike... vse te edinice in ljudstvo je titovskemu političnemu komisarju (Milanu) Basti izročil brigadir P. T. Scott, kakor da bi šlo za predačo goveda ali kakršne koli druge robe... za nekatere člane britanske obveščevalne službe je bilo važno, da uničijo vse oborožene Titove nasprotnike... to jim je v Avstriji popolnoma uspelo, a to ozadje nikdar ne bo pojasnjeno. Nekateri uradniki zunanjega ministrstva, tako svetovalec v Južnem oddelku, J. M. Addis ali njegov naslednik (od oktobra 1945 naprej) J. R. Colville, nekdanji Churchillov tajnik, sta poskušala dobiti podrobnosti o teh dogodkih v Avstriji. Obrnila sta se na Vojno ministrstvo. J. R. Colville-u ni bilo všeč, da so Titu izročili ljudi. Intervencijo obeh pa je ustavil šef njune stranke (Labour party) Philipp Noel-Baker. Ta je bil visok uradnik zun. ministrstva, član parlamenta in Nobelov nagrajenec. 5. novembra 1945 je lastnoročno pisal, da mora biti sleherno raziskovanje ustavljeno, da ne bo odgovarjal v parlamentu na nobeno vprašanje, ne da bi prej vprašal Vojno ministrstvo, ki pa ni želelo nikakega vtikanja. Vse to je ostalo med štirimi stenami in bilo skrito dolgih trideset let. Nekatero podrobnosti so postale znane šele lani (1976), a glavna okolja bodo ostala za vedno nepojasnjena.“

„Avtor (Karapandžić) poudarja v svoji knjigi neumorno delo in napore dr. Miha Kreka, predsednika NO za Slovenijo in medvojnega podpredsednika begunske kr. vlade. Vsi Srbi, Hrvatje in Slovenci dolgujejo dr. Kreku zahvalo za njegove stalne intervencije pri visokih uradnikih Velike Britanije. Te, na katere se je dr. Krek obračal, je predstavljal član zun. min. Richard Low, kateremu je dr. Krek poslal več memorandumov. Richard Low, čeprav še živi, pa molči kot mrtev in ohranja vse tajnosti zase, še pred sodelavci jih je skrival... Angleško igranje z Jugoslavijo je bilo v epilogu prav tako kot

v uvodu: strup, podkupnina, zmeda, požig, ščuvanje na medsebojni boj, drug proti drugemu, vse pa poriniti v prepad... Vsekakor bi bilo napačno zvrniti vso nesrečo in masovno pobijanje v Sloveniji v maju in juniju 1945 na Veliko Britanijo. Polno odgovornost za Katyne v Sloveniji nosi Josip Broz Tito in njegovi najožji sodelavci, čeprav je od britanskih čet v Avstriji prejel zvezane ujetnike... Najbolj pomembno je, da so vsi ti pokoli bili izvršeni, ko se je druga svetovna vojna že končala. In najbolj važen poudarek v tej knjigi je obtožiti komunistično diktatorstvo načrtnega umora.“

„Vojaški predstavniki srbskih prostovoljcev in slovenskih domobrancev so se dnevno obračali na Angleže z vprašanji glede usode namestnika Draže Mihailovića, generala Miodraga Damjanovića, in njegove vojske..., ki je 1. maja šla preko Soče v Italijo. Tako Slovenci kakor Srbi so se hoteli združiti s svojimi brati in deliti z njimi skupno usodo, a britanski odločujoči krogi za Vetrinjsko polje niso dali nobenih podatkov o tej vojski..., to pa so tudi razorožili Britanci v Palmanovi, jo poslali v taborišči Forli in Cesena, od tam pa na jug v Eboli. A Britanci v Avstriji so namerno obdržali vse ljudstvo na Vetrinjskem polju, ker so imeli za teh 20.000 jugoslovanskih beguncev strašen načrt.“

Karapandžić omenja, da je v času pisanja knjige bral članek dr. Milana Stevanovića o beograjski Politiki (julija-avgusta 1976), v katerem Stevanović popisuje znani kočevski proces 1943. leta in sicer z naslovom: „Partizansko sodišče — Zakon časti in dostojnosti — Kaznovanje ljudskih sovražnikov“. 31. avgusta je omenjal, da je sodišče zasedalo ponoči zaradi varnosti pred nemškimi letalskimi posegi. Potem pa Karapandžić ugotavlja: „Ničesar ni dejal o tisočih pobitih po vojni v Kočevju. Pobijali so jih lahko pri dnevni svetlobi, ker jim niso grozila nemška letala, Angleži pa so jim dobavili žrtve.“

Dasi je o položaju v Vetrinju in samem vračanju že precej znanega iz knjige Vetrinjska tragedija (izdal Tabor leta 1960) ter Bele knjige (Tabor 1965) in drugih zapisov, je primerno navesti:

„Novoustanovljena slovenska država (po proglasu 3. maja 1945., n. o.) je razpolagala z 12.000 domobranci, 3.000 srbskimi prostovoljci in 500 četniki... načelnik štaba podpolkovnik Ivan Drčar je ukazal vsem edinicam umik na Koroško... 11. maja sta dr. Basaj in general Krenner prvič prišla v stik z britanskim vojaškim poveljstvom v Celovcu... in Britanci so jima dali vedeti, da bodo vsi, ki bodo prekoračili Dravo, pod zavezniško zaščito... popoldne istega dne so dr. Basaj, msgr. Škerbec, dr. Bajlec in dr. Meršol kot tolmači prišli v Celovec in hoteli govoriti z maršalom Alexandrom... Poslali so jih v Poreče, kjer je bil sedež FSS... povedali, da Alexandra ni na Koroškem in jih poslali nazaj v Celovec... kjer jih je sprejel major Johnson rekoč jim, naj pridejo naslednji dan, ker je že za ta dan prepozno... naslednji dan jih je major Johnson sprejel, povedal, da je pristojen za civilne begunce, vojaški morajo iti vsi v Vetrinj, kjer jih bo sprejelo drugo vojaško vodstvo... delegacija je šla v Celovec h kapitanu Hornby-ju, ki je dejal, da bodo domobranci zaščiteni po Britanskem vojaškem poveljstvu... 16. maja sta polkovnik Mirko Bitenc in dr. Meršol šla

ponovno na angleški glavni štab v Celovcu in govorila z adjutantom poveljnika, kapitanom Hornbyjem..., poudarjeno je bilo, da so se major Johnson in vojaška vlada zavzeli samo za civilne begunce, zato pa naj bi Britansko vojaško poveljstvo prevzelo skrb za vojaške edinice. Na to prošnjo nista dobila jasnega odgovora... Isti dan je bil poročnik Ames imenovan za poveljnika vojaških edinic v Vetrinju... 19. maja je bila oddana nova spomenica, pojasnjujoč razvoj iz Vaških straž preko domobrancev do Slovenske narodne vojske, obenem pa s končno prošnjo, naj bi bile edinice predstavljene v kraj, kjer bi se lahko pripravljale za svojo končno nalogo — obvarovati svojo domovino pred komunističnimi tolkami... a britanska razlaga mednarodnega prava je bila drugačna... štelili so domobrane za Titove ujetnike, ker so na dan premirja bili še na Titovem ozemlju... 21. marca je dr. Bajlec sporočil podpolkovniku Drčarju, da bodo Angleži smatrali za vojne ujetnike vse, ki bodo v uniformah, civiliste pa za begunce... nekateri so to vzeli kot namig za preobliko v civiliste.“

Karapandžić navaja vse podrobnosti v zvezi z vračanjem, kakor so bile popisane v Vetrinjski tragediji. Zaključuje pa: „Zdaj po tridesetih letih je težko verjeti in opravičiti delavnost slovenskega vodstva, ki ni verjelo lastnim ljudem in tudi ne sinu Dimitrija Ljotića. Ni dvoma, da je Britansko vojaško poveljstvo lagalo vojaškim in civilnim predstavnikom Slovencev. Ni dvoma tudi, da so angleški oficirji pod vodstvom izdajalskega majorja Williama Johnsona zavestno lagali slovenskim in srbskim prvakom, češ da pošiljajo ljudi v Italijo. A vse te britanske besede bi bilo treba črtati, ko so lastni ljudje pričevali o grozni resnici. Vsekakor so bili naši voditelji zelo zmedeni“ (stran 59).

Karapandžić objavlja več dokumentov, od katerih navajamo pismo J. G. Tahourdina, šefa Južnega oddelka v angleškem zun. ministrstvu, poslano 22. 11. 45. A. C. W. Drew-u v Vojnem ministrstvu, ki pravi:

„1. Major Guy Lloyd je poslal ministru priloženi prepis pisma dr. Kreka, nekdanjega podpredsednika jug. vlade, naslovljeno na g. Law-a, v zadevi pokola gotovega števila Hrvatov v preteklem mesecu maju, ki jih je partizanom izročil 5. korpus, medtem ko je vprašanje o njihovem položaju bilo še v pretresu znotraj Zveznega štabnega poveljstva (CCS).

2. Zgodba, kakor jo poznamo, je na kratko tale: sporazumno z željami zun. ministrstev (Anglije in USA, n. o.), je Vrhovno poveljstvo za Sredozemlje izdalo navodila v prvih dneh maja, da „se disidenti ali kvislinške čete jugoslovanskega izvora v Julijski Benečiji ne bodo smele boriti skupaj z Zavezniki in da nobeno sodelovanje z zavezniki ne bo dovoljeno; po predaji ali ko se boji končajo, bodo te čete štete za razorožene sovražne formacije.“ Opozarjam, da so se ta navodila nanašala samo na področje Julijske Benečije in ne na Avstrijo, kot je nedvomno bilo predvideno. 17. maja je Vrhovno poveljstvo (SAOMED) prosilo za nujna navodila glede usode četnikov, hrvaških ustašev in drugih, ki so prišli v zavezniške roke v Avstriji. Zadeva je bila sporočena (angl.) zun. ministrstvu preko štabnih poveljnikov in najprej smo predlagali, naj četnike obdrže kot razorožene edinice, medtem ko naj bi

NAŠI JUBILANTI

Sedemdesetletnica g. Emila Cofa

poveljnika stiškega udarnega bataljona

V dobi komunistične revolucije je imelo slovensko ljudstvo malo prijateljev in pomočnikov. Pomagati si je moralo samo, kakor je vedelo in znalo. Zlasti je manjkalo za boj sposobnih oficirjev. Le redki so bili, ki so pomagali protikomunističnim borcem. Eden izmed teh je bil aktivni oficir Emil Cof, ki je že kmalu v začetku partizanskih divljanj odšel v ilegalo in bil v četniškem odredu v Rovtah. Po zlomu italijanske vojske pa je vstopil v Slovensko domobranstvo, kjer je vršil razne vojaške službe (zlasti v vojaških šolah). Kmalu je postal poveljnik stiškega udarnega bataljona in je na tem mestu pokazal svoje velike vojaške sposobnosti, na eni strani junaštvo in pogum, na drugi strani previdnost, opreznost in skrb za življenje njemu podrejenih borcev.

Ko danes poveljniku Cofu čestitamo k njegovi sedemdesetletnici (rojen je bil 18. januarja 1912), moramo posebej poudariti dveje. Prvič to, da je v Vetrinju pravočasno spoznal angleško izdajalsko vlogo in zato izdal povelje vojakom svojega bataljona, naj se razkropi. Del vojakov in oficirjev je to storil, toda mnogi ga niso ubogali in odšli v smrt.

Druga stvar, ki je vredna posebne omembe, pa je to, da ga močno boli razcep v vrstah protikomunističnih borcev in da je mnogo truda vložil v to, da se to stanje popravi. Želimo, da bi ta njegov trud imel najlepši uspeh!

(Nadaljevanje s prejšnje strani):

ustaši bili vrnjeni maršalu Titu. Vendar so ameriški štabni poveljniki ta predlog odklonili in sprejeli smo njihovo stališče, naj bi načelno smatrali vse jugoslovanske quislinške formacije kot take ter jih obdržali med Zavezniki. Navodila v tej smeri so bila poslana SACMED-u preko Zveznega štabnega poveljstva (CCS), a medtem smo zvedeli, da je 5. korpus izročil okrog 900 Hrvatov partizanom 24. maja.

3. Kasneje smo slišali, da je teh 900 bilo z veliko surovostjo poklanih, čeprav se zdi verjetno, da so dr. Krekove številke pretirane. Gospod Noel Baker misli, da mora na nek način odgovoriti majorju Lloyd, naj pričo okolnosti najraje ustno. Preden to naredi, bi radi vedeli, ali so bile izvedene kakršne koli preiskave za neposredno odgovornost pri vračanju tega ljudstva v gotovo in neprijetno smrt, in če je temu tako, kakšni so rezultati preiskave. Hvaležni vam bomo tudi za vaš nasvet, kaj in kako naj bi gospod Noel Baker dejal pri razlagi te obžalovanja vredne epizode.

4. Gospod Law na dr. Krekovo pismo ni odgovoril, ker je dr. Krek voditelj aktivnih antititovskih Jugoslovancev, in ker smo priznali Titovo

vlado, nam je otežkočeno začeti pisemsko izmenjavo z enim izmed glavnih nasprotnikov. Veselilo me bo, ako mi boste z odgovorom vrnilil priloge."

V epilogu navaja Karapandžić: „Angležem se po tridesetih letih ne zdi potrebno podati pojasnila ali opravičila za masovne zločine, ki so jih Titovi komunisti izvršili nad prisilno vrnjenimi Jugoslovani in pri katerih — doslej brez primere v kriminalni zgodovini — so bili bistveno udeleženi. Celo titovski komunistični pisci se ne sramujejo omenjati v svojih zapisih, kako so jugoslovanski komunisti plačali z zlatom izdajo, zagrešeno z jugoslovanskimi begunci. Ljudstvo z otoka Korčule mi je poslalo sliko gradu, ki je bila nekoč last plemenite družine Ivana Boškija, pa jo je Josip Broz Tito podaril brigadirju Fitzroy MacLeanu, šefu britanske misije v partizanskem štabu, v zahvalo za storjene usluge. Znani avstrijski časnikar Aleksander Keller je v tedniku Die Furche zapisal 7. junija 1958., da so jugoslovanski komunisti darovali generalu Scottu, ki je izvedel vrnitev Hrvatov, luksuzni Packard... V svoji perfidnosti so šli Angleži tako daleč, da so v parlamentu predlagali preko svojega glasnika Fitzroy MacLeana kandidaturo Josipa Broza Tita za Nobelovo mirovno nagrado (zapisnik z dne 2. aprila 1973).“

REVOLUCIJA OKOLI LIMBARSKE GORE

Že pred časom je izšla v Argentini vredna knjiga z naslovom „Revolucija okoli Limbarske gore.“ V knjigi so podrobno popisani dogodki med drugo svetovno vojno in komunistično revolucijo v krajih okoli znane Limbarske gore, tako v Moravčah, v Pečah, na Vačah, na Sv. gori nad Litijo, na Dolskem, v Dolu, v Kresnicah, v Ihanu, v Domžalah, v Mengšu, na Brdu, v št. Vidu pri Lukovici, v Dobu, pri Sv. Križu, pri Sv. Trojici nad Moravčami in drugod.

Knjiga pomeni novo obogatitev tiste naše literature, ki opisuje našo medvojno dobo, ki je bila gotovo ena najtežjih dob v slovenski zgodovini. Priznajmo, da je takih zgodovinskih popisov med nami kar premalo, medtem ko v domovini že skoraj vsak partizan piše in izdaja svoje večji del izmišljene in lažnive spomine.

Tudi to knjigo, kakor številne druge, ki popisujejo komunistično revolucijo na Slovenskem, je za tisk pripravil, izdal in založil dr. Filip Žakelj. Njemu se ima slovenska politična emigracija in še posebej slovenski protikomunistični borci zahvaliti, da imamo v knjižni izdaji popisano dobo okupacije in komunistične revolucije. Dr. Žaklju so pri zbiranju gradiva za to knjigo pomagale razne osebe, priče tedanjih dogodkov. Zlasti mnogo gradiva sta zbrala Jože Javoršek in Jože Cerar.

Knjiga je obsežna: obsega 590 strani, ima 82 fotografij in zemljevid krajev okoli Limbarske gore. Uvodne misli v knjigo so napisali: dr. Filip

„Kdor se venomer boji, ta svoboden nikdar ni!“ (Horac)

Žakelj, prelat France Novak in Jože Košiček. Daljše opise so prispevali: A. Č. E. (Moravska fara med okupacijo in revolucijo vsa krvava), Jože Javoršek, ki popisuje svoje doživljanje pred drugo svetovno vojno, pod nemško zasedbo, med komunistično revolucijo in v begunstvu. Je to obširen spis na 70 straneh. Sledi Cerarjev članek „Vi ste se za vero borili“ na 90 straneh. Poleg tega spisa ima Cerar še več krajših opisov raznih oseb in dogodkov. Razen omenjenih obširnih opisov je v knjigi mnogo krajših, katere so napisali očividci in verodostojne priče dogodkov. Naj omenimo vsaj nekatere avtorje teh člankov: nedavno umrli Franc Bergant, France Krulc, L. Gril, Ivan Rode, Ivan Klemenčič, Vinko Zaletel, Minka Novak, Pavel Slapar, Tone Javoršek, Janez Kokalj, L. L. C. M., Nanek, A. K. P., Andrej Jerman C. M. in drugi.

Poleg strahot, ki so jih zagrešili komunisti v pretekli bratomorni revoluciji, je v knjigi opisanih mnogo slovenskih duhovnikov in laikov iz okolice Limbarske gore, katere so komunisti pobijali med revolucijo. Opisane so naslednje osebe: Fortunat Majdič, duhovnik France Malovrh, Jože Loboda, Karl Pele, bogoslovec Alojzij Breznik, Janez in Ciril Klopčič, Franc Roglič, duhovnik Srečko Huth, Franc Kokalj, Mavricij Kopač, Martin Ravnikar, Janez Jerin, duhovnik Boris Kerč, Ivan Kos, Ivan Krušič, Vinko Novak, Andrej Rode, Jože Urbanija in drugi.

Knjiga ni povest ali roman, ampak je dokumentarna knjiga. Po večini so jo napisale priče dogodkov in popisujejo to, kar so same doživele ali videle. Malo je krajev na Slovenskem, ki bi bili tako izčrpno popisani, kakor so popisani dogodki v okolici Limbarske gore. Naj bi ta knjiga dala pobudo tudi piscem iz drugih krajev, da nam v dokumentarnih knjigah popišejo tiste strašne dogodke med vojno, okupacijo in komunistično revolucijo.

Knjigo je mogoče naročiti pri izdajatelju dr. Filipu Žaklju (Cerrito 2250, 1752 Lomas del Mirador, Prov. Buenos Aires, Argentina).

Naj v tej zvezi omenimo, da je skoraj v istem času v Moravčah izšla obširna knjiga z naslovom „Moravska dolina“ s podnaslovom „Življenje pod Limbarsko goro“. Napisal jo je Stane Stražar. Knjiga ima mnogo objektivnih zgodovinskih podatkov. Ko pa riše dobo med okupacijsko in komunistično revolucijo, je seveda napisana na belo-črni način: komunistični partizani so bili angeli, vsi ostali pa izdajalci in zločinci. Knjiga bi verjetno ne mogla iziti, če bi ne imela te črno-bele slike. Tako se sedaj dogaja z vsemi knjigami doma, kjer tudi sicer dobra strokovna dela lahko izidejo le, ako pohvalijo partizanščino.

Rudolf Smersu

„Usoda se boji pogumnih ljudi

in v svoji pesti stiska bojazljivce.“

(Seneka)

✦ Ferdo Gospodarič

Dne 21. oktobra 1981 nas je za vedno zapustil in odšel v večnost 77-letni Ferdo Gospodarič. Kar ne moremo verjeti, da vedno razpoloženega, vedno veselega Ferda ni več med nami. Pri vseh svojih letih je bil vedno tako mladeniški, tako hiter v vsem, zato se nam zdi njegov nenadni odhod neresničen.

Ferdo, rojen 30. maja 1904 v vasi Praproče občina Šent Rupert na Dolenjskem, je bil sosed mučeniške Mauserjeve družine in vedno zaveden Slovenec in katoličan ter neomajen v svojem prepričanju. Zato se je moral zateči v Ljubljano, da si reši golo življenje, ko so začeli partizani okoli Šent Ruperta oznanjati „delavski raj na zemlji“. Za organizacijo odpora v teh krajih proti partizanom, je poveljstvo Slovenije prosilo pomoči od zastopstva Slovenske legije. Navodila za organizacijo je dobival Ferdo iz Ljubljane. Ostal je večinoma v Ljubljani, dokler se ni ob koncu vojne z drugimi vred umaknil na Koroško. Ostal je tam, dokler se mu ni ponudila priložnost odselitve v Z. D. A.

Prišedši v Cleveland si je poiskal delo v tovarni ter tam pridno delal do svoje upokojitve. Bil je dolgoletni zvesti član D. S. P. B. in velik ljubitelj naših knjig in revij. Redka je bila knjiga ali revija, da je Ferdo ni imel in vsakemu je iz srca rad ustregel, ako je le videl, da rad bere.

Vidi se, da ga je Bog imel rad. Poklical ga je hitro k sebi, da se mu ni bilo treba mučiti na bolniški postelji tedne ali mesece.

„Ferdo, prihrani nam mesto zraven sebe, ko pridemo za Teboj, da bomo lahko še katero rekli. Do tedaj Te bomo pogrešali.

T. U.

✦ Francé in Frančiška Bergant

K Bogu po večno plačilo je odšel dne 5. januarja 1982 najstarejši naš član Francé Bergant. Teden pred njim pa je umrla njegova zvesta žena gospa Frančiška roj. Klopčič. Po skoraj 52 letih skupnega življenja se jima je skoraj istočasno pretrgala nit življenja.

Rajni Bergant je bil rojen 1. avgusta 1896 v vasi Krašče pri Moravčah. V prvi in drugi svetovni vojni je aktivno sodeloval. Med obema vojnama je z velikim veseljem in uspehom deloval na verskem, prosvetnem, političnem in gospodarskem področju. Pogumno in požrtvovalno sta oba z ženo pomagala protikomunističnim borcev. Leta 1945 je odšel v begustvo. Po nekaj letih taboriščnega življenja se je preselil v Argentino, kjer se je takoj začel živahno udejstvovati v raznih društvih. Bil je med prvimi, ki so pristopili v Društvo slovenskih protikomunističnih borcev. S posebnim veseljem je prebiral Vestnik.

Dobri Bog naj obema pokojnikoma nakloni večni mir in pokoj!

❖ **Tone Urbančič**

Vsem soborcem sporočamo žalostno vest, da nas je 27. februarja letos zapustil naš zvesti član, domobranec **Tone Urbančič**.

1. januarja letos, je dočakal 60 let. Rodil se je pod božjepotno cerkvico Zaplaz, na Čatežu na Dolenjskem, v družini devetih otrok. Štiri leta je študiral v škofovih zavodih, nato pa končal učiteljsiše, a vojna mu je preprečila, da ni mogel izvrševati svojega stanovskega poklica.

Bil je domobranec od ustanovitve; najprej na bloku v Devica Marija v Polju, nato pa v Stiškem bataljonu do Vetrinja. Od tu pa bo taboriščih po Italiji. Prišel je v Argentino, kjer si je postavil lep dom, na katerem sta živela skupaj s svojo mamo, ki je letos 4. aprila dočakala svoj 88-letni rojstni dan — čila in zdrava.

Tone je bil športnik. V metanju kopja, diska, krogle... je dosegal prvenstvene uspehe — nam po taboriščih v Italiji dobro znane. Že pred vojno je bil član kluba „Planina“, ki ga je predstavljal na tekmovanju na Taboru v Mariboru, kjer je v peteroboju zasedel prvo mesto med tekmovalci.

Kot športnik je bil postaven fant, zanosen in osebno discipliniran — nikdar ni kadil — a ravno zahrbtna bolezen na pljučih, mu je do konca izžrpala življenjske sile.

Na Villegas čaka njegovo izmučeno telo vstajenja. Njegovi duši, Gospod — daj večni mir in pokoj, njegovi gospej mami, njegovemu bratu Slavku, ki je starešina našega društva, ostalim bratom in sestram ter drugim sorodnikom pa nakloni obilo božje tolažbe.

Molimo zanj: Oče naš...

V imenu slovenskih domobrancev: Starešinstvo DSPB v Argentini.

❖ **Danilo Havelka**

Na letošnji veliki petek, 9. aprila, je v San Luisu odšel k svojemu Bogu zvesti in delovni član naše organizacije, soborec Danilo Havelka, ki je bil rojen 9. avgusta 1909 v Krškem. Član naše borcevske organizacije je bil od njene ustanovitve pa do svoje smrti in je imel v njej razna odbor-niška mesta. Pri Vestniku pa je sodeloval že tedaj, ko ga je začel izdajati rajni svetnik Karel Škulj; pomagal je pri njegovi upravi in njegovem razpošiljanju. Tudi pozneje, ko je organizacija borcev prevzela Vestnik, je pokojnik mnogo let vodil upravo in razpošiljanje Vestnika. Tudi pisal je vanj.

Pokojni Havelka je spadal med tiste izrazite slovenske javne delavce, ki so dobili temeljito načelno vzgojo v mladinskih organizacijah — pri

Orlu in pri Fantovskih odsekih, v katerih je deloval v svoji mladosti. Pozneje je razširil področje svojega delovanja. Vključil se je v katoliško namuščensko in delavsko organizacijo ter v Slovensko ljudsko stranko. Kmalu po začetku druge svetovne vojne je skupaj z dolensjimi fanti stopil v Slovensko legijo, kjer je kmalu postal njen vodilni odbornik. Organiziral je krajevne edinice SL v kočevskem okraju, nato ustanovil Vaško stražo v Stari cerkvi in v Kočevju. V Ljubljani je skupaj z rajnim svétnikom Škuljem ustanovil Kmečko pisarno. Tudi je po nalogu vodstva SL sodeloval v akcijskem odboru, ki je imel nalogo nabirati in pošiljati fante in može v Slovensko domobranstvo.

General Rupnik je pok. Havelka postavil za narodnostnega referenta na okrajnem glavarstvu v Logatcu, kjer je vodil tudi vso protikomunistično propagando.

Ob koncu vojne je skupaj s svojo družino in številnimi notranjskimi begunci odšel na Koroško in nato v Argentino, kjer se je — kakor preje v domovini — ves posvetil javnemu delu ter živahno in požrtovalno deloval v mnogih organizacijah, še prav posebno pa pri borcih.

Najlepša lastnost rajnega Havelka je bila poleg njegove velike delavnosti njegova zvestoba — svojemu prepričanju, veri in Cerkvi, domovini, svoji družini, svojim organizacijam in prijateljem.

Vsemogočni naj mu bo dober plačnik!

❖ **Albin Magister**

Dne 6. aprila 1982 je v Gospodu zaspal gospod Albin Magister, odločen protikomunist, velik prijatelj naše borčevske organizacije in njenega glasila in oče treh domobrancev.

Rajnik je spadal med tiste Slovence, ki so dobili svojo dobro vzgojo v domači družini in v raznih katoliških organizacijah.

Rojen je bil 15. marca 1900 v Vižmarjah pod Šmarno goró, v fari Šentvid nad Ljubljano. Med zadnjo vojno je izgubil sestro Angelo, ki je bila leta 1943 ustreljena po neznaní zločinski roki. Kakor se je pozneje govorilo, so jo ustrelili komunisti, da bi tako dobili v roke pokojnika, ko bi prišel iz Ljubljane v šentvid na pogreb. Njegov brat Francé je skrivnostno umrl kmalu potem, ko se je vrnil domov iz begunskega taborišča v Senigalliji.

Pokojnik je še kot mlad fant šel ob plebiscitu na Koroško delat propagando za priključitev Koroške Jugoslaviji. Pozneje je bil član mnogih organizacij: načelnik Orla v šentvidu, odbornik Prosvetnega društva, zaupnik Slovenske ljudske stranke, občinski odbornik, predsednik Vodovodne zadruga, član sveta župnijske hranilnice in posojilnice itd. Po poklicu je

bil delovodja v ljubljanski mestni plinarni in skupaj z bratom lastnik avtopodjetja.

Dne 6. maja, to je kmalu po prihodu Nemcev v Šentvid, je pokoj. Magistra Gestapo aretiral in odpeljal v Begunje. Prav gotovo zato, ker je bil ne samo vidna in vplivna osebnost v občini, ampak tudi zato, ker je v mesecih pred izbruhom vojne odločno nastopal proti nekaterim eksponentom nemštva in propagandistom nacizma v okolici, s katerimi je nekajkrat prišel celo v oster spor. Ko je bil izpuščen, se je umaknil z družino v Ljubljano. Ob koncu vojne je šel na begunsko pot, potem pa preko italijanskih taborišč v Argentino, kjer se je spet ves posvetil delu za svoje rojake. Izredno marljivo je deloval v Katoliški akciji, Vincencijevi konferenci, v odboru Slovenske hiše in Slovenske cerkve, v Zedinjeni Sloveniji, v Družabni Pravdi in odboru za prirejanje socialnih dnevo in dr. Dobesedno je izvrševal Gregorčičevo navodilo: „Dolžan ni samo, kar velewa mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan“. Bog naj mu nakloni večno plačilo!

Sm.R.

našemu atu na grob!

Ko sem še nedavno šel pospravljat „svojo“ delavnico — to je tisti prostor nekje zadaj za hišo, kjer naj bi bil še vsak hišni gospodar svoj neomejeni gospod — sem zagledal na kljuki tvojo delovno obleko. Tedaj je že nekaj mesecev visela tamkaj in čakala nate. Saj pa si tudi vedno, kadarkoli si prišel na obisk, šel najprvo naravnost v „najino“ delavnico, se tamkaj preoblekel in takoj prijel za delo. Delal si vedno in povsod, od samih še otroških let pa skorajda do zadnje ure; malokdaj zase, največkrat za svoje in za druge.

Gledal sem ta ljubi, borni, že obrabljeni kos blaga in sem se hipoma zavedel, kako se počasi trgaš iz življenja in se umikaš iz naše srede, s seboj pa odnašaš tudi vesele in srečne in grenke in žalostne dneve skupnega popotovanja.

Lepi, a tesnobni spomini so mi preplavili srce, ko sem trgal po šivih — ne vem, zakaj — tvoje oblačilo. Zdaj mi je žal za ta dragi spomin, zato pa naj tele besede odmolijo tiho kesanje.

—o—

Lansko leto je bilo, ali morda še predlanskim, ko sem šel v Ramos Mejjo k tebi na preredki obisk. Dobil sem te v kuhinji na nizkem stolu pri nizki mizici. Na mizi zabojček s kartonastimi listi pa pole papirja, popisa-

nega z vedno enakomerno in nepogrešljivo izpisano pisavo, v tvoji roki pa veliko povečevalno steklo, s katerim si vestno razbiral črke in številke in jih vnašal na svoje mesto.

„Kaj pa delaš, ata?“ sem se začudil, saj sem vedel, kako je ugašala luč v njegovih očeh. Očesna mrežica in zdravila za utrujeno srce so slabila jasne obrise trdnih predmetov in ga pogrezala v svet motnih prividov.

„Oh, saj veš, kaj, za Ramón Falcón, vedno za Ramón Falcón,“ je že vdano potožila mama.

Da, za Ramón Falcón, za Slovensko hišo, za Slovensko cerkev, za Vincencijsko konferenco, za tiste in za druge. Tam si imel svoje srce, tam je bilo tvoje delo. Ko sem se peljal v črnem avtomobilu za tvojo črno krsto, pa sem pomislil, kako malo jih je vedelo za tvojo veliko, dolgoletno skrb!

—o—

Leta 1945. Maj, junij, avgust, september. Trije tvojih sinov so bili pri domobranci, vsi trije vrnjeni iz Vetrinja: najmlajši 17 let, najstarejši 20 let. Z najmlajšim od šestih sinov si bil v Monigu, od tam so vas poslali v Servigliano. Kaj je takrat pretrpela begunska srenja, kakšna mora je takrat ležala nad slovenskimi kraji, se da zapisati, povedati se ne more. Ali si takrat pokopal vse tri tvoje fante, ali pa si se kot Jakob boril z Bogom zanje? Bog ti je naklonil to milost, da sta se dva rešila živa na tuje, najmlajši je prestal Teharje, a ti ga nisi videl nikoli več!

—o—

Iz tvoje mladosti, kaj mi poveš? Očeta si izgubil še kot otrok, pri štirih letih. Ali vedrina srca in volja za delo in žeja po znanju so premogle hude preizkušnje iz tvojih detinskih in fantovskih let. Vse ti je bilo dano, ali prav za prav, nič ti ni bilo danega, da ne bi mogel tožiti kot zagrenjen proletarski otrok. A ti si bil mlad in dober in zvest!

Ne vem, če še zvoné zvonovi z naše šmarne gore, a kadar koli v budnih sanjah slušam njihov glas, se spomnim, da si mlad fantin jih vlekel na vrvéh na goro tudi ti!

—o—

Na vrhu vižmarskega klanca — od tod pogled na Šmarno goro, v prod in senožete, v savsko strugo in na Roje, v sončni Rocen ali temni Tacen, s kulisami planin v ozadju odra — ti je stala rojstna hiša. Na istem klanecu si nam zgradil trden dom! S te naše hiše — ko tebe so odgnali v Begunje — vihral ni kljukast križ. Ko ves šentvidski ljudski je drobiž pregnetal strah, da so hiteli kupovat ostudne „fane“ in z njimi okupatorja častit, smo — še otroci — prepleskali nek star papir z rdečo-črno barvo, a preden bi „okrasil“ tvojo hišo, smo rekli: ne!, naš ata je zaprt!, in šli smo na dvorišče slavnostno sežigat tuji prapor.

Potem je dom na klanecu bil iztrgan „za okrepitev nemštva“ in, ko zamenjali so rdeči tuje valpte, so žalje tvojih rok oskrunili miličnikov koraki.

—o—

„Mama, ko prideš semkaj, ne pozabi prinesiti domače prsti z našega vrta!“ Tako nekako si pisal naši mami, ko je pred dvajsetimi leti prihajala za nami na bolje, na tuje.

Kratka vrsta pogrebnih voz se je leno pomikala in ovinkala med pustimi, kockastimi hišami in togimi industrijskimi stavbami buenosaireskega predmestja. Sicer vedro nebo je nalahno zastirala koprena zgodnje jeseni in mu odvzemala predirni sijaj poletnih dni. Sprevod se je vendarle izmotal iz cementa tlakovanih ulic in previdno potipal na pokopališko raven med plošče in kamne in križe in s plevelom obrastle poti do plitvo izkopanega groba.

V šentviškem hribu, prav nad gunceljsko vasjo, kamor si davno nekoč hodil v vas, pa je prav gotovo prav tedaj iz svetlozelenega bukovja odmeval pomladanski ku-ku, na bregu prav pod našo, še vedno našo hišo!, pa so morda kot včasih polzeli na dan beloglavi zvončki, lijakasti in lilasti žefrani ter vesele trobentice.

Prve kepe zemljé so padle na krsto, jaz pa sem komaj krotil srce, ki je trepetalo v zavesti: kakšni rodoljubi nam umirajo v zdomstvu!

Tvoj sin.

✠ Polde Lah

Dne 28. aprila 1982 je v San Martinu, v Argentini, umrl odločen protikomunist in kremenit Slovenec — **Poldo Lah**. Nedavno je v krogu svoje družine obhajal 60-letnico rojstva. Bolezen, za katero je že dalj časa bolehal, pa se mu je nenadoma poslabšala in mu mnogo prezgodaj pretrgala nit življenja. Pokojnik je bil eden izmed prvih protikomunističnih borcev. Že takoj v začetku se je pridružil sedemnajstori, ki si je nadela ime Štajerski bataljon, in odšel z njimi v boj zoper komunistične partizane. Vsi, ki so ga poznali, vedo povedati, da je bil pogumen borec, vdan Bogu in domovini in zvest tovariš. Po turjaški tragediji se je pridružil domobrancem, z njimi nadaljeval boj in se tudi z njimi umaknil na Koroško. Iz Vetrinja je bil vrnjen, toda na poti v Kočevski Rog je skočil z vlaka, in se tako rešil. Iz italijanskih taborišč se je preselil v Argentino, kjer je sodeloval v raznih društvih: pri Slovenski besedi, v Slovenskem domu v San Martinu, pri Taboru, Zavetišču škofa Rožmana in dr. Kako priljubljen je bil, je pokazal njegov pogreb, katerega se je udeležilo veliko število pogrebcev — soborcev in prijateljev. Ob odprtem grobu mu je v slovo spregovoril pisatelj Ivan Korošec.

Naj v miru počiva!

DAROVALI SO ZA ZAVETIŠČE:

Od 16. 10. 1981 do 15. 2. 82.:

	<i>v pesih:</i>
špoc Berta	100.000
Milač (Mendoza)	60.000
Gerčar Viktor	30.000
Bartol Ivan	300.000
Dr. Alojzij Starc (Cerkv. nabirka pri pogrebni sv. maši za pok. Zinko Rupnik 18. 10. 1981.)	301.500
Nabirka zbrana na odborovi seji 22. 11. 1981.	53.000
Duh. J. Škerbec (C. nabirka pri vs. maši 6. 12. 1981.)	336.500
Zveza slov. mater in žena Mikl. štant 6. 12. 1981.)	590.000
N. N., Argentina	1.000
Duh. Malenšek Janez	100.000
Dobiček (celoten) prireditve v Zavetišču 6. 12. 1981.	6.219.000

ZA GRADNJO ZAVETIŠČA:

Matevžič Janez	600.000
Marolt Anton	150.000
Hribar Marjan	500.000
Hribar Zdenko	500.000
Kušar Ivanka	100.000
Matevžič Janez	600.000
V sp. na pok. duh. Janeza Urbanča: Benedičič Miha	100.000
V spomin na pok. Zinko Rupnik: Benedičič Miha	100.000
Francič Ignacij	100.000
Tomažević Lovro	100.000
Korošec Ivan	50.000
Skoberne Slavko	50.000
Štefanič Jože	50.000
Buda Stane	100.000
Inž. Matičič Anton in Lina	100.000
Rovan Anton	100.000
Rus Srečko	100.000
Blejec Ema	25.000
DSPB Tabor, Cleveland dol.	100
V spomin na pok. sestro Marinko Šega roj. Hafner umrlo v domovini: Hafner Stane	100.000
V spomin na pok. Janka Arnška: špoc Berta	50.000
V spomin na pok. Dano Šerko: Rovan Anton	100.000
V spomin na pok. Ano Keršič: Hren Ludvik	50.000
Tomažević Lovro	50.000
Dimnik Dušan	100.000

V spomin na pok. Antona Oblaka: Tomažević Lovro	50.000
V spomin na pok. Ksenijo Rupnik Dr. Kociprovo: Tomažević Lovro	80.000
Cof Emil	30.000
Dimnik Dušan	100.000
Inž. Matičič Anton in Lina	200.000
Dolenc Vencelj	50.000
Blejec Ema	25.000
Malovrh Helena	100.000
DSPB Tabor - Cleveland dol.	100
V spomin na pok. Antona Kobija: Rus Srečko	100.000
V spomin na pok. iz družin: Šurman in Kadunc: Šurman Božo	100.000
V spomin na pok. iz družine Dimnik: Dimnik Dušan	300.000
V spomin na pok. Franciško Peršin: umrlo v domovini: Dolenc Vencelj	50.000
Oblak Franc	100.000
Ob 7. obletnici smrti moža Alojzija: Erjavec Ida	100.000
V spomin na pok. brata Vinča umrlega v USA: Tomazin Franci	50.000
Ob prvi obl. smrti Staneta Mikliča: Prijatelji in sosedi iz Ezeize	600.000
<i>v dolarjih:</i>	
V spomin na pok. Toneta Koširja: Dejak France	20
Zabukovec Domen	25
Hren France	13
Znidaršič Jože	10
<i>v pesih</i>	
Marinšek Saša	50.000
Inž. Švigelj Teodor	100.000
Škulj Ela	100.000
Jakč Janez	26.000
Miklič Jože	26.000
Zakrajšek Jože	26.000
Janežič Janez	6.000
Jančič Anton	6.000
Kržišnik Jože	6.000
Filipič Marjan	500.000
Rant Franc	300.000
Žgajnar Jože	100.000
Kranjc Gabrijel	200.000
N. N., Zavetišče	272.000
Oblak Franc	52.000
Zbirka odb. Zav.: 17. 1. 82.	40.000
Borštnik Maks	120.000
Rajer Simon	70.000
Šerko Daniel	120.000
N. N., Argentina	300.000
Zakrajšek Jože	100.000

Z a g r a d n j o :	
Matevžič Janez	600.000
V spomin na pok. starše:	
Buda Stane in Anica roj.	
Cotič	100.000
V spomin na pok. Toneta Koširja:	
Intihar Matko	150.000
V spomin na pok. Viki Štefanič:	
Škerbec Jože	50.000
V spomin na Jožeta Žnidaršiča:	
Intihar Matko	150.000
Podlogar Jože	100.000

v pesih:

Puhek Ivanka	30.000
Podlogar Marija	30.000
Marinšek Saša	20.000
Dr. Pezdirc Lado	14.000
N. N.	1.000
Filipič Bogo	26.000
Matevžič Janez	600.000
N. N., Zavetišče	379.000
N. N., Zavetišče	748.000
N. N., Zavetišče	215.000
Matevžič Janez	600.000
N. N., Zavetišče	300.000
Jenko Janez	500.000
Dobiček ob obletnici Zave-	
tišča 30. 8. 1981.	3.945.000

V spomin na pok. Antona

V spomin na pok. Vinka Tomazina:	
Tomažević Lovro	100.000
V spomin na pok. Jožico Tušek roj.	
Tomazin:	
Tomažević Ivanka	50.000
V spomin na pok. Zinko Rupnik:	
Zajec Milan	20
V spomin na pok. Ksenijo	
Rupnik Dr. Kociprovo:	
Dr. Debeljak T.—družina	100.000
Zajec Milan	20
V spomin na pok. Ivanko Pograjc:	
Albina Osenar, USA dol.	1.000

Oblaka, umrlega v domov:

Puhek Ivanka	50.000
--------------------	--------

V spomin na pok. Viktorja

Češnovar:

Mikolič Milena	20.000
----------------------	--------

V spomin na pok. sestro,

umrlo v domovini:

Dolenc Vencelj	100.000
----------------------	---------

V spomin na pok. Vilija

Potočnika:

Bodnar Anton	100.000
--------------------	---------

V spomin na pok. A. R. O.:

Ribnikar Rudolf	100.000
-----------------------	---------

V spomin na pok. mamo,

umrlo v domovini:

Oblak Franc	200.000
-------------------	---------

v dolarjih:

N. N., San Justo	800
------------------------	-----

Tiskovni sklad Karla Mauserja

	(v pesih)		(v dolarjih)
Z. H. L.	100.000.—	D. S. P. B. - Toronto ..	300.—
Miha Bajda	50.000.—		(v pesih)
N. N., Mendoza	50.000.—	Franc Gričar	50.000.—
Pavel Bajda	50.000.—	N. N., Ituzaingó	50.000.—
N. N., Mendoza	3.000.—	N. N., Hurlingham ..	87.000.—

Correo Argentino Suc. 7	TARIFA REDUCIDA Concesión Nº 6830	Propiedad Intelectual
		Nº 121.138 — 21-9-1981
	FRANQUEO PAGADO Concesión Nº 5.811	R. Falcón 4138, 1407 Bs. As.

PRODAJNA CENA TE ŠTEVILKE JE 18.000 PESOV.